

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

Ochrana obyvatelstva při mimořádných událostech v domácnostech

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor práce: Bc. Jiří Hájek
Vedoucí práce: Mgr. Bc. Naděžda Talířová
Datum odevzdání práce: 23. května 2011

Abstrakt

„People's protecting in extraordinary situations at home“

The graduation theses gives the general information about people's protecting in extraordinary situations at home, where the offender is member of the family. It aims at police strategy by protection the victim of some crime. The key role in the system belongs to the Police of the Czech Republic, which is in most cases the first one who meet the victim and the offender and who has authority to control and to stop the social unacceptable behaving. The police must provide the people's safety, protect their possession and help everyone who need it. It is necessary to act fast, on the profesional level and continually. All police work is offered free of charge.

Part of the graduated theses is to explain what is dangerous persecution-stalking. Also the kinds and victims of dangerous persecution, assessing on dangerousness and access to solving the dangerous persecution, because there is a new criminal code since 1. 1. 2010 which talks about dangerous persecution as about crime.

The problems of a victim is a very important part which was neclegted in the past. Also the fact that a deep knowledge in this problems is very important for the Police is written in my theses. Next part of my theses is the explanation of victimology and characterization of the key word „victim“. The role of the intervention centers and their cooperation with the Police of the Czech Republic by protecting the victim and solving the extraordinary situations at home.

The protection the victim can be done uder the low § 50 zákona číslo 273/2008 about Police of the Czech Republic and because of that there is methodology of police's procedure by giving the protection to person who need it in my theses.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 23. května 2011

Bc. Jiří Hájek v. r.

Poděkování

Chtěl bych poděkovat vedoucí práce, Mgr. Bc. Naděždě Talířové, za to, že mi věnovala svůj čas, poskytnutí metodické pomoci a konzultací při psaní diplomové práce.

Dále bych chtěl poděkovat vedení Policie České republiky, Územního odboru Služby kriminální policie a vyšetřování v Českých Budějovicích, které mi umožnilo prostudování ukončených trestních spisů. Některé zjištěné skutečnosti jsem zapracoval v mé diplomové práci.

Obsah

Úvod.....	8
1. SOUČASNÝ STAV	11
1.1 Ochrana obyvatelstva – obecná definice.....	11
1.2 Ochrana obyvatelstva z pohledu Policie ČR.....	11
1.3 Mimořádná událost – obecná definice.....	11
1.4 Mimořádná událost v domácnostech z pohledu Policie ČR.....	12
1.5 Definice násilí.....	12
1.6 Obecně k pojmu domácí násilí	12
1.6.1 Mimořádné události, předmětem oznámení je domácího násilí.....	14
1.6.1.1 Znaky domácího násilí.....	14
1.6.2 Dopady násilí v domácnostech.....	14
1.7 Stalking – nebezpečné vyhrožování.....	15
1.7.1 Obecná definice.....	17
1.7.2 Falešné mýty o pronásledování.....	19
1.7.3 Druhy stalkingu.....	21
1.7.3.1 Typické způsoby chování pronásledovatele.....	21
1.7.3.2 Pronásledování celebrit.....	24
1.7.4 Typy pronásledování.....	24
1.7.5 Pachatelé pronásledování.....	26
1.7.5.1 Typologie podle cíle pronásledovatele.....	27
1.7.5.2 Charakteristika typů a přístup k řešení pronásledování.....	28
1.7.6 Teorie vazby (připoutání, „attachment“).	34
1.7.7 Psychodynamická teorie.....	34
1.7.8 Poruchy osobnosti, které se rovněž mohou vyskytovat u stalkérů.....	35
1.7.9 Rizikové faktory.....	36
1.7.10 Posuzování a rozpoznávání nebezpečí.....	37
1.7.11 Vzorce (techniky) chování pronásledovatele.....	37
1.7.12 Motivace.....	40

1.7.13 Oběti stalkingu.....	42
1.7.14 Posuzování nebezpečnosti stalkingu.....	44
1.7.14.1 Informace o pronásledovateli.....	45
1.7.14.2 Informace o oběti.....	45
1.7.14.3 Situační faktory.....	46
1.7.14.4 Dynamika průběhu pronásledování.....	47
1.7.15 Falešné oběti stalkingu.....	47
1.7.16 Syndrom falešné viktimizace u stalkingu.....	48
1.7.16.1 Příznaky syndromu falešné viktimizace u stalkingu.....	49
1.7.16.2 Charakteristiky falešných obětí.....	49
1.7.17 Právní úpravy - zahraničí, Česká republika.....	51
1.7.18 Ochrana oběti ze strany Policie ČR u případů stalkingu.....	54
1.7.19 Postup příslušníků Policie ČR při poskytování krátkodobé ochrany.....	55
1.7.20 Legislativa.....	60
1.8 Pojem a podstata viktimologie.....	76
1.8.1 Vymezení pojmu a předmětu viktimologie.....	76
1.8.2 Pojem kriminalistická viktimologie.....	78
1.8.3 Pojem oběti trestného činu.....	78
1.8.3.1 Újma způsobená oběti trestného činu.....	80
1.8.4 Role oběti v genezi trestného činu.....	81
1.8.4.1 Chování oběti a její vliv na způsob spáchání trestného činu.....	81
1.8.4.2 Vztah mezi obětí a pachatelem trestného činu.....	84
1.8.5 Role oběti při vyšetřování trestných činů.....	87
1.8.5.1 Oběť jako oznamovatel trestného činu.....	87
1.8.5.2 Oběť v roli svědka.....	89
1.8.6 Věrohodnost poskytování informací.....	93
1.8.7 Význam kriminalistické viktimologie.....	94
1.9 Intervenční centra.....	96
1.9.1 Právní postavení intervenčních center v České republice.....	96

1.9.2 Sociální služby, které poskytuje intervenční centrum.....	97
1.9.3 Specializovaná poradenská centra pro oběti domácího násilí.....	98
1.9.4 Spolupráce intervenčního centra s Policií České republiky.....	100
1.10 Systém psychologické pomoci obětem v Policii ČR.....	103
2. CÍLE PRÁCE A HYPOTÉZY.....	107
2. 1 Cíle práce.....	107
2. 2 Hypotézy.....	107
3. METODIKA.....	108
4. VÝSLEDKY.....	109
5. DISKUSE.....	122
6. ZÁVĚR.....	124
7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	127
8. KLÍČOVÁ SLOVA.....	129
9. PŘÍLOHY.....	130
9.1 Porovnání výsledků okresu České Budějovice, Jihočeského kraje a ČR.....	130
9.2 Návrh na zpracování metodického pokynu pro postup policisty po oznámení mimořádné události související s nebezpečným pronásledovatelem.....	149

Úvod

Ústava a Listina základních práv a svobod, jako legislativní normy nejvyšší právní síly, ustavují základní práva a svobody a stanovují nejvýznamnější zásady, na kterých je náš právní řád postaven. Podle článku I Listiny jsou lidé svobodní a rovní v důstojnosti a právech. Základní práva a svobody se zaručují všem bez jakékoliv diskriminace. Stejně tak používá ochrany rodina a rodičovství, neboť podle článku 32 Listiny jsou rodičovství a rodina pod ochranou zákona. Násilí páchané v obydlí mezi rodinnými příslušníky, osobami v partnerském či obdobném vztahu je závažným porušováním lidských práv.

Na myšlenku zabývat se hlouběji ochranou obyvatelstva, ale především ochranou obětí při mimořádných událostech v domácnostech, kdy pachatelem a obětí je člen domácnosti z pohledu Policie České republiky mne přivedly hned dvě skutečnosti. **První z nich** jsou mé dlouholeté zkušenosti, které jsem nabyl při plnění služebních povinností jako příslušník Policie České republiky. Bohužel, ve své praxi se stále setkávám s tím, že jsou tato základní práva zcela zjevně porušována. Přes všechny snahy justice, státních zastupitelství, policie a různých občanských sdružení, stále veřejně projevovaný postoj ze strany široké veřejnosti je násilí, ve svých různých podobách, stále přítomné s hluboce zapuštěnými kořeny v naší společnosti.

V souladu se zákonem číslo 273/2008 Sb., o Policii České republiky, je tato povinna v rozsahu své působnosti, poskytnout pomoc každému, kdo se na ni obrátí s žádostí o pomoc. Tedy i osobě, která se domáhá ochrany před protiprávním jednáním jiného.

Tímto protiprávním jednáním je i domácí násilí. Při studiu případů domácího násilí jsem zjistil, že v tomto kontextu má násilí ještě druhou, a často velmi přehlíženou podobu. Do této formy bych zahrnul jakékoli pronásledování či obtěžování jedné osoby osobou druhou, která toto jednání pocítuje jako nepříjemné, nechtěné, ponižující a omezující. A právě **druhou skutečností** jsou tyto typy „nenápadného“ násilí, které mohou velmi často způsobit ještě větší rány nejen v psychice, ale i na zdraví takové osoby než násilí fyzické.

Jako téma mé diplomové práce jsem si vybral „Ochrana obyvatelstva při mimořádných událostech v domácnostech“. Kladu si za cíl zpracovat materiál, který poskytne souhrnné informace o ochraně obyvatelstva při mimořádných událostí v domácnostech, se zaměřením na policejní strategii při ochraně oběti určitého trestného činu. Klíčová role v systému patří Policii České republiky, která se ve většině případů dostává jako první do kontaktu s obětí a pachatelem a je zmocněna ke kontrole a zamezení sociálně nepřijatelného chování. Policie je ze zákona povinna poskytnout pomoc každému, kdo se na ni se svou žádostí obrátí. K tomu je třeba jednat rychle, na profesionální úrovni a nepřetržitě.

U případů pronásledování, které se vyskytují v těsné vazbě s **domácím násilím**, se můžeme setkat s různými typy stalkerů, ale nejsou vyloučeny ani jiné určité formy přetrvávající fixace, a proto součástí práce je vysvětlení, co je nebezpečné pronásledování - stalking, druhy a oběti nebezpečného pronásledování, posuzování nebezpečnosti a přístupy k řešení nebezpečného pronásledování, neboť od 1. ledna 2010 nabyl účinnosti nový trestní zákoník, ve kterém je zakotvena nová skutková podstata trestného činu nebezpečné pronásledování.

Problematika oběti je velmi významnou oblastí, která byla dříve opomíjena. Dále samotný fakt, že v policejní práci při odhalování a vyšetřování trestných činů je znalost uvedené problematiky nepostradatelná, je součástí mé práce vymezení pojmu viktimologie a dále charakteristika klíčového slova „oběť“. Při ochraně oběti je důležitá spolupráce Policie České republiky s intervenčním centrem.

Na ochranu oběti lze poskytnout krátkodobou ochranu osoby v souladu s ustanovením § 50 zákona číslo 273/2008 Sb., o Policii České republiky, a proto součástí práce je zpracovaná metodika postupu policisty při poskytnutí krátkodobé ochrany osobě, které hrozí závažné riziko.

O tom, že to nebude téma jednoduché, jsem se přesvědčil již při analýze znění ustanovení § 215a trestního zákona účinného do 31. prosince 2009 a od 1. ledna 2010, současné právní úpravy podle § 199 zákona číslo 40/2009 Sb., ve znění zákona číslo 306/2009 Sb., trestní zákoník - Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě a institutu vykázání od ledna 2007 do současnosti na Českobudějovickém okresu

z trestních spisů vedených na Policii ČR v Českých Budějovicích. Přestože nové změny jsou již aplikované v praxi, nelze v tak krátké době vyhodnotit, zda současná nová právní úprava trestného činu nebezpečné pronásledování je dostačující, nebo bude zapotřebí dalších legislativních opatření, jak situaci řešit. Policisté musí reagovat na zjištěné násilí, zajistit především ochranu oběti a zabránit pachateli, aby v dalším jednání pokračoval.

1. SOUČASNÝ STAV

Mimořádné události vyústí v domácnostech z řady příčin. Tento problém má celosvětový charakter a potýká se s ním i Česká republika. Tato problematika vyvolává stále odbornou diskusi nejen státních i nestátních organizací, ale i orgánů činných v trestním řízení. Klíčová role v systému patří Policii České republiky, která se ve většině případů dostává jako první do kontaktu s obětí a pachatelem a je zmocněna ke kontrole a zamezení sociálně nepřijatelného chování. Policie je vnímána jako hlavní „brána“, kterou se dostává domácí násilí z privátního prostoru na veřejnost. Při ochraně obyvatelstva je Policie České republiky ze zákona povinna poskytnout při mimořádných událostech v domácnostech pomoc každé oběti určitého trestného činu, která se na ni se svou žádostí obrátí. K tomu je třeba jednat rychle a na profesionální úrovni.

1.1 Ochrana obyvatelstva - obecná definice

Je soubor činností a postupů včetně příslušných orgánů, dalších subjektů i jednotlivých občanů, směřujících k minimalizaci dopadů mimořádných událostí na životy a zdraví obyvatelstva, majetek a životní prostředí (20).

1.2 Ochrana obyvatelstva z pohledu Policie ČR

Policie ČR plní služební úkoly v rozsahu, k němuž je oprávněna nebo zmocněna příslušnými zákony a v rámci těchto zákonů. K hlavním úkolům policistů náleží chránit bezpečnost osob a ochrana majetku, odhalovat trestné činy, přestupky a zjišťovat jejich pachatele. Jsou povinni poskytnout pomoc každému, kdo se na ně se žádostí o pomoc obrátí. Tedy i osobě, která se domáhá ochrany před protiprávním jednáním jiné osoby.

1.3 Mimořádná událost - definice

Je škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací (29).

1.4 Mimořádná událost v domácnostech z pohledu Policie ČR

Je protiprávní jednání vyvolané činností člověka, které ohrožuje život, zdraví, rodinu a mládež, lidskou důstojnost, svobodu, hrubě narušuje občanské soužití či způsobí majetkovou škodu a vyžadují provedení služebních úkonů, kdy úkolem policie je především zastavit násilí, zajistit bezpečí ohrožené osoby, poskytnutí první pomoci a přivolání lékaře, zajištění odcizených věcí a případně omezit podezřelou osobu na osobní svobodě, osobu vykázat ze společného obydlí a není-li osoba, vůči které vykázání směřuje, v době policejního zákroku přítomna ve společném obydlí, zakázat vstup této osobě do společného obydlí, jakož i do jeho bezprostředního okolí a incident kvalifikovaně zadokumentovat.

1.5 Definice násilí

Násilí je každý čin, jehož následkem je, že oběť dělá něco, co nechce dělat, a který v ní vyvolává strach. Násilí nemusí obsahovat fyzický kontakt s obětí, protože zastrahující chování, slovní vyhrožování a psychické týrání má stejné následky. Chování, které nemusí být považováno za násilí, ale je pokládáno jen za prostředek jak "ze sebe dostat vztek" (křik, nadávání, rozčilení, zlostné obviňování) - je násilím, pokud k něčemu nutí nebo děsí jinou osobu.

Násilné chování vůči ženě v rámci rodiny často vůbec nechápeme jako násilí, bagatelizujeme ho jako výměnu názorů nebo manželskou krizi. Násilí a týrání může nastat kdykoli - na začátku vztahu, po svatbě, ale i po letech společného života.

1.6 Obecně k pojmu domácí násilí

Domácím násilím se podle Dufkové, Zlámala (12) rozumí opakované, dlouhodobé a stupňující se násilí, kterého se dopouštějí dospělí nebo mladiství na svých blízkých. Jde o činnost vědomou. Liší se od ostatních forem delikventního chování tím, že je násilí ve vztahu osob, vytváří vztah závislosti oběti na pachateli a je zaměřeno na získání moci pachatele nad obětí. Charakteristickým rysem domácího násilí je skutečnost, že se pro svou určitou trvalost a různou intenzitu násilných aktů postupně stává součástí jejich běžného života.

1.6.1 Mimořádné události, kdy předmětem oznámení je jednání, které má znaky domácího násilí.

Dlouhou dobu bylo vnímáno domácí násilí uvnitř rodiny anebo partnerských vztahů jako privátní záležitost, o případech se nehovořilo. Jen v případech, kdy byla naplněna skutková podstata trestných činů, následovalo trestní stíhání. I zde se vyskytovala řada nejasností, problémů s dokazováním a málokterý případ skončil u soudu. Sama oběť raději trpěla, neboť ve společnosti existovaly názory, že si za problém může poškozená sama. Rodina pak dostala „nálepku“, které se již nezbavila.

1.6.1.1 Znaky domácího násilí

Domácí násilí má tyto charakteristické znaky:

- a) opakovanost - jde o jednání, které má svůj vývoj a dochází opakovaně k jeho projevům, často i po velice dlouhou dobu,
- b) postupný nárůst intenzity - domácí násilí začíná zpravidla psychickým násilím, zpravidla se přidává násilí fyzické; útoky jsou zpočátku vedeny proti lidské důstojnosti, posléze proti zdraví a mohou vyústit v útoky proti životu,
- c) jasné role - k násilí dochází mezi blízkými osobami, kde lze diferencovat roli ohrožené a násilné osoby, jejich vzájemné postavení je nerovné a role se v průběhu incidentů nemění, pachatel a oběť jsou citově, sociálně a ekonomicky vzájemně závislé,
- d) páčání násilí v soukromí - k násilí dochází zpravidla beze svědků, nejčastěji v soukromí bytu nebo domu, ale i na jiných místech, např. chata, hotel apod.; jednotlivé útoky zapadající do schématu domácího násilí se však mohou vyskytnout i na veřejnosti (11).

1.6.2 Dopady násilí v domácnostech

Násilí v domácnostech v jakékoliv podobě má vždy silně devastující fyzické a psychické účinky. Je typické, že dojde-li k vyšetřování, oběť i pachatel minimalizují rozsah a stupeň násilí (21).

Bezprostřední reakce na konkrétní případ násilí má obraz typické aktuální krize, kde dominují dezorganizace a dysforie (stav úzkosti). Následky dlouhodobého násilí jsou ještě horší, mají vliv na problematické chování oběti.

U osob, které byly vystaveny domácímu násilí, se objevuje řada symptomů na tělesné, psychické i sociální úrovni. Převažují psychosomatické obtíže, syndromy bolesti, poruchy vnímání schématu těla, častá je i nenávisť k vlastnímu tělu. U žen se mohou vyskytnout gynekologické obtíže, které nereagují na běžnou léčbu. U týraných osob může být snížena tolerance k frustraci, zátěži a tendence k sebevražednému chování.

Důvody, proč oběti neopustí násilné partnery, jsou vždy rozličné a individuální. Mnohé ženy doufají, že násilník své chování k nim změní. Velkou roli hraje také tradiční vnímání ženské role, výchova dětí a zažitých společenských vzorců chování. Partnerský vztah často bývá chápán jako investice, které by se ženy neměly vzdávat (14).

Domácí násilí likviduje symetrický vztah partnerů, vytváří jasné dělení rolí na kontrolující, násilnou osobu a osobu ohroženou, závislou. Pochopení této podstaty domácího násilí je klíčem k porozumění tomu, jak se chová oběť. Setrvávání v blízkosti agresora, útěky a opakované návraty k němu, podání a vzetí zpět trestního stíhání se pak jeví jako srozumitelný důsledek násilného vztahu. Pokud by si totiž žena při prvním útoku uvědomila závažnost jevu a snažila se zastavit násilí hned v počátku, nebudou dle mého názoru následky tak závažného charakteru a bude daleko větší možnost řešení.

Mezi základní a nezpochybnitelná fakta o domácím násilí patří především jeho rozšířenost, vysoká latence a také závažnost jeho důsledků pro přímo postižené rodiny i celou společnost.

Domácí násilí však z hlediska trestně právního představuje širokospektrální problém. Je pravda, že v roce 2004 vstoupil v platnost § 215a trestního zákona o týrání osob žijících ve společném bytě nebo domě, který je obecně nazýván paragrafem domácího násilí. Některé údaje lze čerpat z poraden a krizových linek. Ty registrují poměrně vysoký počet obětí (až 46 % z celkové klientely), řada z nich však nevyhledá pomoc policie (až 65 %). Domácí násilí se odehrává skrytě, řada obětí a pachatelů tak zůstává nadále utajena.

Při studiu případů domácího násilí jsem zjistil, že v tomto kontextu má násilí ještě druhou, a často velmi přehlíženou podobu. Do této formy bych zahrnul jakékoliv

obtěžování, slídění či *pronásledování* jedné osoby na druhou, která toto jednání pociťuje jako nepříjemné, nechtěné, ponižující a omezující. A právě to jsou typy „nenápadného“ násilí, které mohou velmi často způsobit ještě větší rány nejen v psychice, ale i na zdraví takové osoby než násilí fyzické. A proto se pokusím vysvětlit co je nebezpečné pronásledování - stalking.

1.7 Stalking

Co je „stalking“?

V řeči lovců znamenal anglický výraz „stalking“ stopování, resp. stopováním uštvat lovenou zvěř k smrti.

Stalking je označován za zločin 90. let 20. století. V té době totiž fenomény pronásledování strhávají na sebe zájem výzkumníků, který byl vyvolán skutečnými případy pronásledování prominentů trpícími nevyžádanou a obtěžující pozornost svých „obdivovatelů“. Následné výzkumy však odhalily, že pronásledování se týká i obyčejných lidí (4). Díky tragickým případům, ale i médiím se ocitá stalking mezi aktuálními tématy politiky a legislativy. V polovině 90. let přijímají první státy tzv. anti-stalkingové zákony (USA, Velká Británie, Austrálie) a brzy je následují další země. V roce 1998 byla skutková podstata stalkingu zahrnuta do trestního zákona v Belgii, v roce 2000 v Nizozemí. Rakousko zavedlo trestnost stalkingu od 1. července 2006 a SRN od 1. ledna 2007.

Ve forenzní psychologii je stalking obecně považován za specifickou variantu násilí. Jejím hlavním znakem je obsesivní upnutí se známého nebo neznámého pachatele na určitou osobu, kterou pak obtěžuje systematicky a úporně projevy **nevyžádané a nechtěné pozornosti**. Pachatel pronásleduje vyhlédnutou oběť dopisy, telefonáty, e-mail zprávami, SMS, ale i vtíráním se do její blízkosti. Pronásledování může být motivováno různě. Pronásledovatelé často uvádějí pro své jednání povrchní, nepravé, zkreslené motivy.

Za skutečné motivy pronásledování jsou pokládány:

- vyhledávání blízkosti (kontaktu) s vyhlédnutou obětí,

- získání totální kontroly nad životem oběti,
- rozhodnutí zničit blaho, tedy psychické i tělesné zdraví oběti.

Stalking (5) je relativně moderní fenomén. Jako o zatím otevřeném problému se o něm diskutuje především z hlediska kriminologie, kriminální psychologie a také trestního práva. K tomu je však třeba dodat, že na půdě psychiatrie je podobný jev znám již dlouho. Už v 18. století se psychiatr Pinel a pak jeho žák Esquirol zabývali popisem a objasněním tzv. erotomanie, kterou můžeme charakterizovat jako patologickou vazbu na jinou osobu projevující se alespoň zpočátku jako umanutý obdiv či erotická náklonnost a dávali ji do volné souvislosti s jinými monomaniemi, jako je pyromanie a kleptomanie. Ve 20. století se „erotické poblázněnosti“, což je původní Kretschmerům výraz z roku 1918, věnovali další renomovaní psychiatři. Francouzský psychiatr De Clérambault jako první upozornil na skutečnost, že motivem nemusí být nezpracovávaná láska, sexualita či erotika. Větší váhu přikládal pýše, pocitu mimořádnosti sebe sama a narušení kontaktu s realitou. V průběhu 1. poloviny 20. století nabídla psychiatrie a psychologie řadu pokusů o vysvětlení „milostného pronásledování“ jako psychopatologického jevu. Typický vývoj pronásledování charakterizoval De Clérambault v třífázovém modelu:

- ✓ **stádium pýchy**, kdy je erotoman plný očekávání a vykazuje chování typu namlouvání a dvoření;
- ✓ **stádium zklamání**, kdy se objevují obavy, erotoman pociťuje zradu, oběť pronásleduje výčitkami a falešným obviňováním;
- ✓ **stadium hněvu**, kdy erotoman formuluje majetnické požadavky, signalizuje jejich prosazení cestou agrese, může vydírat či vyhrožovat pomstou.

Ve druhé polovině 20. století se názory na tento jev mění. Z problému ryze psychiatrického se dostává do pozornosti dalších vědních oborů s těsnou vazbou na kriminalitu. Může za to rozšíření počtu případů, které z psychiatrických ambulancí a léčeben skončili v soudních síních. Nejznámější je v tomto ohledu případ J. W. Hinckleye Jr., který v březnu roku 1981 podnikl atentát na prezidenta Ronalda Regana,

kdy ke své motivaci uvedl, že chtěl imponovat herečku Jodie Foster a získal tímto způsobem konečně její přízeň. Atentátu předcházel typický obraz umanutého, systematického obtěžování navozeného údajným obdivovatelem a láskou k herečce. Paradoxem je, že i když byl pokus o atentát neúspěšný a Jodie Foster vždy Hinkleye odmítala, jeho jméno bude stále spojováno s ní.

Tradiční psychiatrický pojem erotomanie je nahrazen a vzniká pojem „stalking“, který zahrnuje širší škálu jevů a zvýrazňuje především spojitost excesivního systematického slídění s násilím. Stalking je charakterizován jako specifická varianta agrese vůči druhé osobě. Do popředí se dostávají předtím opomíjené otázky, jako je ochrana oběti či pravděpodobnost překlopení pronásledování do přímého fyzického násilí vůči oběti nebo třetí osobě (například trojnásobná vražda z léta 2003 v jihočeských Litvínovicích), (5).

1.7.1 Obecná definice

Stalking (pronásledování) je obecně definován jako soustavné a excesivní (tj. evidentně z normy vybočující) obtěžování druhé osoby projevy nevyžádané a umanuté pozornosti, podněcené v zásadě buď údajným či skutečným obdivem, nebo pocíťovanou záští, nenávistí či pomstou. Motivace však může být různá, od reakce na odmítnutí až po finanční zisk. Pronásledování se vyskytuje mezi osobami, které pojí nebo pojily skutečné vztahy (intimní, pracovní, sousedské), ale také mezi osobami, jež se osobně nikdy nesetkaly (například pronásledování celebrit, politiků). Meloy (16) definoval stalking jako zločin zahrnující pronásledování jedince v průběhu času, které je ohrožující a potencionálně nebezpečné. V případě pronásledování nejde jen o momentální ventilování emocí. Skrývá se již za ním myšlenka, záměr, umanutý úmysl. Má totiž zcela odlišný psychologický základ, z agresivní komunikace a chování se stává **soustavný agresivní program**, jehož znaky jsou **opakování a soustavnost**. To, co dělá z pronásledování kriminalizovatelné jednání, je právě opakování a vytrvalé pokračování v nevyžádaných kontaktech s obětí. Stalking způsobuje opakovanou viktimizaci osoby, na kterou je útočník zaměřen. Stejně jako u domácího násilí i u stalkingu se jasně rozlišují role – na straně jedné oběť trpící intenzivním pocitem

strachu a bezmocí, na straně druhé pachatel či agresor, který oběť celkem bezostyšně terorizuje.

Právní definice

Právní definice stalkingu – pronásledování jsou zaměřené na vymezení v rámci legislativy za účelem stíhání a trestání jeho projevů prostřednictvím policie, státních zastupitelstev a soudů. Tyto definice se mění od státu ke státu, ale obecně zahrnují tři elementy: (1) průběh chování, který obsahuje „vetření se“ k jiné osobě, které oběť pociťuje jako nechtěné; (2) explicitní či implicitní (u některých států jsou požadovány výhradně explicitní) výhrůžky směřované k objektu stalkingu či blízké osobě tohoto objektu; a (3) výsledkem je zážitek „racionálního“ strachu či obavy oběti.

Právní definice stalkingu – nebezpečné pronásledování v rámci legislativy České republiky.

V případech, ve kterých se již jedná o nebezpečné pronásledování, by měly být naplněny následující znaky (5):

- *opakované a dlouhodobě* přetrvávající pokusy pachatele (pronásledovatele) o kontakt s obětí, eventuálně pokusy se k ní přiblížit;
- které svou *délkou trvání a intenzitou* překračují běžné normy sociální interakce;
- doplněné o více či méně zjevné *výhrůžky* ublížením na zdraví směřující proti oběti nebo oběti osobám blízkým;
- oběť nemůže tyto pokusy o kontakt ovlivnit;
- a tím u ní vzniká *důvodný* strach, který se mimo jiné projevuje omezováním obvyklého způsobu života na straně oběti.

Jako podpůrný psychologický znak lze zmínit, že pronásledovatel se domnívá, že jeho chování je oprávněné a správné. Na problematičnost svého chování nemá obvykle náhled.

1.7.2 Falešné mýty o pronásledování

Falešné mýty mohou přitom adekvátním jednáním policie a justice s obětí stěžovat, nebo dokonce vést k chybným postupům v případě.

Mýtus 1: pronásledování je nemoc

Tento mýtus vychází z názoru, že pronásledování je vždy příznakem závažné psychické poruchy, nejčastěji erotomanie, a že pronásledovatel není vzhledem ke zjevným duševním potížím schopen vést normální život. I pro laické okolí je nápadný svým životním stylem, který vybočuje z normy. Ten, kdo pak takovou patřičnou nápadnost na první pohled nevykazuje, nemůže být tedy ani umanutým pronásledovatelem (4).

Popsaná úvaha je mylná, a dokonce i nebezpečná. Vede totiž k podceňování relativně nenápadných a současně sociálně inteligentních pronásledovatelů. Ti jsou v běžném společenském styku přátelští a přizpůsobiví. V oficiálním, formálním jednání dovedou imponovat zdánlivou korektností. Oběti pak nikdo nevěří.

Ve skutečnosti platí, že pronásledování sice může, ale také nemusí být spojeno s duševní poruchou pachatele. Ohrožující osoba opakovaně a závažně obtěžuje jinou osobu zcela proti její vůli tak, že u ní vyvolává trýznivé pocity strachu o vlastní bezpečnost. I milý soused od vedle, přátelský kolega z pracoviště může vyhlédnutou oběť dlouhodobě obtěžovat a pronásledovat. V těchto případech je pronásledování vázáno pouze na určitou „část“ osobnosti pachatele, nikoli na komplexní duševní poruchu.

Mýtus 2: pronásledování je motivováno (erotickou) touhou po kontaktu

Původně byl stalking spojován především s erotickou posedlostí určitým objektem. Do této představy zapadaly jednak případy skutečné erotomanie, jednak odmítnutí partneri, kteří se nechtějí smířit s ukončením vztahu. Obě varianty policie i justice často bagatelizovaly a přisuzovaly je nevhodnému chování, či dokonce provokacím ze strany oběti.

Dnes je názor o neškodné milostné podstatě pronásledování považován za překonaný a připouštějí se i jiné typy motivace, především pak motivy revanše,

pomsty, zášti a nenávisti. Navíc je pronásledování považováno za tak závažnou situaci, že je vždy nutné zkoumat míru ohrožení oběti.

Mýtus 3: nebezpečný pachatel je jen cizí, neznámá osoba

Tento mýtus se opírá o nepodloženou představu, že nebezpečí fyzického útoku hrozí oběti od cizího, neznámého pachatele, který koná anonymně. Tam, kde se oběť i pachatel dobře znají a jsou dokonce v kontaktu, bývá riziko pro oběť podceňováno. Popsaným způsobem uvažuje často laická veřejnost, ale také profesionálové.

Ve skutečnosti představuje pronásledování bývalým partnerem jednu z největších podskupin tohoto deliktu, která je navíc relativně značně zatížena rizikem fyzického napadání oběti. Vylučovat tedy tuto variantu z nebezpečného pronásledování je zcela zavádějící a z hlediska prevence zločinu přímo osudné.

Mýtus 4: konfrontace pachatele s obětí je dobrou strategií řešení

V posledních letech se v trestněprávní praxi prosazuje takový postup, při němž se výrazněji uplatňují mediační strategie, tedy „narovnání konfliktu“ mezi pachatelem a jeho obětí. V odborné literatuře, ale občas i v praxi se objevily návrhy vyzkoušet tento postup i u případů pronásledování.

Podle současného stavu poznání však jde o zcela chybnou strategii. Každý kontakt mezi pronásledovatelem a jeho obětí totiž přiživuje pachatelovu posedlost, a vede proto k prodlužování obtěžujícího chování. Příklad z českého prostředí, ve kterém eroticky motivovaný pronásledovatel ze sousedství vítal opakovaná přestupková řízení, neboť se tam setkával se svou obětí, která se mu jinak důsledně vyhýbala.

Mýtus 5: zákazy přiblížit se a vyhledávat kontakt s obětí jsou vždy účinné

V řadě zemí byly přijaty zákony, které umožňují nařídit pachateli, aby upustil od konkrétního jednání. Nesmí vyhledat jakýkoliv kontakt s obětí, nesmí se k ní přiblížit atd. Taková ochranná opatření mají za cíl oběť chránit a zajistit jí nerušené soukromí. Ačkoliv jsou obecně považována za velmi užitečná, nelze je přeceňovat. V některých variantách pronásledování se mohou minout účinkem, nebo dokonce krátkodobě vystupňovat agresi pachatele. Záleží na jeho psychologickém typu.

Neúčinnost zákazů v některých situacích pronásledování však není důvodem pro jejich nepoužití či odmítání. Je třeba včas informovat oběť o eventuálním riziku

spojeném s právním postupem vůči pachateli a poradit jí, jak může nejlépe zajistit svou bezpečnost či jaké alternativní kroky by mohla podniknout. V České republice mají orgány činné v trestním řízení zatím omezené právní možnosti, jak řešit trýznivou situaci obětí pronásledování. Na rizika pro její bezpečnost je tudíž vhodné myslet již při přijímání trestního oznámení.

1.7.3 Druhy stalkingu

Chování stalkerů je po jevové stránce značně rozmanité. Pronásledovatel může používat ilegální prostředky, jako je ničení cizích věcí, pomluvy, podvody, ale také legální a obecně neškodné postupy (zasílání dopisů nebo dárků, telefonování apod.). Jednotlivé postupy samy o sobě nezakládají stalking a také o něm nic nevypovídá. Důležitá je celková skladba a řetězení těchto aktivit. Teprve celkové informace podávají reálný obraz o dění a umožňují určit, zda se jedná o stalking a zda jsou naplněny jeho určující znaky (6).

1.7.3.1 Typické způsoby chování pronásledovatele

- ***Pokusy o kontakt pomocí komunikačních prostředků***

Současný styl života vytváří pro pronásledovatele vhodné podmínky. Mobilní telefony i pevné telefonní linky a zejména internet skýtají celkem nenáročné a jednoduché možnosti pro obtěžování vyhlédnuté oběti. Pronásledovatel ji může deptat systematicky a bez velkých investic. Z obecného úsudku je přitom zřejmé, že množství telefonátů nebo jiných kontaktů bez patřičného věcného důvodu a bez vyžádání, nebo dokonce proti vůli oběti, překračuje únosnou hranici. O telefonním teroru mluvíme zejména tehdy, když volající do sluchátka mlčí, volanou osobu vulgárně uráží, vyhrožuje jí nebo skrývá svou identitu. Podobně může zanechávat výhrůžky a obscénní vzkazy i na záznamníku. Do této skupiny spadá rovněž zasílání různých více či méně symbolických předmětů nebo jejich zanechávání poblíž oběti. Pokusy o kontakt zpravidla zahrnují moment zastrašování, výhrůžek či nactiutrhání. Obsahem takových pokusů mohou být také neutrální vzkazy či slova lásky a obdivu.

- ***Vyhledávání fyzické blízkosti oběti, slídění***

Pozorování či hlídání bydliště oběti, postávání před místem jejího pracoviště nebo demonstrativní přítomnost na místech, kde oběť tráví svůj volný čas, jsou typickými projevy této skupiny aktivit pronásledovatele.

- ***Osočování, devalvace, nátlak a psychické deptání***

Až v polovině případů pronásledování se pachatel uchyluje k osočování a lživým nactiutřačným pomluvám. Tato sdělení mohou být zveřejňována pomocí letáčků, plakátů či jsou zavěšována na internet. Celkem běžné je například zveřejnění telefonního čísla oběti s tím, že poskytuje sexuální služby přes telefon. Jinou variantou je zavěšení falešného inzerátu do libovolné inzerce. Do této skupiny spadají veškeré aktivity pronásledovatele, kterými chce oběť dostat pod tlak. Může jít o nápisy, které poškozují oběť a mohou se objevit v místě bydliště či pracoviště. O poškozování majetku oběti (propíchnutí pneumatik u vozidla, uskladnění odpadu na jejím pozemku), vniknutí do jejího soukromí za účelem odcizení určitých symbolických věcí (osobní předměty, fotografie, ale také spodní prádlo). Zvláště citelné jsou pak útoky proti domácím mazlíčkům.

- ***Pokusy o kontakt přes třetí osoby***

Tento styl je označován jako „**stalking by proxy**“. Pronásledovatel obratně zmanipuluje své okolí, a někdy dokonce i okolí oběti. Přesvědčí je třeba o tom, že oběti pronásledování je vlastně on sám. Okolí pak organizuje vzájemná setkání, domlouvá oběti, aby byla rozumná, nebo informuje pronásledovatele o záměrech skutečné oběti.

- ***Fyzické násilí***

Panují různé názory na to, co vše lze pod fyzické násilí při stalkingu zahrnout. Většina odborníků však pracuje s přísnějším vymezením a pod fyzickým násilím chápou hlavně napadání osob a sexuální ataky včetně znásilnění. Udělování ran, kopanců, úderů a podobně je obvykle vnímáno jako signál zvýšeného ohrožení oběti. K závažnému fyzickému útoku pomocí zbraně nebo škrcení může dojít i náhle

v situacích, kdy se oběti předtím podařilo vyhybat se setkání s pronásledovatelem. V rámci stalkingu se setkáváme také s ohrožováním zdraví a života oběti s využitím motorového vozidla, najíždění na oběť nebo její blízké. Zvláštností extrémního fyzického násilí u stalkingu je jeho předcházející ohlašování. Někteří pronásledovatelé se uchylují k tzv. avízům. To znamená, že to, co hodlají učinit, oznamují předem. Avizují i nejtěžší zločin vraždy, kdy otevřeně sdělují rovněž termín, kdy k ní dojde, a způsob jejího provedení.

- **Cyberstalking**

Cyberstalking představuje zvláštní podobu stalkingu. Pojem poprvé použil v roce 1999 Deirmenjian a charakterizoval ho jako stalking v kybernetickém prostoru., tedy pronásledování prostřednictvím **internetu**. Pro svoji rychlost a kapacitu se ihned stal vhodným prostředníkem pro stalkéry. Stalkérovi nabízí další příležitosti, mezi něž můžeme zařadit nedostatek sociálních omezení. Neexistuje zde sociální úzkost, stalkér se může přímo vyjadřovat k cíli. K tomuto účelu jsou využívány hlavně funkce e-mailu.

K cyberstalkingu patří zasilání obtěžujících e-mailů, nevyžádané, zlovolné prezentace oběti na různých místech internetového prostoru a vyhrožování pomocí internetu. Sofistikovanější stalkéři mohou využívat programů ke sledování odchozí a příchozí pošty oběti. Bez velkých nákladů a investic umožňuje soustavně terorizovat oběť i na velkou dálku. Specifičnost cyberstalkingu je všeobecně uznávána jak ve forenzní psychologii, tak na půdě legislativy.

Popsané chování pronásledovatelů lze uzavřít, že stalking se vyznačuje značnou jevovou pestrostí. Problém s postihováním takové formy stalkingu nastává v právních definicích. U konkrétních případů může být dokonce obtížné posoudit, zda již jde o delikt, který naplňuje znaky trestného činu, či nikoli. Zejména v počátečních stádiích mohou být projevy chování pronásledovatele interpretovány jako sice nápadné, ale stále ještě akceptovatelné.

Pronásledování je dnes vnímáno jako zastřešující pojem, který zahrnuje různé druhy či typy komplexního jevu a dále představuje zvláštní druh agrese, která vážně poškozují oběť a vzbuzuje u ní důvodný strach o své bezpečí.

1.7.3.2 Pronásledování celebrit

Pronásledování celebrit je vyčleňováno jako poměrně samostatná oblast stalkingu. V roce 1989 se z kuriózního a okrajového jevu stal přes noc fenomén současné forenzní psychologie. Způsobila to vražda 21leté herečky sitcomů v USA. Rebecca Schaeffer byla zastřelena ve dveřích svého domu. Pachatel, mladý muž zasílal herečce dlouho horoucí zamilované dopisy. Jejich tón však zdrsnel poté, co zhlédl film, v němž ztvárnila milostnou scénu. Mladý muž se opakovaně snažil vetřít na místa natáčení, ochranka však žádné informace dále nepředala. Rebecca neměla fotografii ani popis svého pronásledovatele, a tak nic netušící otevřela dveře svému vrahovi. Shodou okolností byly ve stejné době zavražděny svými pronásledovateli tři neprominentní ženy. Souběh těchto případů způsobil, že s pronásledování se v USA stal problém mimořádné naléhavosti. Byly přijaty specifické „antistalkingové“ zákony a policie v Los Angeles a později i na dalších místech zřídila specializovaná oddělení.

Na univerzitách odstartoval výzkumný boom. Ten mimo jiné posunul problém od prominentů k „obyčejným“ obětem. Předpokládá se, že právě pronásledování celebrit je nejzranitelnější, neboť trvalá přítomnost na obrazovce vytváří lepší podmínky pro vznik intenzivní emociální vazby (4).

1.7.4 Typy pronásledování

Široký rozptyl charakteristik pachatelů stočil zájem o klasifikaci či utřídění jiným směrem. Konkrétně u pronásledování celebrit se rozlišují různé typy pronásledování podle role, do které stalker svou oběť dosadil.

Na základě tohoto kritéria se diferencuje mezi celebritami pronásledovanými jako:

- milenka (mileneček),
- člen rodiny,
- objekt delikventní sexuality,
- nepřítel,
- údajný spiklenec,
- cesta ke slávě.

Celebrita pronásledovaná jako milenka (mileneček) představuje nejzávažnější scénář jevu. Za prvé se vyskytuje v idealizované, asexuální verzi. Náznak, že obdivovaný idol je jako všichni lidé také sexuální bytostí, může u pronásledovatele způsobit zklamání a překlopení láskyplného zbožňování do nenávisti a násilí. Za druhé vyslovuje pronásledovatel sexuální témata. V dopisech se objevují poznámky či představy s jasným sexuálním nábojem, dochází i na zasílání různých předmětů, dárků. V obou verzích jde o dosti urputné pronásledování, které může trvat měsíce i roky. Různé opatření (například zákazy a peněžité tresty) se mohou míjet účinkem, protože je pronásledovatel může vnímat jako zkoušku pevnosti své vášně.

Dosti časté a poměrně neškodné je upoutání se na celebritu, která je dosazena do role nespecifikovaného člena rodiny. Většinou jde o věkově starší pronásledovatele, kteří se cítí osamoceni. V dopisech se celebritě svěřují se starostmi všedního dne a vyjadřují svůj obdiv k ní. Nejsou však agresivní, ani se nepokoušejí dostat do blízkosti svého idolu.

Nebezpečné je naopak pronásledování celebrit, které pachatel pasuje na objekt své delikventní sexuality. V tomto typu stalkingu dominuje u pronásledovatele chování **lovce**. Oběť zpočátku netuší, že je pozorována a sledována. Takové chování plní pro pachatele hned několik funkcí, ale rozhodující je, že tím získává informace, které potřebuje pro naplánování a provedení útoku. Ačkoliv je tento typ pronásledování častější u „obyčejných“ obětí, vyskytuje se i u prominentů.

Jako nepřátelé jsou pronásledováni více prominenti ze sféry politiky a hospodářství než ze světa zábavy. Nicméně i umělci se mohou ocitnout v roli nepřítele. Prominent se v těchto případech stává plochou, na kterou promítá pronásledovatel svou všeobecnou frustraci a hněv. V dopisech a pokusech o kontakt hýří vulgarismy. Nebezpečnost se prudce zvyšuje, jsou-li v projevech pronásledovatele přítomny psychotické příznaky.

Psychotické potíže jsou určujícím znakem i u spiklenecké podoby pronásledování. Zpravidla se s ní setkávají známé tváře z televizní obrazovky. V sáhodlouhých dopisech jim pisatel líčí, jak odhalil pravé poselství nějaké reakce, které sice uniklo běžnému divákovi, ale pisatel se oklamat nenechal. Dokud zůstává

prominent pouze příjemcem bludných konstrukcí, eskalující vývoj nehrozí. Změní-li se však z příjemce nebo spoluspiklence na nepřítele, nelze rizika podceňovat (7).

U posledního kritéria pronásledování slouží konkrétní osoba oběti jako prostředek k dosažení cíle, kterým je získání proslulosti a posílení pocitu identity.

K uvedeným kritériím bych závěrem uvedl, že tato se v reálném životě mohou různě prolínat.

1.7.5 Pachatelé pronásledování

V České republice se s výzkumy pronásledování téměř nesetkáváme, v zahraničí je tomu naopak. Od počátku 90. let se objevují empirické studie, které popisují a vysvětlují různé aspekty problémů. Zkoumání pachatelů patří nejfrekventovanějším výzkumným zájmům. Psychologické projekty chtějí zjistit, které povahové vlastnosti jsou pro pachatele typické, takže je lze chápat jako osobnostní pozadí, které usnadňuje vznik nebezpečného pronásledování. Skupina pronásledovatelů je podrobena různým psychologickým testům, hledají se společné charakteristiky a výsledky bývají rovněž srovnávány s kontrolní skupinou.

Z množství různých závěrů jsem vybral dva zajímavé výstupy:

▪ 1. výstup

Psychologické studie se většinou kloní k závěru, že pronásledování je více ovlivněno osobností pachatele než situačními faktory. Z toho plyne, že chování oběti má na spuštění pronásledování nepatrný nebo žádný vliv. Jednoduše řečeno, problém tkví v osobnosti pachatele, nikoli v oběti. U většiny pronásledovatelů se jako zdroj problémového chování zjišťuje tzv. nejistá vazba („insecure attachment“), která se projevuje citovou ambivalencí, nejistotou, agresivitou a neschopností řešit závislost na vztahu. Možnosti změnit tuto charakteristiku, která se utváří v raném dětství na základě interakce dítěte s matkou, je v současné době posuzována spíše skepticky. Pro praxi to znamená, že není snadné měnit chování pronásledovatele terapeutickými zásahy.

▪ 2. výstup

Psychologické studie také poukazují na poměrně významné odlišnosti v osobnosti mužských a ženských pachatelů tohoto deliktu. Jedna z dimenzí, ve které se značně liší pronásledovatelé mužského pohlaví od pronásledujících žen, je schopnost řešit problémy. Muži v této dimenzi jsou hodnoceny velmi nízko, ženy naopak vykazují velmi dobré výsledky. Muži se uchylují k takovému obtěžujícímu chování, protože neumí řešit vztahové problémy jiným způsobem, ženy naopak volí stalking zcela programově a kontrolovaně. Je tedy velmi pravděpodobné, že pronásledování může být u obou pohlaví syceno odlišnými osobnostními dispozicemi. Erotomanie postihuje muže všech věkových kategorií, zatímco u žen se objevuje ve věku kolem čtyřicítky a výše.

Je nutné zmínit, že většina zjištěných psychologických poznatků o pachatelích stalkingu, pochází ze studia specifické skupiny pachatelů, těch nejzávažnějších případů nebezpečného pronásledování, kteří díky svému jednání uvízli v rukou policie či zdravotnictví (psychiatrie).

1.7.5.1 Typologie podle cíle pronásledovatele

Většina forenzně zaměřených studií usiluje o objasnění „psychologie“ pronásledovatelů a jejich utřídění do určitých typů. Přitom se uplatňují různá kritéria, například typ obětí, předcházející vztah k oběti, motivace a osobnost pronásledovatele.

Asi s nejznámější typologií stalkérů, podle objektu jejich chování, přišel v roce 1993 Holmes (5). Vytvořil taxonomii šesti subtypů:

- (1) pronásledovatel zaměřený na celebrity – „celebrity stalker“;
- (2) pronásledovatel svého ex-partnera (bez rozlišení, zda se jedná o předchozí intimní vztah či přátelství) – „domestic stalker“;
- (3) pronásledovatel politiků – „political stalker“;
- (4) pronásledovatel z vášně – „lust stalker“, v jehož chování je v prvním plánu zvyrazněna sexuální motivace a podle módních vlivů se stěhuje od oběti k oběti;
- (5) pronásledovatel ze ziskové motivace – „hit stalker“, který netrpí žádnou psychickou

poruchou, vyhlédnutou oběť pronásleduje účelově a hrozí jí i fyzickým násilím, aby od ní nebo třetí osoby získal peníze;

(6) pronásledovatel zhrzený a odmítnutý v lásce – „love-scorned stalker“.

Zatím nejznámější typologie pronásledovatelů od Boona a Sheridana (3) přihlíží ke skutečnosti, že někteří stalkeři akceptují policejní opatření, zatímco jiní nikoliv, a že někteří jsou více a jiní méně nebezpeční. Těžiště opatření by však mělo být včasné intervenci. ***Smyslem je totiž prevence násilí, nikoli jeho predikace.***

1.7.5.2 Charakteristika rozlišovaných typů a přístup k řešení případů pronásledování:

Stalking představuje komplexní psychologický a sociální děj, za kterým se skrývají různé motivy, emoce, jednání, interakce a také různé varianty psychopatologie.

Případ od případu vykazuje rovněž různou dynamiku. Při zvážení všech těchto aspektů je zřejmé, že nemůže existovat jedna strategie, kterou bychom mohli použít univerzálně u všech případů.

Řešení případů stalkingu v praxi označuje literatura jako „management případu“. Ten je založen na **individuálním přístupu**. To znamená, že každý případ je nezbytné nejdříve individuálně posoudit a vyhodnotit. Druhou zásadou je **pragmatismus**. Tím je myšleno, že navržené postupy musí přihlížet ke skutečným potřebám oběti, k dostupným zdrojům a také k ovlivnitelnosti pronásledovatele. Hlavním cílem při managementu případu je zajistit fyzickou bezpečnost oběti a stalking pokud možno zastavit.

Tato taxonomie je podle mého názoru nejpropracovanější a nejlépe využitelnou pro praktické využití, a pro ji uvádím v širším rozsahu i s popsáním managementem případu.

Typ 1: Pronásledování ex partnerem

Ex partner (5) stalking zahrnuje až 50 % všech případů pronásledování a patří také k jeho nebezpečným podobám, protože riziko násilnosti ze strany pronásledovatele je značné. V ex partnerském typu stalkingu se velmi často vyskytuje nepřátelství a nenávisť spojená s historií vztahu. V průměru jsou bývalí partneři více násilní než

neznámí pronásledovatelé, které oběť sice zná, ale neměla s nimi intimní vztah. Vztah mezi obětí a stalkerem má pravděpodobně zahrnuté domácí násilí, které se vyvinulo do mnohem veřejnějšího násilí a verbálního zneužívání. Objevují se zjevné hrozby, když jsou ve spojení se vzájemným obviňováním a vnímanými otázkami soupeření. Často sledovaným typem chování je odvádění od přátel a rodiny, které je stalkerem vedeno za účelem podpoření kampaně nenávisti nasměřované k oběti.

Motivace k pronásledování vyplývá z dřívějšího vztahu. Pronásledovatel se cítí jako odvržený partner a ve svém prožívání je upoután k minulosti. Dominují pocity hořkosti a nepřátelství vůči oběti. Pokud oběť naváže nový vztah, může tento plodit žárlivost a agresivní chování. Její úspěchy v době po rozchodu těžko snáší.

Při pronásledování jedná s horkou hlavou. Právě touto emocionálností a orientací na minulost se diametrálně liší od tzv. sadistického stalkera, který je orientován na přítomnost a jehož násilí je chladné, kalkulované. V tomto typu stalkingu se také objevuje zneužívání třetí strany, například pronásledování přátel a rodiny, kteří jsou násilníkem vnímáni jako ohrožení jeho přístupu k oběti. Spuštění obtěžování je jak samovolné (například při náhodném setkání), tak i předem uvážené (například sedění v autě před domem oběti).

V managementu případu je nutné, aby byly omezeny jakékoli zbytečné represálie – finanční, právní, fyzické či verbální. Oběť by se měla vyvarovat všech možných návštěv stejných míst jako útočník. V extrému by se mělo zvážit přestěhování s fyzickou distancí, která je mnohem více důležitá než utajení.

Typ 2: Pronásledování umanutým (poblázněným) obdivovatelem

Četnost výskytu tohoto jevu se pohybuje kolem 18 %. Podle věku se rozlišují dva podtypy: mladý obdivovatel a obdivovatel středního věku. Po jevové stránce je terč pronásledování spíše „idolem“ než „obětí“. Pronásledovatel sice usiluje o kontakt s idolem, nebývá však přítomno zvýšené riziko fyzické agrese. Intenzivní touha stalkera po milované osobě je opakem hněvu, který můžeme sledovat například u ex-partnerského stalkingu. Ve vztahu bývá kladen důraz na naději v to, co může být. Stalker je tak orientován spíše na budoucnost.

U obdivovatelů středního věku se uplatňuje v zásadě tentýž postup doplněný o přerušení veškerých fyzických kontaktů s obětí. Účelné je také probrat problémy existujícího vztahu (například neutěšenou situaci v manželství pronásledovatele).

Pronásledování „poblázněným“ citilem představuje tedy měkčí variantu jevu, která má podobu obtěžování kvůli údajné zamilovanosti. Milovaná osoba je vyhledávána s nezáludnou lstí, např. milostná psaníčka pod stěračem, vyhledávání a předstírání jakéhokoli setkání, zpovídání přátel a spojení, které se týkají milované osoby (9).

V tomto typu vztahu je poměrně nízká úroveň nebezpečí. Stalker nemá v plánu vyvolené osobě škodit a ubližovat jí. Obtěžování není charakterizované hrozbami, hrůznými dary a negativními zásahy. V praxi bývá největším problémem fakt, že zejména na počátku nelze tento typ odlišit od jiných variant stalkingu a že oběť nemůže tušit, že jí nehrozí vážné nebezpečí. I poblázněný obdivovatel může například postávat hodiny před domem oběti nebo ji sledovat při nákupu v supermarketu.

V managementu případu „mladé lásky“ se doporučuje vyzdvihnout kognitivní perspektivy. Ten obvykle netuší, jaké pocity a reakce jeho chování u oběti vyvolává. Vhodné je například pečlivé a důkladné vysvětlení týkající se práva, vysvětlení, jak překračuje veškeré soukromí oběti a přijetí soucitného postoje při popisu, jak si pachatel špatně vyložil vztah.

V případě „lásky středního věku“ se doporučuje opět logický přístup, ale s přijatelným vysvětlením, které odpovídá situaci. U nekompetentních nápadníků středního věku může být údajná zamilovanost hlubší a její motivace složitější. Někdy jsou nutné konkrétní kroky, například prostorové oddělení (přeložení obdivovatele na jiné pracovní místo). Tento typ stalkingu je možné účinně řídit cestou poradenství, neboť zaznamenané problémy často pramení z nudy či neshod v existujícím vztahu. Má-li pronásledovatel jiný pevný vztah, doporučuje se také párová terapie.

Typ 3: Fixovaný pronásledovatel s psychickými poruchami

Rozlišují se dva podtypy podle nebezpečnosti.

Méně nebezpečný fixovaný pronásledovatel se zaměřuje zejména na ženy, se kterými přichází do kontaktu profesně (jako klient či jako kolega). Projevem ukazuje na poruchu osobnosti a chování. V tomto typu pronásledování si stalker drží iluzorní přesvědčení, že existuje idealizovaný vztah mezi ním a jeho obětí, ať již současný či orientovaný na budoucnost, přičemž znalost oběti je velmi povrchní. Kontakt s realitou je však zachován. Jen zřídka se uchyluje k silným hrozbám, vyniká spíše ve schopnosti manipulace. Stalker není přístupný k domluvě oběti (ve srovnání s „poblouzněným obtěžováním“, kde jasnost vyjádření může zmírnit chování, a sadistickým stalkingem, kde pachatel vědomě využívá své nepřístupnosti či odolnosti k apelům oběti jako způsobu demonstrování bezmoci v oběti).

V managementu tohoto případu se doporučuje absolutní přerušování kontaktů mezi pronásledovatelem a obětí. Oběť by měla dát jasně najevo své odmítnutí, pokud je to možné, aby neodpovídala na akce stalkera a následně vyhledala právní pomoc.

Fixovaný pronásledovatel *se zvýšenou nebezpečností* se vyznačuje závažnějším stupněm psychického narušení. Je pravděpodobné, že pro své problematické chování byl již v péči psychiatrického zařízení nebo evidován policií a může trpět například poruchou hraniční osobnosti či epizodickou schizofrenií. V jejich minulosti se mohou též objevovat sexuální problémy a různé typy napadení, zahrnující stalking. Aktivita stalkera jsou charakteristické neustálým „bombardováním“ cíle (telefonáty, SMS, dopisy, návštěvy na pracovišti apod.) a ve svém pronásledování je nevypočitatelný. Objevuje se v nepravidelných časech na různých místech. Pronásledovatel s iluzorní fixací má sklon vyjadřovat své prohlášení lásky v termínech sexuálního zájmu směřovaného k oběti, což je v protikladu s romantickým postojem „poblouzněného obtěžování“. Takový člověk si udržuje pevnou víru ve vztah mezi ním a svým cílem.

V managementu tohoto případu se obětí doporučuje iniciovat psychiatrické či forenzní (soudně znalecké) zkoumání pronásledovatele. Samozřejmě by měla být také eliminace jakýchkoliv kontaktů (6).

Typ 4: Sadistický pronásledovatel

Četnost výskytu těchto pachatelů se odhaduje na zhruba 12 %. Vždy jde o velmi vážnou situaci, neboť vykazují značnou nebezpečnost. Oběť je v tomto případě obsedantním cílem útočníka a její život je viděn jako kořist a úlovek, tzv. přírůstková orientace stalkera. Kritéria pro výběr oběti jsou primárně zakořeněna v jejím bytí. Většinou to bývá někdo, kdo je stalkerem vnímán jako „hodnotný“, „šťastný“, „stálý“ či „spokojený“. Na počátku vztahu bývá častá velmi nízká úroveň obeznámenosti pachatele s obětí. Stalker se snaží vystupovat jako laskavý člověk, ale na rozdíl od „poblouzněného obtěžování“ má tendenci negativní orientace na techniky, které mu slouží ke znepokojení, znervóznění a poté odebrání síly oběti.

Mezi tyto techniky můžeme zařadit například:

- (1) Poznámky zanechané v zamčeném autě oběti za účelem otřesení cíle, které jsou protikladem k milostným psaníčkům u „poblouzněného obtěžování“.
- (2) Zanechaný důkaz, že stalker byl v kontaktu s osobními věcmi oběti, např. vykradená zásuvka se spodním prádlem, přeskupení či vyjmutí soukromých listin, nedopalek v popelníku, použitá toaleta apod.
- (3) Nabídnutí spravení auta, které předtím porouchal.

Pronásledovatel následně pokračuje v eskalaci kontroly ve všech aspektech (například sociálních, profesních, finančních, fyzických) života oběti. Uspokojení útočníka je zakořeněno v přání extrahovat bezmoc v oběti s obrácenými implikacemi své síly obsahujícími sadismus. Komunikace má tendenci mísit projevy lásky a hrozby (ne přímo zjevné nenávisti), navržených pronásledovatelem tak, aby vedla k destabilizaci a zmatení oběti. Hrozby mohou být buď explicitní („Musíme spolu umřít“), ale také implicitní (například doručení uschlých růží). Sexuální obsah v komunikaci je primárně zaměřen na zastrašení prostřednictvím ponížení oběti, znechucením a podkopáváním sebe cítění. Výraznou tendencí je kontrola a rozšiřování pozornosti na rodinu a přátele oběti tak, aby stalker docílil izolace oběti a tím zvýšení své kontroly.

Tento typ stalkingu je charakteristický emocionálním chladem, záměrností a často i psychopatií. Tyto znaky jsou opakem vášnivé povahy ex partnerského

obtěžování. Sadistický stalker může být vysoce nebezpečný, zvláště v psychickém násilí, které je zaměřené na kontrolování oběti strachem, ztrátou soukromí a odříznutím od jejího sociálního světa. Fyzické násilí je také zcela možné, obzvláště způsobem, který podkopává důvěru oběti v běžné záležitosti, například vyřazením brzdového pedálu, odstraněním bezpečnostního zařízení apod.

Vážné nebezpečí plyne také z toho, že oběti jsou velmi často znovu navštěvovány stalkerem po zdánlivém přerušení.

V managementu případů, je nutné, abychom tyto případy brali velmi vážně. Řešení případů je obtížné. Již od počátku musíme sobě i oběti potvrdit, že tento typ stalkingu bude obtížné vykořenit. Konfrontace nebo oslovení pronásledovatele nevedou ke změně jeho chování. Nikdy se nesmí věřit žádným slibům a alternativním verzím událostí, hlavně těm, které byly podané útočníkem. Přesto je vhodné zaznamenat je pro pozdější použití v právních aktivitách. Oběti by mělo být nabídnuto tak velké pochopení a pomoc, jaké jsou k dispozici. Neměla by dostávat falešná či nerealistická ujištění a garance, která by ji sváděla k neopatrnosti. Oběť by rovněž měla vážně zvážit možnost přestěhování, neboť geografická distance může stalking zmírnit sama o sobě.

Policie by měla mít na paměti, že sadistický stalker bude pravděpodobně pečlivě konstruovat své aktivity při současném minimalizování nebezpečí intervence autorit, zatímco udrží maximální dopad na oběť. Stalker bude skoro vždy odolný k intervenci, protože překonání překážek poskytuje nový a silný způsob demonstrování bezmoci oběti, a jestliže je uvězněn, bude pokračovat v pronásledování zprostředkovaně, například užitím internetu.

U případů stalkingu, které se vyskytují **v těsné vazbě s domácím násilím**, se můžeme setkat s různými typy stalkerů. V typologii půjde vždy o osoby, které byly či jsou v nějakém více či méně intimním spojení. Nedostatky výše uvedených typologií z větší části odstraňuje multi axiální typologie. Podle této typologie se u případů, kde se spojuje domácí násilí se stalkingem, můžeme setkat s ex partnerským obtěžováním, ale nejsou vyloučeny ani typy sadistického stalkingu, popř. určité formy přetrvávající fixace (11).

1.7.6 Teorie vazby (připoutání, „attachment“)

Základní idejí teorie vazby je vybudování stabilního a emociálně uspokojivého vztahu dítěte ke klíčové osobě, obvykle k matce. Taková zdravá, bezpečná vazba na osobu matky je vnímána jako základní biosociální skutečnost, která determinuje schopností potomka zacházet i v pozdějším životě zdravě se sociálními i intimními vztahy. Teorie vazby či připoutání, se zkušenosti z raného vztahu s matkou, přenáší i do pozdějších vztahů. Poruchy či absence připoutání k matce mají za následek narušené interpersonální vztahy v dospívání a v dospělosti. Jedinec ztrácí schopnost budovat své vztahy na bázi vzájemného respektu a uznávání druhé osoby. Mnohé projevy stalkerů jako výbuchy hněvu a vůbec neschopnost odpoutat se od bývalého partnera či vysněného idolu jsou interpretovány jako symptomy patologické vazby v raném dětství.

Zatím existují dvě konkrétní hypotézy ohledně propojení stalkingu s negativními zkušenostmi s raného dětství:

- ❖ Narušená vazba (tj. úzkostné připoutání, které vzniklo v kontaktu s matkou v raném dětství) vytváří predispozice ke stalkerství.
- ❖ K evokaci (propuknutí) stalkingu dochází tehdy, když je budoucí pronásledovatel v aktuálním vztahu konfrontován se situací, která u něj vyvolává stejné pocity zranění, jež zažil v dětství.

1.7.7 Psychodynamická teorie

Psychodynamické teorie se více přiklánějí k psychopatologii pronásledovatele. Upouštějí od vlivu raných dětských zkušeností na vznik stalkingu a soustřeďují se na aktuální, z normy vybočující, a tudíž patologické chování pachatelů.

Vysvětlují ho pomocí poruch osobnosti stalkera, aniž by kladly větší důraz na to, jak tyto poruchy vznikly. Za klíčové poruchy považují hraniční a narcistickou poruchu osobnosti (4).

1.7.8 Poruchy osobnosti, které se rovněž mohou vyskytovat u stalkerů:

První takovou poruchou je **porucha antisociální osobnosti**, která vykazuje symptomy jako například porucha konformity sociálních norem, nečestnost, lhaní, užívání falešných jmen, historie fyzického násilí, nezodpovědnost, nedostatek lítosti a bezohledné pohrdání bezpečím. Takové diagnózy lze spatřit v domácích vztazích, kdy pachatel představuje falešnou image, která se týká jeho životní historie, zkušeností a zájmu o oběť. Mají jedinečný smysl poznat, kdy je žena zranitelná a jaké jsou slabé stránky jeho kořisti.

Jedinci trpící **histrionickou poruchou** osobnosti se stávají nepříjemní, pokud nejsou centrem pozornosti. Jsou nevhodně sexuálně žádostiví, mají rychle se měnící a mělké emoce. Často považují vztahy za více intimní, než ve skutečnosti jsou. Tato porucha se frekventovaně vyskytuje u falešného viktimizačního syndromu.

U poruch **hraniční osobnosti** můžeme sledovat zuřivé snahy vyhnout se reálnému či imaginárnímu opuštění. Občas se zde vyskytují i poruchy identity spojené se sebevražednými gesty a hrozbami. Jsou vždy citově velmi nestabilní se silně kolísavými náladami.

Posledním typem poruchy osobnosti je **narcistická porucha**. Tato porucha bývá mezi stalkery velmi častá a narcistické rysy jsou vše prostupující.

Tyto čtyři poruchy osobnosti se obecně velmi často vyskytují při stalkingu. Základním rysem je, že tito jedinci postrádají svoji vlastní identitu, či pocit sebe samotných, což jim brání ve vytvoření vhodného připoutání k ostatním. Tyto poruchy se vyskytují jak osamoceně, tak jsou různě spojené u jednoho člověka.

Všechny výše popsané poruchy se mohou, ale také nemusí vyskytovat v konkrétních případech stalkingu, mohou se pohybovat na rozhraní „normality“ a patologie, a v některých případech lze u jednoho jedince nalézt více poruch najednou.

V každém případě je nutno počítat s výskytem psychopatologie a zohlednit ji v intervenčním či forenzním přístupu.

V případech stalkingu **spojeného s domácím násilím** můžeme očekávat výskyt deziluzí, převážně žárlivého typu, dále poruchy nálad i látkového zneužívání (jako tzv.

spouštěče stalkingového chování), poruchy antisociální osobnosti a hraniční osobnosti (7).

Závěrem lze konstatovat, že teoretické přístupy k vysvětlení příčin stalkingu se zatím pohybují na úrovni hypotéz. Je nesporné, že stalkeré reagují na běžné životní situace, jako je získání blízkého vztahu, odmítnutí projeveného zájmu, rozchod v pracovním či intimním vztahu nápadným a z normy vybočujícím chováním. Nepochybuje se také ani o tom, že jejich reakce je především produktem jejich osobnosti.

1.7.9 Rizikové faktory

Pronásledovatele posuzujeme podle míry jejich nebezpečnosti. Jejich aspekty se mění jak podle cíle posouzení, tak i podle posuzovatele. První poznatky pocházejí z výzkumů pachatelů, kteří podstupovali terapie v různých léčebných ústavech, dále z analýz zadokumentovaných policejních a soudních případů.

Míry násilí v některých studiích se mění podle typu stalkera, jeho vztahu k oběti, časového úseku, po který byla oběť pronásledována.

Podle Čírtkové (6) bychom mezi rizikové faktory obecně mohli zařadit:

- alkoholovou a drogovou závislost;
- kriminální minulost (hlavně sexuální a násilně trestné činy);
- suicidální chování;
- nezaměstnanost a sociální izolaci;
- poruchy osobnosti a chování;
- násilné fantazie, kognice a kumulaci frustrací;
- odmítání poradenské péče a terapie;
- dostupnost zbraní.

1.7.10 Posuzování a rozpoznávání nebezpečí

Nejvíce se v posuzování nebezpečí pro oběti postoupilo v oblasti domácího násilí. Touto oblastí se zabývala celá řada výzkumníků. V této části uvedu přehled patnácti otázek, které mají napovědět, zda je ve vztahu reálné riziko vážného násilí a zahrnují mezi ně:

1. Frekvence užívaného násilí je eskalující.
2. Krutost užívaného násilí je eskalující.
3. Muž hrozí zabitím ženě či ostatním.
4. Případy intoxikace z alkoholu či užívání drog.
5. Muž hrozí zraněním dětí.
6. Muž si vynucuje sex, popřípadě vyhrožuje sexuálními akty.
7. Muž či žena hrozí, že se pokusí o sebevraždu.
8. Zbraně držené v domě, či lehce přístupné zbraně.
9. Psychiatrické nálezy u muže či ženy.
10. Blízkost muže a ženy – jak jsou blízko v práci a v životě.
11. Mužova potřeba kontrolovat kontakt kolem dětí.
12. Současné životní stresory u ženy či muže.
13. Předchozí kriminální minulost muže a ženy.
14. Postoje muže a ženy směrem k násilí.
15. Přítomnost nového vztahu, buď u ženy, či muže.

1.7.11 Vzorce (techniky) chování pronásledovatele

Technikami pachatele jsou zde míněny obecně všechny vzorce chování, kterých se dopouští pronásledovatel s cílem působit na oběť. Největší důraz je kladen na techniky, kterých se dopouští pronásledovatel proti oběti, se kterou má nebo měl intimní vztah. Velmi široce můžeme techniky rozdělit do třech hlavních skupin. První jsou obecné techniky, které jsou široce užívány napříč různými typy vztahů. Druhou skupinou jsou techniky psychického týrání. Poslední skupinou, která je rovněž asociována se všemi typy stalkerů, jsou různé způsoby hrozeb či výhrůžek (5).

Tento výčet technik jistě nepotřebuje další komentář, pouze bych poznamenal, že se jedná o techniky stalkerů, které byly užity napříč různými typy vztahu stalker – oběť:

- zasílání lístků či jiných záhadných zpráv;
- rozbíjení oken, vloupání či ničení partnerova domu;
- vybírání e-mailu partnera;
- zanechávání věcí, například kytic na prahu či v práci;
- sledování partnera ze vzdálenosti;
- zavěšování telefonních hovorů;
- obtěžující telefonáty či poznámky;
- sledování partnera autem a sledování partnera pěšky;
- skrývání se v křoví či jiné pozorování domu partnera;
- sledování partnera v práci;
- jiná nezákonná provinění;
- ničení majetku partnera k postrašení či zastrášení partnera;
- krádeže partnerových věcí;
- vloupání do domu či auta partnera;
- vyplňování písemných udání v úmyslu přivodit trestní stíhání;
- ovlivnit úpravu vztahu k dětem;
- porušování ochranných opatření.

Meloy (16) se rovněž zabýval specifickými psychologickými technikami, které používá stalker proti svému partnerovi, oběti a zpracoval seznam „psychologického mučení“:

Degradace a popírání reality

- ✓ ponižování v soukromí;
- ✓ popírání schopností či kompetencí;
- ✓ klení, nazývání např. stupidním, bezcenným apod.;
- ✓ znehodnocování či devalvace;
- ✓ veřejné ponižování;

- ✓ nucení k prostituci či sexuálním aktům s jinými;
- ✓ nucení k pornografii;
- ✓ zavržení (emocionální, intelektuální, sociální a sexuální);
- ✓ popírání schopností či kompetencí;
- ✓ přesvědčování osoby, že je duševně nemocná;
- ✓ lhaní a manipulace s partnerem;
- ✓ nucení k přijetí role sluhy;
- ✓ nucení k úklidu domu či práci po nadměrně dlouhou dobu;
- ✓ obsedantní potřeba čistoty;
- ✓ zásah do vzorce spaní a odpočinku;
- ✓ zásah do jídla a výživy;
- ✓ nedovolování osobě, aby si odpočinula

Monopolizace, alkohol či drogy

- ✓ patologická žárlivost;
- ✓ kontrolované aktivity;
- ✓ ekonomická kontrola;
- ✓ kontrolování, kde je partner (dohled);
- ✓ nucení partnera, aby se choval podle očekávání útočníka;
- ✓ odmítání diskuzí;
- ✓ hrozby zabitím partnera, dětí či jiných blízkých osob;
- ✓ hrozby spácháním sebevraždy;
- ✓ hrozby užitím zbraně;
- ✓ hrozby únosem dítěte či únos dítěte;
- ✓ nucení k užívání drog či alkoholu;
- ✓ nucení k participaci na prodeji či výrobě drog;
- ✓ přivození závislosti na drogách.

Izolace

- ✓ zamykání v domě, místnosti či na toaletě;
- ✓ svazování šňůrou, řetězem, pouty apod.;

- ✓ nucení k životu v izolovaném prostředí;
- ✓ časté stěhování;
- ✓ kontrolované styky s rodinou a přáteli;
- ✓ kontrola užívání telefonu či mailu.

Na první pohled by se mohlo zdát, že některé položky ze seznamu jsou příliš nadsazené, ale každá z nich pochází z empirických studií a jsou více, či méně obvyklými formami vzorců chování, kterých se stalker může dopouštět. Tyto techniky můžeme zaznamenat jak v násilných, tak i nenásilných vztazích.

Další případy zahrnovaly například nálezy šatů rozřezaných na kusy, vibrátorů zabalených do ženského spodního prádla, nález sperma na volantu auta, držení rukojmích a nucení ke hře „ruská ruleta“ s nabitou zbraní.

V případě užití zbraně při pronásledování domácích osob bylo zjištěno, že nebývá tak časté, jak by se mohlo čekat. Pokud je pak zbraň užitá, většinou není výsledkem zranění oběti. Cílem použití zbraně je spíše kontrola a zastrašení, což může odrážet intenzivní, ambivalentní a oscilující emoce kolem stalkingu.

1.7.12 Motivace

Motivace patří mezi složky psychické regulace činnosti a její pochopení je naprostou nutností k pochopení lidského jednání. Stejně je to i u fenoménů domácího násilí a stalkingu. Nelze odpovědět na otázku, proč se stalker chová takovýmto způsobem, proč používá určité techniky, a ani na otázku, proč se takto vlastně začal chovat, aniž bychom dokázali odpovědět na otázku jeho motivů a motivace. Zpracování motivace je důležité i z praktického hlediska, to z důvodu posouzení nebezpečnosti stalkera, možnosti recidivity a komplexního přístupu k této osobě.

Podle Čírtkové (6) je značný rozdíl v motivaci mezi osobou hledající intimitu a blízkost za každou cenu, kdy tato často trpí vážnými duševními poruchami a stalkerem, jehož jednání je poháněno reakcí na odmítnutí. V prvním případě bývají právní opatření často neúčinná a je vhodné zapojit psychiatrickou intervenci, v druhém případě lze očekávat jistý, či alespoň částečný respekt k právním krokům. Příčiny násilí i celého průběhu jednání jsou u stalkingu stejně komplexní jako příčiny každého jiného násilí a

jednání. Zahrnují faktory sociální, biologické i psychické a jejich odhalitelnost je mnohem vyšší po násilí než před ním. Důležitou vlastností je skutečnost, že afektivní násilí vede velmi často k poranění oběti, zatímco kořistnické násilí zůstává ve formě explicitní či implicitní hrozby.

U stalkingu, který je veden proti osobám blízkým či potenciaálně blízkým, je motivace typicky „napuštěná“ bezprostředním ohrožením, ať již vnímaným či skutečným. Mezi taková ohrožení můžeme zařadit odmítnutí ze strany objektu pronásledovatel, ale také iluzorní či reálná překážka na straně třetí osoby, kterou stalker vnímá jako bránící jeho přístupu k objektu. Odmítnutí je pro stalkera ohrožením, protože zde existuje emocionální investice do objektu, zasazuje mu ránu přímo do jeho svědomí. Toto emocionální poranění je u mnoha pronásledovatelů doprovázeno silným pocitem hanby či ponížení. V důsledku toho často nastupují obranné mechanismy doprovázené hněvem, či přesněji vztekem, který může podporovat náhlé fyzické napadení oběti, popřípadě třetí osoby. Nemusí ale vždy dojít k přímému napadení, velmi často je spuštěno chování, které zde nazývám stalking.

Reprezentace sebe a ostatních mohou být definovány relativně jednoduchým a polarizovaným způsobem, kdy pronásledovatel může pojmout svůj objekt jako vzor krásy. To se však týká převážně „romantického“ kontextu stalkingu. U narušeného testování reality může nastat stav, kdy je původ emocionálního podnětu špatně pochopen. Například vztek může být pocíťován jako vycházející z objektu, přičemž ve skutečnosti oběť cítí intenzivní strach. Proto může pronásledovatel pocíťovat ohrožení a jeho jednání eskalovat v útočení.

Plánovanost, záměrnost a absenci zjevných emocí lze vidět i u pronásledovatelů, kteří se zaměřili na své současné či bývalé intimní partnery, což potvrzuje skutečnost, že i zde se může vyskytovat forma kořistnického násilí. Většina výzkumů, které jsou explicitně zaměřeni na motivaci stalkerů, tvrdí, že primární motivací je moc, pomsta a nejistota.

Stalking je zakořeněn spíše v „psyché“ útočnicka, než odvozen ze sociálních faktorů a situačního kontextu, je motivován více interpersonální agresí než materiálním ziskem či sexem. Stalking je tak výsledkem emocionálního konfliktu. Sociální faktory

jsou potvrzeny jako jedny z příčin finálního psychického zneklidnění. Stalker často zažívá pocity ztráty, frustrace, hněvu, žárlivosti a deprese. Následná moc a kontrola, vycházející z pronásledování, může útočnickovi poskytnout požitek.

Podle Čírtkové (5), existuje 5 hlavních motivačních vzorců:

1. reakce na odmítnutí,
2. hledání intimity a blízkosti za každou cenu,
3. ventilování nenávisti,
4. pronásledování z nedostatku kompetencí řešit situaci jinak,
5. pronásledování jako důsledek predátorské (útočné) agresivity.

K motivaci stalkerů, kteří pronásledují potenciálně intimní partnery, jsou obvykle muži, kteří si udržují zášť, která se obsedantně obrací na někoho, kdo poraní jejich ego. Tato zášť může být výsledkem žádosti o schůzku, která je odmítnuta, či imaginárního přehlížení a urážky. Potřeba pomsty či potřeba „dát takové osobě lekci“ začíná pronásledováním. Jejich úvaha, že žena jim nedala „férovou šanci“, je pro ně dostatečným ospravedlněním pro obsedantní chování.

Ne všechny případy stalkingu se točí kolem blízkého vztahu či touhy po romantickém setkání. V případě stalkingu mezi sousedy může situace začít i něčím tak banálním, jako je špatně zaparkované auto.

Obecně lze souhlasit se závěrem, že nejčastějším katalyzátorem může být ukončení existujícího vztahu, či odmítnutí vztah navázat. U násilí mezi intimními partnery hraje primární vliv snaha o kontrolu, zastrašení, pomsta a žárlivost.

1.7.13 Oběti stalkingu

Obětí (5) stalkingu se může stát kdokoli nezávisle na věku, pohlaví, sociálním statusu, kulturním zázemí, vzhledu či sexuální orientaci. Ze statistického hlediska je typickou obětí spíše svobodný člověk žijící bez partnera nebo osoba krátce po partnerském rozchodu. U obětí se často vyskytuje sklon, že je pro něj obtížnější

jednoznačně a přesvědčivě sdělit ex partnerovi nebo nápadníkovi, že o kontakt nemají zájem.

Speciální případ představuje stalking z pohledu viktimologie (14). Nejde o jednorázový čin, se kterým se může oběť v následující době postupně vyrovnávat. Stalking obnáší mnohonásobnou, pokračující viktimizaci, která se skládá z mnoha drobných incidentů. Riziko, že další aktivity budou následovat, je značné, oběť se cítí permanentně ohrožena. Většině obětí nejde o trestní stíhání nebo sankce vůči pronásledovateli. Jejich pozornost je naopak upřena na obnovu nerušeného soukromí. Viktimologicky zaměřené poradenství je v případech stalkingu velmi důležité, protože jeho ukončení předpokládá rovněž vhodné chování oběti.

Stalking se v mnoha ohledech od jiných kritických zážitků nebo traumat liší. V řadě případů bývá například obtížné přesně určit začátek pronásledování. Rodí se prakticky v okamžiku, kdy oběť vlastním diagnostickým úsudkem dojde k závěru, že snahy pronásledovatele o kontakt prožívá jako nechtěné a nevyžádané. Ačkoliv podnikne pokus o více či méně jasné odmítnutí, pronásledovatel ve svých aktivitách dále pokračuje, a někdy dokonce stupňuje jejich výhružný charakter, čímž dokládá svou moc nad ní. Nevyžádané projevy zájmu se stávají pronásledováním v takové míře, v jaké oběť dospívá k přesvědčení, že pronásledovatel se vměšuje do jejího soukromí, porušuje ho a získává nad ním kontrolu. Oběť jen obtížně odlišuje neškodné projevy zájmu a nevyžádané pozornosti od projevů nebezpečných. Predikce vývoje dalších událostí je z pohledu oběti nemožná. Je vlastně nucena čekat, co se bude dále odehrávat. Mnohé oběti mají nutkání se permanentně ohlížet dozadu, jestli není pronásledovatel někde na blízku.

Někteří autoři mluví proto o **spirále stalkingu**. Ta zahrnuje tři opakující se fáze. V první se zjevuje vlastní aktivita stalkera (zasílání MSM, telefonát, dopis od něj atd.), která v oběti vyvolává úlek a strach a přináší jí značný stres. Ten pomalu odeznívá a otevírá se druhá fáze. V ní nastává určité uklidnění, oběť se z otřesu vzpamatovává. Toto stádium však netrvá dlouho a záhy přechází do fáze třetí, ve které dominují nepříjemná očekávání a obavy z další akce stalkera. V prožívání oběti se opět zvedá stresová hladina. V důsledku toho, že chování pronásledovatele lze jen obtížně

anticipovat, sklouzávají oběti většinou rychle do třetí fáze, v níž prožívají anticipační stres (obavy) z toho, co bude následovat, a také bezmoc. Nakonec se čas oběti dělí jen mezi akutní traumatizující zážitky způsobené projevy stalkera a mezi napjaté očekávání, co bude příště. Oběti se dostávají do stavu permanentního zneklidnění, strachu a zvýšené pozornosti spojené s neklidem a podezíravostí. Stalker jejich život plně ovládá.

Aktuálně se řeší problém, aby pronásledované osoby byly vůbec uznány a akceptovány jako oběti. Věrohodnost jejich postavení jako obětí obtěžování, pronásledování a vyhrožování bývá totiž zpochybňována, a to především proto, že mnoho pronásledovatelů provádí své aktivity pod krycím pláštěm údajné lásky. Mnoho lidí má tak alespoň zpočátku pro jejich konání pochopení. Nedovedou si představit, že posedlost obětí mohla vzniknout jen tak, bez předchozího vztahu, nebo že se původní láska může proměnit v takovou umanutou zášť. Navíc mnoho stalkerů disponuje skutečně detailními znalostmi ze soukromí oběti. Proto se i lidé z jejího blízkého okolí kloní k názoru, že jde jen o vyhrocený privátní vztah, který se sám od sebe upraví. K tomu přispívá i fakt, že řada stalkerů převrací role tím, že před ostatními se sami prezentují jako pravé oběti, kterým bylo ublíženo, a z této pozice pak kontaktují různé instituce, včetně justice (5).

Stalking narušuje především možnosti oběti se svobodně rozhodovat o sobě a svém životě. Pronásledování může vážně narušit její stávající osobní vztahy. Někdy dlouhodobě trpí ztrátou dobrého jména a dobré pověsti v pracovním životě. Obrazně řečeno, stává se rukojmím stalkera.

Závěrem lze konstatovat, že stalking přiměje oběti k podstatným a omezujícím změnám v životním způsobu a stylu. Narušuje jejich možnosti svobodně volit, jaký život povedou. Přináší jim závažné negativní následky na psychickém a tělesném zdraví a představuje pro ně také finanční zátěž a stres. **Vede k důvodnému pocitu ohrožení a obav o vlastní život.**

1.7.14 Posuzování nebezpečnosti stalkingu

Posuzování nebezpečnosti pronásledování se opírá o sběr a vyhodnocení dostupných informací ke konkrétnímu případu. Prvním zdrojem je zpravidla výpověď

oběti o pronásledovateli. Při rozhovoru s ní je vhodné oddělit její interpretace od faktického popisu události. Důsledné zjišťování skutečností poskytne objektivní pohled na průběh pronásledování a umožňuje také odlišit falešné oběti od pravých.

Při pokládání dalších otázek je účelné zaměřit se nejen na stanovení rizikových faktorů, ale také mapovat pozitivní faktory, které riziko ohrožení oběti naopak utlumí. Při rozhodování o nebezpečnosti stalkingu jsou za klíčové považovány následující okolnosti:

- informace o pronásledovateli,
- informace o oběti,
- situační faktory,
- dynamika průběhu pronásledování.

1.7.14.1 Informace o pronásledovateli

Pro posouzení nebezpečnosti plynoucí z osobnosti pronásledovatele bylo vypracováno několik typologií. Klasifikační znaky umožňují přiřadit pronásledovatele ke konkrétnímu typu a z něj pak vyvodit závěry ohledně jeho nebezpečnosti. Typologický přístup však není bez problémů. Přiřadit konkrétního stalkera k jednomu typu není vždy možné. Přesto se typologie přihlízející k nebezpečnosti pronásledovatele těší velké oblíbenosti a jsou i dnes využívány jako orientační vodítko. Jednu z typologií, která pochází z pracovní skupiny kolem britské psycholožky Sheridan (21), jsem popsal v kapitole o pachatelích pronásledování.

1.7.14.2 Informace o oběti

Pro posouzení nebezpečnosti pronásledování je důležitý profil individuální oběti. Přitom se přihlíží k různým hlediskům, od profesí počínaje a konče subjektivními předpoklady ohrožení osoby se bránit. Lékaři, psychiatři, ale i vysokoškolští pedagogové a prominenti mají vyšší pravděpodobnost, že se setkají se specifickými podobami stalkingu. Zatímco umělci jsou spíše pronásledováni umanutými obdivovateli

a politici dostávají většinou výhrušné vzkazy a zprávy. I u pomáhajících profesí se objevují častěji nepřátelské projevy stalkingu.

Při řešení případu je nutné zjistit, jaké má oběť objektivně možnosti pro zajištění svého bezpečí (zda může přechodně bydlet u blízkých atp.). Vedle objektivních možností je nutné přihlížet i k subjektivnímu stavu oběti.

Při **určování** orientační **míry zranitelnosti oběti**, lze pokládat tyto otázky:

1. Znájí se oběť a pronásledovatel velmi dobře?
2. Je pronásledovatel obeznámen s denním režimem a návyky oběti?
3. Jsou pronásledovatel a oběť stále ještě v přímém kontaktu?
4. Má oběť reálnou možnost zajistit si fyzickou bezpečnost?
5. Má intenzivní strach až hrůzu z pronásledovatele?
6. Sdílí její obavy také lidé v jejím nejbližším okolí (rodina, přátelé)?
7. Může oběť zvýšenou opatrností eliminovat riziko napadení?
8. Je schopna předjímat riziko napadení a zvolit účinnou obranu?
9. Je sama schopna vyhrožování zastavit?

1.7.14.3 Situační faktory

Prognózu nebezpečnosti případu ovlivňují konkrétní situační faktory. Je pochopitelné, že menší obavy vzbuzuje, když opakované výhrušné dopisy zasílá pronásledovatel momentálně pobývající ve vězení, než když obdobné výhrušné dopisy zasílá majiteli firmy nedávno propuštěný zaměstnanec. Stanovení rizika je v tomto smyslu podmíněno aktuální situací, ve které k pronásledování dochází. Jinak řečeno, se změnou situace může ve vyhodnocení rizika nastat zásadní změna. K situačním faktorům patří řada okolností od prostorové distance stalkera a oběti až po fakt, zda je stalker zaměstnan nebo finančně zajištěn či nikoliv.

1.7.14.4 Dynamika průběhu pronásledování

Posouzení dynamiky se vztahuje k predikci momentů, které by mohly způsobit eskalaci stalkingu. Americká forenzní psychiatrie pro takové okamžiky zavádí termín „dramatic moments“ a charakterizuje je jako situace, kvůli nimž zažívá pronásledovatel pocity vyhroceného odmítnutí nebo ponížení (6). Zážitky odmrštění a potupy vedou k nabuzení jeho agresivního potenciálu. K takovým **ohrožujícím zážitkům** patří:

- intervence třetích osob do průběhu pronásledování,
- rozhodnutí soudu ve věci (například u ex partnerů svěřeni dětí do péče),
- právní postupy (období před nástupem stalkera do výkonu trestu),
- krize v životě stalkera,
- nový vztah, který oběť navázala.

Dramatické epizody nemusejí vést k eskalaci v každém případě pronásledování. Záleží především na osobnosti pronásledovatele a typu stalkerství. Z toho plyne závěr, že oceňování rizika je vždy komplexní záležitostí. Poznatky o stalkerovi, o jeho oběti, o situačním kontextu pronásledování i o eventuální dynamice dalšího vývoje je nezbytné vzájemně porovnávat. Teprve pak lze dospět k pravděpodobnému závěru o nebezpečnosti stalkingu.

1.7.15 Falešné oběti stalkingu

Termín „nepravá“ oběť se objevil už v pracích prvních viktimologů. Označuje se tak osoba, která se vydává za oběť trestného činu, ačkoliv jí ve skutečnosti není. Sám výraz není ustálen. V odborné literatuře se objevují ve stejném významu i další označení: falešná oběť, údajná oběť, předstírající oběť. Navzdory terminologické různosti jde vždy o stejný jev: osoba se v kontaktu s policií nebo dalšími institucemi prezentuje z různých pohnutek jako oběť, ačkoliv pachatel ani trestný čin neexistují.

Nepravé oběti představují málo prozkoumaný problém. Jeho aktuálnost však nelze popřít. Falešná viktimizace představuje poměrně široký a různobarevný jev.

Z praxe jsou známy nepravé oběti loupežných přepadení, znásilnění a samozřejmě i pojistných podvodů.

Důvody zájmu o syndrom falešné viktimizace jsou srozumitelné a lze je shrnout takto (5):

- **Plýtvání zdroji** – vyšetřování případů oznámených nepravými oběťmi poutá zbytečně čas i prostředky orgánů činných v trestním řízení, které chybí jinde.
- **Podrývání věrohodnosti skutečných obětí** – případy falešných obětí mají negativní dopad na důvěru vůči faktickým obětem. Věrohodnost skutečných obětí může být zpochybněna.
- **Podezírání nevinných osob** – v důsledku nepravdivých oznámení jsou podezírány nevinné osoby. Vyšetřování jim způsobuje problémy i potíže v různých oblastech života a může zbytečně utrpět i jejich bezúhonnost.
- **Negativní „politické“ dopady** – dramatické líčení případů v médiích, které se teprve později vyjeví jako smyšlené falešnou obětí, může rozjitřit veřejné mínění.
- **Plýtvání nevhodnou pomocí** – falešné oběti směle žádají o pomoc na různých místech. Sociálně psychologické služby, které takto získají, jsou však pro ně nevhodné. Dostává se jim péče pro potíže, které ve skutečnosti nemají, a jejich skutečné problémy zůstanou nerozpoznány.

1.7.16 Syndrom falešné viktimizace u stalkingu

Syndrom falešné viktimizace nepředstavuje ustálený pojem. Jedná se o jev poměrně řídký, ale přesto bylo zaznamenáno mnoho takových případů. U falešného viktimizačního syndromu jde obecně o to, že „oběť“ uvádí, že byla či je pronásledována nějakou osobou, ale ve skutečnosti je celá příhoda smyšlená (23).

Tyto případy jsou nejčastěji vyvinuty u osob, které jsou často motivovány pokusem „vzkřísit“ něco, co je tímto jedincem vnímáno jako neúspěšný či upadající vztah. Tyto případy se jen obtížně vyšetřují a často zabírají hodnotné zdroje, které mohou být použity na ochranu „skutečných“ obětí. Nejvýraznějšími charakteristikami takového chování je požadavek „být centrem pozornosti“, vyjádření mělkých a rychle

fluktuujících emocí a kognice, které jsou často nadměrně impresionistické a chybějící v detailu. Falešné oběti, u nichž je kontakt s realitou zachován, rozlišují mezi skutečností a fikcí spolehlivě a svou viktimizaci fingují. Představují tudíž účelové jednání s celkem psychologicky pochopitelnou motivací. Pohnutky pro jejich jednání mohou být alibi, pomsta, touha či přání získat pozornost, určité materiální či finanční výhody.

Podle současných poznatků se zdá, že většina falešných obětí pronásledování vykazuje značné psychické zvláštnosti a vážnější poruchy osobnosti. Není proto vhodné na ně pohlížet jako na rafinované lháře, kteří v kontaktu s poradnami či policií švindlují. Jde spíše o strádající osoby, které potřebují odbornou pomoc. V těchto případech by smyšlená oznámení měla být vnímána právě jako volání o pomoc.

1.7.16.1 Příznaky syndromu falešné viktimizace u stalkingu

Jednoduchý seznam příznaků svědčících pro falešnou viktimizaci stalkingem neexistuje. Někdy jsou skutečné oběti pronásledovány tak neuvěřitelnými způsoby, že i jejich líčení vyvolává pochybnosti ohledně věrohodnosti. A naopak, některé falešné oběti dovedou zpočátku působit velmi důvěryhodně. Při každém kontaktu s případem, který má rysy stalkingu, je nutné detailně objasnit a popsat průběh dosavadního pronásledování. Upřesňující otázky jsou klíčem pro rozpoznání falešných obětí od pravých.

1.7.16.2 Charakteristiky falešných obětí

U těchto obětí obvykle chybí počáteční stadium popírání viktimizace. Neprocházejí obdobím váhání, které je typické pro pravé oběti, jež si nechtějí zpočátku viktimizaci vůbec přiznat. Také pocity studu a počátečního soucítění s pronásledovatelem, které se pravidelně objevují u určitých typů stalkingu, u falešných obětí zcela absentují. Falešné oběti obvykle neumí uvést iniciální událost, která stalking odstartovala. Nevzpomínají si, proč a jak stalking v jejich případě začal.

V přehledu uvádím charakteristiky, které diferencují mezi skutečnými oběťmi a falešnou viktimizací (14):

❖ ***Pozorovatelné chování oběti („viktims presentation“)***

Některé falešné osoby působí přes údajné obtěžování celkem spokojeně, neprojevují žádné autentické zoufalství. Zmiňují úporné obtěžování i slídění v jejich blízkosti, ale přitom se na veřejnosti pohybují bez obav. Pravé oběti si v důsledku pronásledování stěžují nevyčerpanost a depresivní pocity, falešným obětím energie obvykle nechybí.

❖ ***Instrumentalizace druhých***

Falešné oběti jsou zdatné ve vyhledávání a konzumování pomoci. Neustále čerpají různá zvýhodnění. Pravým obětím bývají přidělena zvýhodnění spíše trapná. Omlouvají se za působení komplikací a nechtějí svými problémy zatěžovat druhé, zatímco frekvence vyhledávání poraden bývá u falešných obětí vyšší. Některé údajné oběti čerpají pomoc paralelně z několika míst. Na druhé straně falešné oběti vytrvale odmítají takovou intervenci a opatření, která by je nějak omezovala. Jednoduše tvrdí, že v jejich případě opatření nebudou fungovat.

❖ ***Psychologické zvláštnosti***

U falešných obětí bývá i pro laika nápadná přítomnost povahových zvláštností a psychopatologických projevů.

❖ ***Biografická data („historical cues“)***

Při dotazech na minulost lze v rozhovoru s falešnou obětí zaregistrovat chování typu vyhledávání pozornosti, ale také lhavost či silné reakce na rozchody. Objevují se i nerealistická líčení. Falešné oběti jsou schopné zaujatě a přesvědčivě předkládat historiky.

❖ ***Typické viktimizační vzorce („reporting rhythm“)***

S údajnou viktimizací se falešné oběti svěřují v příznačných životních situacích. Pomoc vyhledávají typicky v období, kdy se v jejich životě kumulují různé problémy, stresy či krize. Také po výrazných mediálních zprávách o závažných případech stalkingu může narůst počet falešných obětí.

Přesná data o výskytu falešných obětí stalkingu neznáme. Ačkoliv je předstírání viktimizace výjimkou, přesto je přijímání trestního oznámení nutné myslet i na takové případy. To však není důvod k zásadní nedůvěře vůči obětem pronásledování. U některých typů nepravých obětí je jejich rychlé odhalení snazší (například u duševně narušených), u jiných naopak obtížnější. Záleží také na způsobilosti konkrétních profesionálů citlivě vnímat signály předstírání a lži. Vedle praktických zkušeností hrají důležitou roli odborné znalosti stalkingu, jeho pachatelích a obětech. Obecně platí, že osoby se syndromem falešné viktimizace potřebují spíše pomoc. Nikoli však s problémem, který si zvolily, nýbrž s psychosociálními potížemi, jimiž skutečně trpí.

1. 7. 17 Právní úpravy

Zahraničí

V minulosti byl stalking považován za zločin, ke kterému dochází zpravidla mezi lidmi, kteří se předtím navzájem neznali. Z tohoto důvodu je obecně považováno, že implementace prvního anti stalkingového zákona z roku 1990, byla podnícena vraždou herečky Rebeccy Shaeffer, která byla pronásledována a později usmrcena svým fanatickým fanouškem. Později se ukázalo, že se jednalo o špatné právní hodnocení a naopak, toto kalifornské právo mělo své kořeny v domácím násilí. Policisté, státní žalobci a soudci, kteří měli významné spojení na legislativu Kalifornie a kteří byli neustále frustrováni neschopností zákona ochránit bité ženy, podnítily vznik tohoto zákona (3).

V současné době schválilo anti stalkingové zákony všech 50 států unie. Kongres USA schválil v roce 1992 federální legislativu, která má sloužit jako model pro ostatní státy a řeší případy stalkingu.

Vlastní zákony, které řeší problematiku pronásledování, přijaly i další státy. Kanada změnila svůj trestní zákoník v roce 1993. Velká Británie vydala v roce 1997 „Protection from Harassment Act“ v roce 1998, který zakazuje široké rozpětí chování označené jako obtěžující, pronásledující. V Nizozemsku byl nový zákon, který potírá stalking schválen v roce 1997. Státy Austrálie i její teritoria, Japonsko, ale i státy v Evropě, jako například

Wales, Irsko, Německo, Francie, Rakousko, Belgie, Norsko a Dánsko mají všechny schváleny nějakou formu anti stalkingového zákona, i když se ve svém znění nepatrně liší.

Další státy nemají speciální legislativu, která by potírala obtěžování a pronásledování, a nadále využívají dosavadních úprav. Všemi státy se výrazně mění požadavky k naplnění skutkové podstaty stalkingu. Přes všechny tyto rozdíly se zákony, které chrání oběť proti pronásledování, slídění ukazují být velmi účinné v případech, kdy byl pronásledovatelem porušen vydaný ochranný či omezující příkaz a podle předchozích právních úprav nebyly soudní či policejní orgány schopny zajistit pro oběť odpovídající bezpečí (11).

Právní aspekty v ČR

Na rozdíl od mnoha jiných států USA, Evropské unie a dalších zemí, Česká republika neměla do roku 2009 žádnou právní úpravu, která by zahrnovala pronásledování či podobnou formu obtěžování. Náš trestní zákon upravuje jednání, které má znaky domácího násilí a v poslední době institut vykázaní násilného partnera ze společného obydlí. Jak se však ukazuje, tyto akty jsou v mnoha případech nedostatečné. Zcela běžně se ve své praxi setkávám s postoji, které diskriminují zahrnutí psychické formy domácího násilí do trestně právní roviny. Ochota postihovat takové formy chování je zpravidla podmíněna vyšší úrovní fyzického násilí ze strany útočníka. Psychické formy násilí, vzorce pronásledování, sociální izolace jsou naprosto přehlíženy, ačkoli v mnoha případech můžeme sledovat jejich podstatně závažnější dopad na kvalitu lidského života.

V otázce pronásledování jsem zaznamenal názory, jak na odborné, tak i legislativní úrovni, že stalking lze postihovat současnými právními úpravami a že není potřeba vyvíjet nové právní ustanovení trestního zákona. Názor, že obtěžování, které v oběti vyvolává odůvodněnou obavu o zdraví a život, lze postihovat v dikci platného trestního zákona, je zcela jasným nepochopením principu pronásledování. Nejsou zohledněny případy, kdy hrozby jsou implicitní, vyplývající ze situace. Problém nastává již v základních principech naší trestně právní úpravy, která zastává pozici represivní,

tedy postihuje skutky již vykonané a zcela pomíjí preventivní působení. Dostáváme se do situace, že postihujeme vraždu, ublížení na zdraví a podobné skutky, i když bylo zcela zjevné, že předešlé chování jasně implikovalo možné budoucí následky.

Pokud jsem zmínil institut vykázání násilné osoby ze společného obydlí, je dalším závažným nedostatkem skutečnost, že po vykázání se s násilnou osobou dále nepracuje, neboť po uplynutí lhůty, po kterou je násilná osoba vykázána, se vztah může vrátit do stejných pozic a opět oběť čelí dalším útokům.

Dalším problémem zvláště z pozice chování, které můžeme zařadit do stalkingu, je, že toto ustanovení se vztahuje pouze na osoby žijící ve společné domácnosti a jsou opomenuty případy, kdy násilí, pronásledování či obtěžování pokračuje poté, co došlo k odloučení partnerů, násilná osoba (například manžel, přítel) nežije ve společné domácnosti s obětí a jedná se o jinou osobu, která neměla s obětí žádný intimní vztah. V takových případech se zcela mylně vychází z předpokladu, že pokud má oběť své „nerušené“ zázemí, není zde žádný problém.

Od 1. ledna 2010 nabývá účinnosti zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník (25), ve kterém je zakotvena nová skutková podstata trestného činu nebezpečné pronásledování.

Z pohledu domácího násilí, které se do popředí zájmu dostalo nedávno a vedlo trnitou a nelehkou cestou. Očekávám, že stejné obtíže nás čekají i v oblasti pronásledování a v poskytování lepší ochrany obětem, ať již se jedná o ženy či muže.

1.7.18 Ochrana oběti ze strany Policie České republiky u případů, které mají znaky skutkové podstaty trestného činu nebezpečné pronásledování.

Úkolem policie je především ochrana oběti, zastavit násilí a zajistit bezpečí pronásledované osoby, případně omezit násilnou osobu na osobní svobodě. V každém případě je povinností policisty řádné zadokumentování případu nebezpečného pronásledování.

Policie České republiky disponuje určitými pravomocemi:

1) podle ustanovení § 76 trestního řádu, může policejní orgán, *osobu podezřelou* ze spáchání trestného činu, je-li tu některý z důvodů vazby v naléhavých případech zadržet, i když proti ní nebylo zahájeno trestní stíhání. K zadržení je třeba předchozího souhlasu státního zástupce. Bez takového souhlasu lze zadržení provést, jen jestliže věc nesnese odkladu a souhlasu předem nelze dosáhnout, zejména byla-li osoba přistižena při trestném činu nebo zastižena na útěku;

2) podle ustanovení § 75 trestního řádu, jestliže je tu některý z důvodů vazby a pro neodkladnost věci nelze rozhodnutí o vazbě předem opatřit, může policejní orgán *obviněného* zadržet sám. Je však povinen provedené zadržení státnímu zástupci bezodkladně ohlásit a předat mu opis protokolu, který sepsal při zadržení, i další materiál, který státní zástupce potřebuje, aby mohl podat návrh na vzetí do vazby. Návrh musí být podán tak, aby obviněný mohl být nejpozději do 48 hodin od zadržení odevzdán soudu, jinak musí být propuštěn na svobodu (26).

Pokud chování pachatele naplňuje znaky skutkové podstaty *přestupku* lze:

1) takovou osobu podle § 26, odst. 1, písm. f) zákona číslo 273/2008 Sb., o Policii České republiky *zajistit* až na 24 hodin (27);

2) podle § 50 zákona číslo 273/2008 Sb., o Policii České republiky v odůvodněných případech lze uvažovat o poskytnutí *krátkodobé ochrany osoby* (32).

1.7.19 Postup příslušníků Policie České republiky při poskytování krátkodobé ochrany

Dostaví-li se ohrožená osoba (dále jen oběť) na Policii České republiky, je policejní orgán povinen od oběti, která tuto pomoc vyhledá a podává trestní oznámení, toto oznámení přijmout. Policista oběť vyslechne, aby mohl posoudit rizika případu, zda v krátkém časovém intervalu hrozí oběti nebezpečí, že pronásledovatel oběť fyzicky napadne a ohrozí její zdraví a život. Kontakt s oběťmi není vždy jednoduchý. Nebezpečné pronásledování totiž způsobuje jiné závažné psychické následky. Vystresovaná oběť není zrovna v nejlepší kondici pro poskytnutí kvalitní svědecké výpovědi. Spolupráce s ní vyžaduje proto od policistů pochopení a trpělivost.

Na základě zjištěných skutečností, Policie ČR podle ustanovení § 50 zákona číslo 273/2008 Sb., o Policii České republiky, poskytne krátkodobou ochranu osobě, které hrozí riziko nebo závažné riziko, jestliže osoba souhlasí s navrženou formou a podmínkami poskytování krátkodobé ochrany, včetně povinnosti mlčenlivosti ve vztahu k informacím souvisejícím s krátkodobou ochranou (32).

Rizikem se rozumí jednání jiné osoby směřující svým následkem k hrozbě újmy na zdraví, nebo jiné vážné nebezpečí, bez ohledu na znalost totožnosti nositele takového jednání, či na možnost jeho lokalizace.

Závažným rizikem se rozumí riziko, které příslušník policie nemůže odstranit použitím prostředků, kterými disponuje při výkonu služby.

Krátkodobou ochranou se rozumí ochrana osoby nepřesahující dobu 60 kalendářních dnů. Krátkodobou ochranu lze prodloužit i opakovaně.

Formy krátkodobé ochrany jsou:

- fyzická ochrana, kterou je ochrana bezpečnosti osoby zajištěním přítomnosti policisty v místech, kde existuje závažné riziko osobě, které je poskytnuta

krátkodobá ochrana, nebo odvrácení bezprostředně hrozícího útoku na život nebo zdraví osoby;

- dočasná změna pobytu osoby, která spočívá v přemístění osoby, které je poskytnuta krátkodobá ochrana, na místo, které bylo policií vyhodnoceno jako místo bezpečné z hlediska hrozícího nebezpečí, nebo které je pod kontrolou policie;
- použití zabezpečovací techniky;
- poradensko-preventivní činnost, kterou je souhrn opatření a doporučení směřujících k odvrácení rizika hrozícího osobě poskytované navrhovatelem, posuzovatelem nebo provádějícím subjektem.

Jednotlivé formy krátkodobé ochrany lze poskytovat samostatně nebo v kombinaci.

Navrhovatelem je policista příslušného útvar policie, který dospěje k závěru, že některé z osob hrozí závažné riziko, k jehož odstranění nebo podstatnému snížení je třeba využít některé z forem krátkodobé ochrany,

Posuzovatelem je policista služby kriminální policie a vyšetřování příslušného krajského ředitelství policie.

Provádějícím subjektem jsou útvary nebo organizační články policie podřízené řediteli krajského ředitelství policie.

Povinnosti navrhovatele

- Navrhovatel neprodleně, již ve fázi přípravy návrhu na poskytnutí krátkodobé ochrany osoby, předá telefonicky, a v době co nejkratší také písemně, operačnímu středisku její jméno a příjmení, trvalé bydliště (místo pobytu), telefonní spojení a opatření přijatá navrhovatelem k zajištění bezpečnosti této osoby.
- Do doby vydání rozhodnutí o krátkodobé ochraně učiní navrhovatel nezbytná opatření k odvrácení bezprostředně hrozícího nebezpečí ohrožené osobě a neprodleně o nich informuje cestou operačního střediska v pracovní i

mimopracovní době policistu v pohotovosti za územní odbor, který v součinnosti s navrhovatelem organizuje činnost Policie ČR tak, aby nedošlo k ohrožení osoby.

- Navrhovatel předkládá posuzovateli řádně odůvodněný zpracovaný návrh, který schvaluje vedoucí územního odboru, v mimopracovní době policista v pohotovosti za územní odbor.
- Navrhovatel může samostatně rozhodnout o provedení poradensko-preventivní činnosti a o provedených opatřeních učiní záznam do spisu. Kopii rozhodnutí zašle navrhovatel cestou integrovaného operačního střediska krajského ředitelství posuzovateli a dále toto rozhodnutí neprodleně doručí subjektům, které se budou na krátkodobé ochraně podílet. Chráněnou osobu s tímto rozhodnutím seznámí proti podpisu, rozhodnutí jí nepředává, v případě potřeby umožní chráněné osobě do uvedeného rozhodnutí nahlédnout.
- Navrhovatel, který je současně věcně a místně příslušným policejním orgánem v trestní věci, se kterou souvisí poskytnutí krátkodobé ochrany, učiní neprodleně potřebné kroky k zahájení trestního řízení dle § 158, odst. 3 trestního řádu (26). Pokud není věcně a místně příslušným policejním orgánem v trestní věci související s poskytnutím krátkodobé ochrany, neprodleně vyrozumí věcně a místně příslušný policejní orgán.
- Navrhovatel shromažďuje veškeré materiály vztahující se k ohrožené osobě, ale i k osobě ohrožující pokud je tato známa.
- Před ukončením krátkodobé ochrany sepíše navrhovatel záznam o vyhodnocení průběhu krátkodobé ochrany.

Povinnosti posuzovatele

- Posuzovatel bezodkladně posoudí konkrétní návrh a zpracuje „Stanovisko k návrhu na poskytnutí krátkodobé ochrany“. V případě, že návrh neobsahuje potřebné náležitosti, neprodleně vyžádá jejich doplnění.

- V době před vydáním rozhodnutí o poskytnutí krátkodobé ochrany předběžně konzultuje její navrhované podmínky a formy s ředitelem krajského ředitelství, případně s vedoucím policistou krajského ředitelství ve služební pohotovosti.
- Současně pro potřeby vydání rozhodnutí o poskytnutí krátkodobé ochrany poučí ohroženou osobu o povinnosti mlčenlivosti.
- Vyžádá souhlas ohrožené osoby s formou a podmínkami poskytování krátkodobé ochrany. Kopii souhlasu ohrožené osobě nepředává, v případě potřeby umožní osobě do uvedeného rozhodnutí nahlédnout.
- V případě vydání rozhodnutí o zahájení, neschválení, nebo změně krátkodobé ochrany posuzovatel vyrozumí subjekty, které se na krátkodobé ochraně podílejí. V průběhu provádění krátkodobé ochrany provádí posuzovatel vyhodnocování průběhu krátkodobé ochrany a sepíše o tomto záznam. O zahájení poskytování krátkodobé ochrany posuzovatel prokazatelným způsobem vyrozumí navrhovatele a subjekty podílející se na krátkodobé ochraně (32).

Změny v provádění krátkodobé ochrany

Dojde-li v průběhu provádění krátkodobé ochrany ke změně míry rizika, podmínek ochrany nebo navrhne-li to:

- ❖ osoba, které je poskytnuta krátkodobá ochrana;
- ❖ navrhovatel;
- ❖ ředitel krajského ředitelství policie;

posuzovatel posoudí možnost změny forem krátkodobé ochrany nebo vhodnost jejího dalšího trvání. O návrhu na změnu formy krátkodobé ochrany rozhoduje ředitel útvaru policie, který o provádění krátkodobé ochrany rozhodl.

Prodloužení krátkodobé ochrany

Před uplynutím doby poskytování krátkodobé ochrany rozhoduje o jejím prodloužení ředitel útvaru policie, který o poskytování krátkodobé ochrany rozhodl; k tomu je oprávněn si vyžádat stanovisko posuzovatele.

Ukončení krátkodobé ochrany

Krátkodobá ochrana se ukončí:

- pominuly-li důvody, které vedly k rozhodnutí o poskytování krátkodobé ochrany;
- jestliže osoba, které je poskytována krátkodobá ochrana, jednala nebo jedná takovým způsobem, že formy krátkodobé ochrany jsou neúčinné;
- uplynutím lhůty.

Na základě záznamu posuzovatele o ukončení krátkodobé ochrany rozhodne ředitel útvaru policie, který o poskytování krátkodobé ochrany rozhodl. O ukončení krátkodobé ochrany posuzovatel prokazatelným způsobem vyrozumí navrhovatele a subjekty podílející se na krátkodobé ochraně.

Spis o krátkodobé ochraně je veden u organizačního článku krajského ředitelství, který o krátkodobé ochraně rozhoduje. Navrhovatel založí na krátkodobou ochranu samostatné číslo jednací v informačním systému evidence trestního řízení s uzamčeným přístupem. Navrhovatel nazve číslo jednací KRÁTKODOBÁ OCHRANA a uvede název územního odboru, pořadové číslo krátkodobé ochrany od začátku roku na uvedeném územním odboru.

Spis obsahuje:

- výslech ohrožené oběti;
- stanovisko posuzovatele krátkodobé ochrany;
- návrh k poskytnutí krátkodobé ochrany;
- souhlas ohrožené osoby s formou a podmínkami poskytování krátkodobé ochrany;
- poučení o mlčenlivosti;
- úřední záznamy o opatřeních v rámci krátkodobé ochrany, které sepíší subjekty poskytující krátkodobou ochranu;
- projednání ukončení krátkodobé ochrany;
- rozhodnutí o ukončení poskytování krátkodobé ochrany (32).

1.7.20 Legislativa

Ústava – ústavní zákon č. 1/1993 Sb. a Listina základních práv a svobod – ústavní zákon č. 2/1993 Sb. jako právní normy nejvyšší právní síly zakotvují základní práva a svobody a stanoví nejvýznamnější zásady, na kterých je náš právní řád postaven. Podle článku I. Listiny jsou lidé svobodní a rovni v důstojnosti a právech. Základní práva a svobody se zaručují všem bez jakékoliv diskriminace. Listina stanoví, že každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno. Stejně tak požívá ochrany rodina a rodičovství, neboť podle článku 32 Listiny jsou rodičovství a rodina pod ochranou zákona. Z této skutečnosti pramení povinnost státu chránit základní práva a svobody svých občanů a stát nemůže a nesmí tolerovat žádné případy porušování základních práv a svobod, a to pokud k nim dochází v okruhu blízkých osob, v rodině. Stát má povinnost řešit všechny případy porušování základních práv a poskytovat ochranu ohroženým osobám (24).

Dnem 1. ledna 2010 nabyl účinnosti zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník a z tohoto důvodu předkládám ***vybraná ustanovení trestných činů, které jsou nejčastěji páchané v rámci mimořádných událostí v domácnostech a stalkingu*** (25).

Hlava X, díl 5 - Trestné činy narušující soužití lidí

§ 352 - Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci

(1) Kdo skupině obyvatelů vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Kdo užije násilí proti skupině obyvatelů nebo jednotlivci nebo jim vyhrožuje usmrcením, ublížením na zdraví nebo způsobením škody velkého rozsahu pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že jsou skutečně nebo domněle bez vyznání, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

(3) Stejně jako v odstavci 2 bude potrestán, kdo se spolčí nebo srotí k spáchání takového činu.

§ 353 – Nebezpečné vyhrožování

(1) Kdo jinému vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) jako člen organizované skupiny,

b) vůči dítěti nebo těhotné ženě,

c) se zbraní,

d) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti, nebo

e) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona.

§ 354 – Nebezpečné pronásledování (stalking)

(1) Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým,

b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,

c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,

d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo

e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu, a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) vůči dítěti nebo těhotné ženě,

- b) se zbraní, nebo
- c) nejméně se dvěma osobami.

Hlava I - Trestné činy proti životu a zdraví

§ 140 - Vražda

- (1) Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.
- (2) Kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, bude potrestán odnětím svobody na dvanáct až dvacet let.
- (3) Odnětím svobody na patnáct až dvacet let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2
  - a) na dvou nebo více osobách,
  - b) na těhotné ženě,
  - c) na dítěti mladším patnácti let,
  - d) na úřední osobě při výkonu nebo pro výkon její pravomoci,
  - e) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti,
  - f) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona,
  - g) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,
  - h) opětovně,
  - i) zvláště surovým nebo trýznivým způsobem, nebo
  - j) v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch nebo ve snaze zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin nebo z jiné zavrženíhodné pohnutky.
- (4) Příprava je trestná.

§ 146 - Ublížení na zdraví

(1) Kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) na těhotné ženě,

b) na dítěti mladším patnácti let,

c) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti,

d) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona, nebo

e) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,

(3) Odnětí svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

§ 145 – Těžké ublížení na zdraví

(1) Kdo jinému úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let.

(2) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) na dvou nebo více osobách,

b) na těhotné ženě,

c) na dítěti mladším patnácti let,

d) na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinnosti,

- e) na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona,
  - f) na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,
  - g) opětovně, nebo
  - h) ze zavrženíhodné pohnutky.
- (3) Odnětím svobody na osm až šestnáct let bude pachatel potrestán, způsobil-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.
- (4) Příprava je trestná.

Hlava II, díl 1 - Trestné činy proti svobodě

§ 171 - Omezování osobní svobody

- (1) Kdo jinému bez oprávnění brání užívat osobní svobody, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.
- (2) Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 v úmyslu usnadnit jiný trestný čin.
- (3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,
- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,
  - b) spáchá-li takový čin na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,
  - c) způsobil-li takovým činem fyzické nebo psychické útrapy,
  - d) způsobil-li takovým činem těžkou újmu na zdraví, nebo
  - e) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.
- (4) Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán,
- a) způsobil-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt, nebo

b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu.

§ 170 - Zbavení osobní svobody

(1) Kdo jiného bez oprávnění uvězní nebo jiným způsobem zbaví osobní svobody, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.

(2) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,

b) spáchá-li takový čin na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,

c) způsobí-li takovým činem fyzické nebo psychické útrapy,

d) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví, nebo

e) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.

(3) Odnětím svobody na osm až šestnáct let bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt, nebo

b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu.

(4) Příprava je trestná.

§ 175 - Vydírání

(1) Kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,

b) spáchá-li takový čin nejméně se dvěma osobami,

c) spáchá-li takový čin se zbraní,

d) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví nebo značnou škodu,

e) spáchá-li takový čin na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinností, nebo

f) spáchá-li takový čin na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,

b) spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady (§ 309), teroristického útoku (§ 311) nebo teroru (§ 312), nebo

c) způsobí-li takovým činem škodu velkého rozsahu.

(4) Odnětím svobody na osm až šestnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

(5) Příprava je trestná.

§ 178 - Porušování domovní svobody

(1) Kdo neoprávněně vnikne do domu nebo do bytu jiného nebo tam neoprávněně setrvá, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, užije-li při činu uvedeném v odstavci 1 násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí nebo překoná-li překážku, jejímž účelem je zabránit vniknutí.

(3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, jestliže užije při činu uvedeném v odstavci 1 násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí a takový čin spáchá se zbraní nebo nejméně se dvěma osobami.

§ 185 - Znásilnění

(1) Kdo jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1,

a) souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží,

b) na dítěti, nebo

c) se zbraní.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let,

b) spáchá-li takový čin na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo

c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

(5) Příprava je trestná.

§ 187 - Pohlavní zneužívání

(1) Kdo vykoná soulož s dítětem mladším patnácti let nebo kdo je jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na dítěti mladším patnácti let svěřeném jeho doзору, zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

(5) Příprava je trestná.

Hlava IV - Trestné činy proti rodině a dětem

§ 198 - Týrání svěřené osoby

1) Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvláště surovým nebo trýznivým způsobem,
- b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,
- c) spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách, nebo
- d) páchá-li takový čin po delší dobu.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedený v odstavci 1

- a) těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob, nebo
- b) smrt.

§ 199 - Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě (domácí násilí)

(1) Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvláště surovým způsobem nebo trýznivým způsobem,
- b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,
- c) spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách, nebo
- d) páchá-li takový čin po delší dobu.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1

- a) těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob, nebo
- b) smrt.

Hlava V - Trestné činy proti majetku

§ 205 - Krádež

(1) Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a

- a) způsobí tak škodu nikoli nepatrnou,
- b) čin spáchá vloupáním,

c) bezprostředně po činu se pokusí uchovat si věc násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí,

d) čin spáchá na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě, nebo

e) čin spáchá na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace osob, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a byl za čin uvedený v odstavci 1 v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

(3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 větší škodu.

(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,

b) spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek, nebo

c) způsobí-li takovým činem značnou škodu.

(5) Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu, nebo

b) spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady (§ 309), teroristického útoku (§ 311) nebo teroru (§ 312).

(6) Příprava je trestná.

§ 207 - Neoprávněné užívání cizí věci

(1) Kdo se zmocní cizí věci nikoli malé hodnoty nebo motorového vozidla v úmyslu jich přechodně užívat, nebo kdo na cizím majetku způsobí škodu nikoli malou tím, že neoprávněně takové věci, které mu byly svěřeny, přechodně užívá, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako osoba, která má zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného,

b) spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny, nebo

c) způsobí-li takovým činem značnou škodu.

(3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu, nebo

b) spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady (§ 309), teroristického útoku (§ 311) nebo teroru (§ 312).

§ 208 - Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru

(1) Kdo protiprávně obsadí nebo užívá dům, byt nebo nebytový prostor jiného, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, nebo peněžitým trestem.

(2) Stejně bude potrestán, kdo oprávněné osobě v užívání domu, bytu nebo nebytového prostoru neoprávněně brání.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny, nebo

b) způsobí-li takovým činem škodu velkého rozsahu.

§ 228 - Poškození cizí věci

(1) Kdo zničí, poškodí nebo učiní neupotřebitelnou cizí věc a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Stejně bude potrestán, kdo poškodí cizí věc tím, že ji postříká, pomaluje či popíše barvou nebo jinou látkou.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 na věci svědka, znalce nebo tlumočnicka pro výkon jejich povinnosti,

- b) spáchá-li takový čin na věci jiného pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,
  - c) spáchá-li takový čin na věci, která požívá ochrany podle jiného právního předpisu, nebo
  - d) způsobí-li takovým činem značnou škodu.
- (4) Odnětím svobody na dvě léta až šest let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu.

Hlava X, díl 4 - Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných

§ 337 - Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání

- (1) Kdo maří nebo podstatně ztěžuje výkon rozhodnutí soudu nebo jiného orgánu veřejné moci tím, že
- a) vykonává činnost, která mu byla takovým rozhodnutím zakázána nebo pro kterou mu bylo odňato příslušné oprávnění podle jiného právního předpisu,
  - b) zdržuje se na území České republiky, ačkoli mu byl uložen trest vyhoštění nebo bylo rozhodnuto o jeho správním vyhoštění,
  - c) bez povolení a bez vážného důvodu se zdržuje v místě nebo obvodě, na které se vztahuje trest zákazu pobytu, nebo nedodržuje omezení, která mu byla soudem uložena v souvislosti s výkonem tohoto trestu,
  - d) navštíví akci, na kterou se vztahuje trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, nebo se dopustí jiného závažného jednání, aby zmařil účel tohoto trestu,
  - e) bez závažného důvodu nenastoupí na výzvu soudu trest odnětí svobody nebo se jiným způsobem neoprávněně brání nástupu výkonu tohoto trestu,
  - f) dopustí se závažného jednání, aby zmařil výkon nebo účel trestu,
  - g) dopustí se závažného jednání, aby zmařil výkon nebo účel vazby,
  - h) dopustí se závažného jednání, aby zmařil výkon nebo účel zabezpečovací detence, nebo,

ch) dopustí se závažného jednání, aby zmařil výkon nebo účel ochranného léčení nebo ochranné výchovy, které byly uloženy soudem, nebo jinak, zejména útekem z ústavu, pomoci při útěku, výkon takových rozhodnutí podstatně ztěžuje, anebo maří dohled uložený při ukončení ochranného léčení, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

(2) Stejně bude potrestán, kdo se dopustí závažného nebo opakovaného jednání, aby zmařil vykazání provedené podle jiného právního předpisu nebo rozhodnutí o předběžném opatření soudu, kterým se ukládá povinnost dočasně opustit společné obydlí a jeho bezprostřední okolí a zdržet se vstupu do něj nebo povinnost zdržet se styku s navrhovatelem a navazování kontaktů s ním.

(3) Kdo zmaří nebo podstatně ztíží výkon rozhodnutí soudu nebo jiného orgánu veřejné moci tím, že

a) zničí, poškodí, učiní neupotřebitelnou, zatají, zcizí nebo odstraní věc nebo jinou majetkovou hodnotu, které se takové rozhodnutí týká, nebo

b) uprchne stráží, z vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence, bude potrestán odnětím svobody až na pět let nebo peněžitým trestem.

(4) Kdo poté, co proti němu byla bezvýsledně použita opatření v občanském soudním řízení směřující k výkonu rozhodnutí soudu nebo soudem schválené dohody o výchově nezletilých dětí, včetně úpravy styku s dítětem, maří výkon takového rozhodnutí nebo dohody, nebo kdo se dopustí závažného jednání, aby zmařil výkon rozhodnutí jiného orgánu veřejné moci týkajícího se výchovy nezletilých dětí, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

Zákon číslo 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů (26).

Hlava X, oddíl druhý - § 163 trestního řádu - trestní stíhání se souhlasem poškozeného.

(1) Trestní stíhání pro trestné činy ublížení na zdraví podle § 146, 147 a 148, neposkytnutí pomoci podle § 150 a 151, ohrožování pohlavní nemocí podle § 155, omezování osobní svobody podle § 171 odst. 1, 2, vydírání podle § 175 odst. 1,

porušování domovní svobody podle § 178 odst. 1, 2, poškozování cizích práv podle § 181, porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí § 183, sexuálního nátlaku § 186 odst. 1, 2, krádeže podle § 205, zpronevěry podle § 206, neoprávněného užívání cizí věci podle § 207, neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru podle § 208, podvodu podle § 209, podílnictví podle § 214 a 215, lichvy podle § 218, zatajení věci podle § 219, porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 220 a 221, poškozování věřitele podle § 222 a poškozování cizí věci § 228, nebezpečného vyhrožování § 353, nebezpečného pronásledování § 354 trestního zákoníku, proti tomu, kdo je ve vztahu k poškozenému osobou, vůči níž by měl poškozený jako svědek právo odepřít výpověď (§ 100 odst. 2), a trestní stíhání pro trestný čin znásilnění podle § 185 odst. 1, 2 trestního zákoníku proti tomu, kdo je nebo v době spáchání činu byl ve vztahu k poškozenému manželem, partnerem nebo druhem, jakož i pro trestný čin opilství podle § 360 trestního zákoníku, pokud jinak vykazuje znaky skutkové podstaty některého z těchto trestných činů, lze zahájit a v již zahájeném trestním stíhání pokračovat pouze se souhlasem poškozeného. Je-li poškozených jedním skutkem několik, postačí souhlas byť jen jednoho z nich.

(2) Nepředloží-li poškozený své vyjádření státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu písemně, zaznamená se jeho obsah do protokolu. Souhlas s trestním stíháním může poškozený výslovným prohlášením vzít kdykoliv zpět, a to až do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Výslovně odepřený souhlas však nelze znovu udělit.

§ 163a

(1) Souhlasu poškozeného s trestním stíháním pro některý z trestných činů uvedených v § 163 odst. 1 není třeba, pokud

- a) byla takovým činem způsobena smrt,
- b) poškozený není schopen dát souhlas pro duševní chorobu nebo poruchu, pro kterou byl zbaven způsobilosti k právním úkonům, nebo pro kterou byla jeho způsobilost k právním úkonům omezena,
- c) poškozeným je osoba mladší 15 let,

d) z okolností je zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností.

(2) Jestliže se poškozený na výzvu orgánu činného v trestním řízení ihned nevyjádří, zda souhlasí s trestním stíháním podle § 163, tento orgán mu poskytne podle povahy věci k vyjádření přiměřenou lhůtu, nejvýše však 30 dnů. Po marném uplynutí této lhůty již souhlas s trestním stíháním dát nelze. O tom je třeba poškozeného písemně poučit.

Vybraná ustanovení zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů (28).

§ 49 - Přestupky proti občanskému soužití

(1) Přestupku se dopustí ten, kdo

a) jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch,

b) jinému z nedbalosti ublíží na zdraví,

c) úmyslně naruší občanské soužití vyhrožováním újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním,

d) omezuje nebo znemožňuje příslušníku národnostní menšiny výkon práv příslušníků národnostních menšin,

e) působí jinému újmu pro jeho příslušnost k národnostní menšině nebo pro jeho etnický původ, pro jeho rasu, barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci, jazyk, víru nebo náboženství, pro jeho politické nebo jiné smýšlení, členství nebo činnost v politických stranách nebo politických hnutích, odborových organizacích nebo jiných sdruženích, pro jeho sociální původ, majetek, rod, zdravotní stav anebo pro jeho stav manželský nebo rodinný.

(2) Za přestupek podle odstavce 1 písm. a) lze uložit pokutu do 1000 Kč, za přestupek podle odstavce 1 písm. b) a c) pokutu do 3000 Kč a za přestupek podle odstavce 1 písm. d) a e) pokutu do 5 000 Kč.

§ 50 - Přestupky proti majetku

(1) Přestupku se dopustí ten, kdo

- a) úmyslně způsobí škodu na cizím majetku krádeží, zpronevěrou, podvodem nebo zničením či poškozením věci z takového majetku, nebo se o takové jednání pokusí,
- b) úmyslně neoprávněně užívá cizí majetek nebo si присvojí cizí věc nálezem nebo jinak bez přivolení oprávněné osoby,
- c) úmyslně ukryje nebo na sebe nebo jiného převede věc, která byla získána přestupkem spáchaným jinou osobou, nebo to, co za takovou věc bylo opatřeno.

(2) Za přestupek podle odstavce 1 lze uložit pokutu do 15 000 Kč.

§ 68 - Zahájení řízení

(1) Přestupky podle § 49 odst. 1 písm. b) a c) a přestupky podle § 50 spáchané **mezi blízkými osobami**, jakož i přestupky podle § 49 odst. 1 písm. a) se projednávají **jen na návrh postižené osoby**, jejího zákonného zástupce nebo opatrovníka (dále jen "navrhovatel").

(2) U přestupku, který lze projednat jen na návrh, lze návrh podat příslušnému správnímu orgánu nejpozději do tří měsíců ode dne, kdy se navrhovatel dozvěděl o přestupku nebo o postoupení věci orgánem činným v trestním řízení. V návrhu musí být uvedeno, kdo je postiženou osobou, koho navrhovatel označuje za pachatele a kde, kdy a jakým způsobem měl být přestupek spáchán.

(3) Vyjde-li v řízení o přestupku podle § 49 odst. 1 písm. b) a c) nebo přestupku podle § 50 zahájeném na návrh najevo, že skutek nebyl spáchán mezi osobami blízkými, pokračuje se v řízení z úřední povinnosti.

(4) Osobou blízkou se rozumí příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec a manžel; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké jen tehdy, kdyby újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá právem pocítovala jako újmu vlastní.

1. 8 Pojem a podstata viktimologie

Viktimologie je poměrně mladý vědní obor a rozvíjí se jako nauka o obětech. Zkoumá vědeckým způsobem oběti trestných činů. Zajímá ji, jakou roli hraje oběť v motivaci pachatele a jakým způsobem se spolupodílí na interakci v průběhu trestného činu. Pěstování viktimologie směřuje k vypracování poznatků o tom, jak se lze účinně vyhnout roli oběti a jakými preventivními opatřeními lze snížit riziko ohrožení. Současný zájem o viktimologickou problematiku je logickým vyústěním určitých pochybností o přiměřeném postavení oběti v systému spravedlnosti a trestního práva. Viktimologie obohacuje vědy zabývající se bojem s trestnou činností o nové problémy a hlediska. Rozšiřuje dosavadní metody boje proti kriminalitě i prostředky tohoto boje a snaží se napomáhat, aby se oběťmi trestných činů stával stále menší počet členů naší společnosti. Nelze přehlédnout, že v průběhu vývoje společnosti ztrácela oběť své původní přirozené postavení aktivního prvku v uplatňování spravedlnosti do té míry, že se nakonec ocitla téměř na vedlejší koleji (7).

1.8.1 Vymezení pojmu a předmětu viktimologie

Název viktimologie je odvozen od latinského slova **victima** (oběť) a řeckého slova **logos** (učení), nejstručněji tedy viktimologie znamená učení o oběti trestného činu. Jinak lze viktimologii definovat jako vědní obor zabývající se obětí trestného činu, rolí oběti při vzniku trestného činu a při jeho odhalování a stíhání, jakož i způsoby pomoci obětem trestných činů. V neposlední řadě pak lze viktimologii definovat v nejširším úhlu pohledu jako vědní obor, který se zabývá osobností oběti trestného činu, rolí oběti v genezi trestného činu, rolí oběti v odhalování a stíhání trestného činu, způsoby, jak pomoci oběti po trestném činu a způsoby jak se vyhnout poškození trestným činem.

Ačkoli viktimologie shromáždila velké množství zajímavého empirického materiálu a vypracovala na jeho základě řadu teoretických závěrů a doporučení, není však dosud jasno o otázce jejího předmětu. Lze říci, že při vymezení předmětu viktimologie, se řada

autorů, kteří se uvedenou problematikou zabývají, shoduje s výkladem, který podává Musil (17). Ten uvádí, že předmětem viktimologie je:

- osobnost oběti, její biologické, psychické a sociální rysy;
- role oběti v genezi činu a vztahy pachatele k oběti;
- role oběti při vyšetřování a soudním projednávání činu;
- pomoc obětem trestné činnosti, způsoby náhrady škody;
- prevence zaměřená na oběť trestného činu.

Uvedenými otázkami se částečně zabývají i jiné vědy jako kriminologie, kriminalistika, trestní právo hmotné i procesní, soudní psychologie a další. Viktimologie však zkoumá tyto otázky v komplexu, a nadto má svůj specifický předmět, kterým se žádná jiná věda nezabývá:

- a) oběť jako faktor mající vliv na chod událostí ve spáchaném trestném činu;
- b) oběti v souhrnu, jako celek.

První aspekt hraje roli v prevenci na individuální úrovni a má význam pro vyšetření trestného činu a pro individualizaci trestní odpovědnosti. Druhý aspekt je významný pro určení reálných následků trestné činnosti, odhalení zde existujících zákonitostí, statistického určení skupin obyvatelstva a území, kde počet poškozených je vyšší nebo naopak nižší než průměrný, což v souhrnu umožňuje cílevědoměji a účinněji organizovat generální prevenci.

1.8.2 Pojem kriminalistická viktimologie

Vedle viktimologie, kterou značná část autorů pokládá za samostatný vědní obor a jiná potom za součást kriminologie nebo za odvětví psychologie, existuje podle řady autorů i tzv. **kriminalistická viktimologie**, která je jedním ze směrů kriminalistiky a současně s kriminalistikou se rozvíjí. Tito autoři považují za žádoucí a prospěšnou spolupráci kriminalistické viktimologie a viktimologie na úrovni teoretické (jednotlivé teoretické závěry, metody, pojmy) i empirické, výsledky konkrétních výzkumů (18).

Z tohoto lze vyvodit, že kriminalistická viktimologie je relativně samostatnou částí viktimologie, která se zabývá zejména vlivem oběti na způsob spáchání a způsob vyšetřování trestného činu a má pomoci ještě více zvýšit efekt činnosti orgánů činných v trestním řízení. Z definice vyplývá, že kriminalistickou viktimologii osoba oběti zajímá hlavně jako zdroj kriminalisticky relevantních informací o trestném činu. Tyto informace jsou získávány z materiálních a paměťových stop, jichž je osoba oběti nenahraditelným nositelem. Osoba oběti je pro kriminalistickou viktimologii jednak **subjekt**, který sděluje první, výchozí informace o průběhu události (např. kde, kdy a kdo útočil, kolik bylo pachatelů atd.) - tedy zdroj paměťových stop, a dále i **objekt**, který má na sobě (na těle, na oblečení a jiných věcech) různé stopy – tedy zdroj materiálních stop, jejichž zkoumání a vyhodnocení umožňuje získat důležité informace jak důkazního, tak i taktického charakteru. Rovněž lze od osoby oběti získat i další informace, a sice o svědcích, přihlížejících, objektech a předmětech spojených s danou událostí.

1.8.3 Pojem oběti trestného činu

Stěžejním pojmem viktimologie je pojem „**oběť**“, jehož vymezení se různí. V literatuře se lze setkat s širokými koncepcemi, které za oběť pokládají každého (tedy i osoby právnické), kdo utrpí jakoukoliv újmu, přitom tato nemusí být způsobena jen trestným činem, ale též živelnými pohromami, válečnými událostmi, nehodou či jinými příčinami. Užším vymezením se potom obětí rozumí jakákoliv osoba (tedy rovněž i osoba právnická), která utrpěla újmu mající bezprostřední příčinu a časovou souvislost

se spáchaným trestným činem. Toto vymezení je svým rozsahem blízké pojmu užívanému trestním právem procesním a sice pojmu „**poškozený**“.

Pod pojmem oběť z kriminalistického hlediska potom rozumíme již konkrétní fyzickou osobu, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví nebo které byla způsobena majetková, morální nebo jiná újma (19). Z uvedeného pojmu vyplývá, že jde pouze o konkrétní fyzickou osobu a ne o osobu právnickou – organizaci, která může být rovněž poškozena (např. u trestných činů proti pořádku ve věcech veřejných, daňových a celních deliktů). Navíc za oběť trestného činu je považována každá osoba, u níž újma nastala objektivně. To, zda se daná osoba jako oběť také subjektivně cítí, tedy zda újmu nepocítuje buď proto, že o ni neví, je k ní lhostejná nebo jí nastalý stav dokonce vyhovuje, není pro účely kriminalistiky relevantní (např. u trestného činu pohlavního zneužívání není rozhodující, zda poškozená dívka s činem souhlasila, ani zda ho jako trestný čin pocítovala). Rozhodující je hledisko společenské škodlivosti, nikoli tedy stanovisko samotné oběti.

Velkou řadou autorů zabývajících se viktimologií bylo navrženo několik různých typologií obětí. Například podle kriteria tzv. viktimologického zavinění:

1. **zaviněné** - individuálně (např. oběť provokatér),
- příslušností k rizikové skupině (např. prostitutky),
2. **nezaviněné** - individuálně (např. malé dítě, staří lidé),
- příslušností k rizikové skupině (např. policista).

Dále lze uvést také typologie obětí:

- podle reakce na trestný čin:

- a) oběť **pasivní** - je odevzdaná,
- b) oběť **aktivní** - brání se,

- podle interakce „oběť – pachatel“ v době kolem spáchání trestného činu:

- a) **zúčastňující** se oběť (činu předchází interakce mezi pachatelem a obětí, která ovlivňuje motivaci pachatele),

- b) **nezúčastňující** se oběť (zde nedochází k interakci mezi pachatelem a obětí, motivace jednání nemá přímou vazbu na oběť),
- c) **provokující** se oběť (oběť se záměrně či bezděčně vystavila silně viktimogenní situaci),
- d) **latentní** oběť (velká latence se předpokládá u obtížně kontrolovatelných jevů, jako např. násilí (fyzické, psychické) páchané v rodinách apod.),
- e) **nepravá** oběť (role oběti je získána omylem, shodou nešťastných náhod, nedopatřením – útok původně směřoval jiným směrem, domnělá, rovněž pak předstírající). (8).

1.8.3.1 Újma způsobená oběti trestného činu

Proces přeměny potenciální oběti v oběť skutečnou, tedy proces poškozování a způsobování újmy, nazýváme viktimizací. Viktimizace začíná, ale zpravidla nekončí, vlastním útokem na oběť. Výzkumy naznačují, že z psychologického hlediska je újma způsobená trestným činem úvodním dějem, na který navazují další zraňující události (23).

Újma způsobená oběti trestným činem je v podstatě dvojí povahy. Jde o újmu, která zpravidla vzniká přímo při spáchání trestného činu nebo, s jeho spácháním bezprostředně souvisí. Z hlediska bezprostřední souvislosti s trestným činem tedy rozlišujeme tyto druhy:

- a) **újma primární** – tzn. újma způsobená oběti trestným činem, mající přímou souvislost s jednáním pachatele, vznikající přímo při spáchání činu nebo, s ním bezprostředně související (např. zranění způsobené pachatelem), kterou upravuje trestní právo svými ustanoveními,
- b) **újma sekundární** – tzv. sekundární viktimizace, vznikající až druhotně v návaznosti na již spáchaný trestný čin (např. nevhodným chováním sociálního okolí, nevhodným jednáním při vyšetřování a soudním projednávání,

zveřejňováním případu v tisku atd.), tato ovšem může mít v některých případech závažnější následky, než újma způsobená vlastním činem.

Lze se také setkat i s **tzv. újmou terciární**, která je spojena s problémem, jak se jedinec vyrovnává s prožitou kritickou událostí a vlastní vzniklou újmou. Touto se označuje stav, kdy jedinec není schopen se přiměřeně vyrovnat s traumatickou zkušeností, přestože z objektivního hlediska došlo k nápravě či odškodnění. Psychicky se zcela zásadně mění, dochází k nalomení původní životní cesty (např. není schopen navázat na původní pracovní kariéru, mění výrazně životní styl atd.), (7).

Vedle oběti samotné také způsobená újma postihuje též její nejbližší okolí, toto se potom subjektivně cítí být rovněž obětí daného činu, ač je za ni trestní právo ani kriminalistika nepovažuje.

Znalost utrpěné újmy obětí i jejich blízkých, je pro vyšetřovací orgány velmi důležitá, a to pro volbu psychologicko-taktických postupů vyšetřování, zejména pro způsob přijímání oznámení události a dále pro taktiku vedení výslechu. Utrpěná újma ovlivňuje též celkový postoj těchto osob k vyšetřování a ochotu spolupráce s vyšetřujícími orgány a soudcem.

1.8.4 Role oběti v genezi trestného činu

1.8.4.1 Chování oběti a její vliv na způsob spáchání trestného činu

Oběť trestného činu je považována za jeden z významných prvků obsahu kriminalistické charakteristiky trestného činu, svým chováním před činem, v době činu a po něm ovlivňuje samotný způsob spáchání trestného činu, svým jednáním na místě činu se podílí na vzniku stop, sama je pak nositelem značného množství stop a svým postojem může ovlivnit proces dokazování konkrétního trestného činu. Poznání jejího vlivu na vznik a průběh určitého trestného činu hraje podstatnou roli při jeho objasňování (18). Poznání chování oběti v genezi trestného činu přispívá také k individualizaci viny pachatele a zároveň ke spravedlivému stanovení výše jeho trestu.

Pouze u malé části případů jde o situaci, kdy je oběť náhodná, tedy taková, která žádným způsobem nezavdala příčinu k útoku ze strany pachatele. Naopak u většiny spáchaných trestných činů oběť svým chováním do jeho děje zasahuje. Dá se říci, že v takových případech je jejím chováním určitou měrou způsob spáchání trestného činu determinován, a to ať již chováním aktivním nebo pasivním.

U některých trestných činů její chování dává odpověď na otázku, zda vůbec k trestnému činu došlo (např. do jaké míry byl vážně míněn odpor ženy ohledně soulože, neboť její souhlas vylučuje posouzení skutku jako trestného činu znásilnění).

V samotném vývoji trestného činu potom může oběť hrát různé role, které mohou spáchání činu podněcovat, aktivovat (neopatrná oběť či oběť provokatér) nebo mu naopak zabránit anebo zmírnit jeho následky, a to jak v době před jeho spácháním, tak i v době jeho průběhu. K chování v době před samotným trestným činem lze uvést, že se oběť často svou neopatrností, lehkomyšlným chováním a podceňováním rizika se podílí určitým způsobem na vzniku příležitosti ke spáchání trestného činu, má zde tedy tzv. „svou míru zavinění“. Z mnoha variant takového chování lze uvést např.:

- vpuštění neznámých osob do bytu nebo do jiných prostor,
- doprovod neznámou osobou v noční době,
- podniknutí cesty v noční době na nefrekventovaných místech,
- inzerování prodeje cenných předmětů,
- vychloubání se vysokým finančním obnosem,
- autostop,
- nezabezpečení majetku proti odcizení (např. neuzamčení automobilu, zanechání v něm cenných předmětů, uložení peněženky na volně dostupné místo při nákupu atd.).

Některé osoby také zvyšují svou míru zavinění, tedy samotné riziko spáchání trestného činu chováním, které lze označit jako provokativní (např. flirtující, vyzývavé chování ženy může v pachateli vyvolat omyl o srozumění se sexuálním stykem a vyústit tak v trestný čin znásilnění, nebo výhrůžky adresované pachateli mohou být spouštěcím mechanismem ke spáchání trestného činu ublížení na zdraví atd.). Některé provokující

podněty mohou působit též dlouhodobě a skrytě (např. otec alkoholik tyranizuje rodinu a je pak některým jejím členem zavražděn, přičemž bezprostředním podnětem k vraždě pak může být zdánlivě naprostá maličkost), (19).

Pokud již došlo k situaci, kdy pachatel začal trestnou činnost páchat, tedy zaútočil na oběť, pak její chování může podstatně ovlivnit průběh celého činu. V konkrétní situaci může mít její chování zmírňující, tlumící účinek a může tak minimalizovat způsobenou újmu (např. pláč oběti, křik o pomoc, identifikace útočníka jej odradí od úmyslu spáchat trestný čin, nebo jednoduchá obrana zabrání v dokonání činu apod.), někdy však může naopak uvedené chování oběti pachatele povzbudit a vyprovokovat ho k agresivnějšímu útoku, který může končit až smrtí oběti.

Je mnoho situací, kdy se oběť útoku pachateli aktivně brání. Může nastat situace, že oběť brání se útoku pachatele svou obranu překročí, a to buď extenzivně či intenzivně. V tomto případě se z oběti stává pachatel a dochází k tzv. změně role. V reálných situacích potom také může docházet k případům, kde se v jedné a téže osobě spojuje pachatel i oběť současně (např. iniciátor skupinové delikvence mladistvých) nebo dochází k určitému střídání rolí (např. pomsta), (23).

Kriminalistika si však všímá též chování oběti a pachatele po spáchání trestného činu. Obecně by se dalo očekávat, že oběť po činu nezůstane s pachatelem déle, než bude bezpodmínečně nutné. Psychické a fyzické zdeptání, rezignace, strach z dalšího útoku pachatele nebo odlehlost místa činu jsou některé z faktorů, které však způsobují, že oběť nezřídka zůstává s pachatelem i po spáchání trestného činu. Tak se děje zejména, je-li pachatel oběti blízký známý.

Získané poznatky o roli oběti, tedy o jejím chování v trestných činech mají v praxi pro kriminalistiku značný význam. U většiny případů je sama oběť známa již od počátku vyšetřování. Poznatky o jejích vlastnostech a schopnostech, osobních a majetkových poměrech, o jejím způsobu života a stycích tvoří pak cennou informační bázi pro další průběh vyšetřování. Vychází se z nich při tvorbě typických vyšetřovacích verzí, při vytyčování konkrétních verzí k jednotlivým okolnostem určitého trestného činu, při předvídání chování oběti během vyšetřování a rovněž při hodnocení věrohodnosti jí podaných informací. V případech, kdy potom oběť známa není, se

nejprve musí zjistit její totožnost a následně se již odvíjí tentýž proces, ve kterém se vychází z poznatků o jejím způsobu života a stycích.

1.8.4.2 Vztah mezi obětí a pachatelem trestného činu

Značný význam pro způsob spáchání trestných činů mají vztahy mezi obětí a pachatelem. Význam zde mají samozřejmě především vztahy **vědomé** – tzv. subjektivní, ať již pozitivní nebo negativní (např. manželské, milenecké, rodinné, sousedské, kamarádké), svou roli však mohou sehrát i vztahy **nevědomé** – objektivní (např. cestování společným dopravním prostředkem atd.) (18).

Existence vztahu mezi obětí a pachatelem je faktor, který většinou spáchání trestného činu usnadňuje, neboť pachatel může využít znalostí o zvycích a chování oběti. V mnoha případech si trestnou činnost plánuje a připravuje se na ni, hodnotí konkrétní situaci, které se má zúčastnit, bere v úvahu vzrůst osoby, pohlaví, fyzickou sílu, intelektuální schopnosti a jiné zvláštnosti potenciální oběti. To samozřejmě ovlivňuje také volbu prostředků, zbraní, samotného místa činu, dobu jeho spáchání a dále také pachateli umožňuje předvídat reakce oběti a její případnou obranu. Zároveň však vztah mezi obětí a pachatelem může být pro pachatele nevýhodný z důvodů jeho následného odhalení, neboť ho může snadno identifikovat. To je na druhou stranu nebezpečné pro ni samotnou, protože ji pachatel může po činu různě zastrašovat, aby událost neoznámila a jeho narůstající obava a strach mohou vykrytalizovat až do situace, kdy oběť zavraždí (např. pachatel znásilnění se obává prozrazení a tak dodatečně pojme úmysl oběť zabít).

Na základě vztahu mezi obětí a pachatelem se řada autorů pokusila o vytvoření jejich typologie. Jedním z nejzákladnějších prvků pro vymezení typů vztahů je charakter sociálních kontaktů existujících do provedení trestného činu mezi obětí a pachatelem. V souvislosti s tímto charakterem v závislosti na stupni blízkosti, intenzitě a pokračování vztahů s pachatelem se rozlišují oběti na tři skupiny:

- **v první skupině jsou** osoby, které jsou s pachatelem v různých vztazích příbuzenských, mileneckých, kamarádkých a manželských;

- **v druhé skupině jsou známí, a sice:**

- podle místa, kde žijí, dále podle místa narození;
- podle společné práce, studia, služby v armádě, společenské činnosti, zálib, podle společně tráveného volného času a odpočinku (rybáři, turisté, sportovci atd.);
- podle náhodných setkání na ulici, v klubech, diskotékách apod.;
- podle spoluúčasti na trestné činnosti;
- jinak známí;

(uvedená skupina je charakterizována různými parametry známosti, která může být zprostředkovaná, dlouhodobá nebo krátkodobá, blízká, povrchní, oboustranná, jednostranná, náhodná apod.);

- **do třetí skupiny** obětí potom patří ty osoby, které se s pachatelem neznají, setkají se s ním bezprostředně před provedením trestného činu, nebo krátce před ním (na ulici, v parku atd.), nebo při vykonávání svých služebních či společenských povinností (policisté, poštovní doručovatelé, hlídači atd.).

Další kriteria pro dělení vztahů mezi pachatelem a obětí mohou být:

- podle doby vzniku na vztahy vznikající do spáchání trestného činu a vztahy vznikající v procesu páchaní trestného činu;
- podle charakteru existence či neexistence vzájemné součinnosti oběti a pachatele v procesu provedení trestného útoku může být vztah bezprostřední nebo zprostředkovaný.

Podle okolností vzniku se pak vztahy dělí:

- rozvíjející se následkem vztahů existujících do spáchání trestného činu,
- vznikající z konfliktní situace těsně před spáchání trestného činu nebo v jeho průběhu,
- objevující se při neexistenci jakýchkoli konfliktních vztahů do spáchání trestného činu.

U vztahů mezi pachatelem a obětí vzniklých před spácháním trestného činu, není důležitá jejich délka, ale jejich charakter a intenzita. Přitom kriminalistiku zajímají momenty, které ke spáchání činu vedly. U zprostředkovaných vztahů mezi pachatelem a obětí dochází k jednostrannému působení ze strany pachatele a oběť se o spáchání činu dozví až následně s odstupem času.

Ve všech uvedených případech možných vztahů, kontaktů a styků oběti trestného činu a pachatele je důležité tyto zjistit a zkoumat, neboť následně mohou vést k identifikaci a odhalení pachatele.

Význam různých druhů styků oběti trestného činu a pachatele pomáhá v analýze výchozí informace o události samé, jeho existence, o oběti trestného činu, dále umožňuje určit možný motiv jednání pachatele a vytyčit konkrétní vyšetřovací verze směřující k okruhu možného pachatele či pachatelů. Může být využit při taktice výslechů, dovoluje shrnout nejvěrohodnější varianty vytvoření styku a jeho rozvíjení. Pomáhá i při uskutečnění pátracích akcí na konkrétní vytypované osoby.

Vztahy mezi obětí a pachatelem mají odlišně velkou roli u různých druhů trestných činů. Velký význam mají u násilných deliktů, např. u vražd podíl obětí, které pachatel znal, činil 4/5, z toho ve 2/5 byl vztah velmi blízký a ve 2/5 se alespoň znali a tedy pouze u 1/5 z celkového počtu zavražděných se jednalo o osoby zcela cizí.

1. 8.5 Role oběti při vyšetřování trestných činů

1.8.5.1 Oběť jako oznamovatel trestného činu

Při samotném procesu vyšetřování trestného činu hraje oběť významnou roli. Velká část spáchaných trestných činů je oznamována právě oběťmi. Oběť trestného činu je tedy v mnoha případech oznamovatelem trestného činu, zaslouží se tedy o to, že konkrétní trestný čin nezůstane latentní, ale je policií registrován. Je známou skutečností, že objem registrované kriminality závisí převážně na ochotě oběti trestný čin oznámit.

Ohledně ochoty oznamovat trestné činy se u poškozených setkáváme s rozličným chováním. Většina z nich čin oznamuje bezprostředně po spáchání, jiní tak činí s určitým prodlením. Toto opožděné oznámení by samo o sobě nemělo být důvodem vzniku nedůvěry ze strany vyšetřovacích orgánů. Situace, kterou oběť po trestném činu prožívá, je motivačně velmi složitá a závisí na mnoha faktorech, zda a kdy bude čin oznámen. Obvykle má oběť přirozeně potřebu svěřit se nejdříve blízkým osobám, které potřebuje jako pomocníky pro své další rozhodnutí a jednání. Často teprve tyto osoby utvrdí oběť v rozhodnutí oznámit čin policii nebo tak učiní samy (19).

Ochota lidí oznamovat případy policii tedy závisí na mnoha faktorech, úzce souvisí s druhem spáchaného deliktu a výší utrpěné újmy, dále je vysoká míra oznamování těch deliktů, u kterých je reálná šance na dopadení pachatele. Obecně lze konstatovat, že oběti spíše oznamují ty delikty, při nichž utrpí fyzické zranění nebo značnou hmotnou škodu. Dále spíše oznamují dokonané skutky než pouhé pokusy, s větší pravděpodobností oznámí násilné incidenty než drobnější krádeže. Policie se tudíž spíše dovídá o těch nejzávažnějších deliktech než o deliktech méně závažných.

Mezi důvody oznamování trestných činů policii lze uvést u majetkových deliktů tzv. materiální povahy, kdy oběti chtějí, aby policie našla jejich majetek, nebo je hlásí kvůli pojištění. Další důvody jsou spíše nemateriální – oběť potřebuje akutně pomoc (včetně emocionální a psychologické) a dále jsou to důvody principiální a morální (odpovědi typu „pachatele je třeba potrestat, trestné činy by měly být oznamovány“).

Mezi důvody neoznamování trestného činu policii pak nalézáme následující důvody:

- „policie by s případem nemohla nic udělat“ (důvod předpokládá přesvědčení, že je policie bezmocná ve snaze nalézt odcizený majetek, dopadnout pachatele, nebo udělat něco jiného, co by bylo oběti ku prospěchu, vzhledem k její přetíženosti. Je projevem určité rezignace občanů vůči policii),
- „policie by se případem nezabývala“ (tento důvod obsahuje kritiku policie za její nechuť udělat něco, co by oběti posloužilo, něco, co se od ní se samozřejmostí očekává),
- „strach a nechuť k policii“ (tento důvod naznačuje negativní postoj k policii buď proto, že zapojení policie by mohlo mít pro oběť nepříznivé důsledky (např. sekundární viktimizace, ale i odhalení jejího protiprávního jednání, nebo snahy chránit pachatele), nebo pro všeobecný negativní postoj k policii.

V praxi se ohledně kritiky policie za její nechuť něco udělat setkáváme v hojně míře s tím, že policejní orgán odmítá přijmout trestní oznámení a sepsat patřičný záznam a to z důvodů, že delikt zůstane neobjasněn, někdy pouze z lenosti nebo dokonce s tvrzením, že si osoba oznamovaný delikt vymyslela nebo dokonce zinscenovala. Uvedené jednání pak způsobuje u oběti tzv. sekundární viktimizaci, kterou se budu zabývat v následující kapitole své práce.

Pro kriminalistiku je relevantní, aby ten orgán činný v trestním řízení, který oznámení přijímá, získal od oběti - oznamovatele důležité informace o události, tedy především kdy, kde a jak k události došlo, kdo se na ni účastnil a čím (tedy podrobný popis osob a věcí) a proč událost vůbec nastala. Pokud je však trestný čin oznamován obětí bezprostředně po jeho dokonání, pak není vhodné získávat okamžitě detailní informace, protože se oběť nachází ještě ve značném psychickém napětí. V těchto případech stačí získat pouze ty nejdůležitější informace, které vedou k zahájení před procesní objasňování, nebo zahájení trestního řízení.

1.8.5.2 Oběť v roli svědka

Informace o samotném činu významné pro postup při vyšetřování, které jsou obsaženy v paměťových stopách osoby oběti, se získávají pomocí metody výslechu. V naprosté většině věcí, v nichž figuruje fyzická osoba jako oběť trestného činu, dochází k jejímu výslechu v procesní roli svědka. Trestní řád od sebe tyto dvě formální role – na jedné straně roli procesní strany, tj. poškozeného a na straně druhé roli zdroje důkazního prostředku, tj. svědka odděluje. Pro poškozeného platí tedy, jak ustanovení týkající se strany trestního řízení, tak ustanovení týkající se svědka.

Oběť jako svědek je jedním z nejvýznamnějších a nejbohatších zdrojů informací o trestném činu. U velké většiny deliktů je potom oběť očitým svědkem dokonce pouze jediným. Tím, že se oběť přímo účastní děje páchaní trestného činu a událost se jí bytostně dotýká, je její vnímání zaměřené a tudíž velmi intenzivní. Také zapamatování vnímaného děje je u oběti zpravidla velmi kvalitní a dlouhodobé, protože oběť se ve vzpomínkách k události činu vrací a připomíná si je a tím upevňuje paměťové stopy. Aby následně mohlo dojít k objasnění trestného činu, musí být tyto informace od oběti získány, následně analyzovány a v procesu objasňování a vyšetřování využívány. Z psychologického hlediska je jejich získávání, tedy výslech oběti, velmi náročnou situací, neboť jde o situaci, kdy má poskytnout citlivé informace, pro ni mnohdy nepříjemné (odkrývající její vinu na samotném spáchání trestného činu – neopatrnost, lehkomyšlnost, podceňování rizika nebo provokativní jednání), cizí osobě. Při získávání paměťových stop vyšetřovatel musí na základě metodických doporučení zvolit vhodnou taktiku výslechu poškozeného a taktiku dalších vyšetřovacích postupů (konfrontace a rekognice), kterých se oběť účastní, neboť ožívování nepříjemného zážitku je pro oběť velmi psychicky náročné, a to vždy podle různých kategorií trestných činů. Získání kvalitní výpovědi je proto velmi závislé na postoji, který k sobě vyslychající a oběť zaujmou, tedy na jejich oboustranné spolupráci. Ta je samozřejmě žádoucí, neboť by bez ní nemohli orgány činné v trestním řízení plnit své poslání, navíc obě tyto strany mají do značné míry shodné zájmy.

V praxi však není naznačená spolupráce mezi obětí a orgánem činným v trestním řízení zdaleka bezproblémová, naopak existuje mnoho napětí, rizik a

neporozumění. Jedním z nejvážnějších je potom tzv. „sekundární viktimizace“, tedy vznik druhotné újmy, v tomto případě konkrétně spojené s postupem orgánů činných v trestním řízení. Újmou, která při tom oběti vzniká, je psychické trauma a různé negativní prožitky a stavy, jako úzkost, bázeň, strach, stud, neklid apod. Uvedené psychické následky mohou mít dlouhodobý charakter a mohou dokonce vést až k trvalým psychickým poruchám. Další následky sekundární viktimizace potom mají povahu škod, např. poškození pověsti oběti v místě bydliště, na pracovišti, v rodině.

K sekundární viktimizaci ze strany orgánů činných v trestním řízení může docházet při různých situacích:

A) Policejní orgán odmítá vůbec akceptovat, že se občan stal obětí trestného činu a odmítá přijmout trestní oznámení a sepsat patřičný záznam.

Nejčastěji se tak děje u deliktů, které skýtají malou šanci na odhalení pachatele a které navíc zanechávají málo stop. Motivem pro takové chování policistů je nejčastěji obava, že delikt zůstane neobjasněn a tím se zhorší statistický ukazatel objasněnosti, podle něhož je hodnocena úspěšnost práce. V těchto případech je potom oznamovatel odmítán se zdůvodněním, že jde o pouhou ztrátu, zapomnětlivost, omyl, je mu vytýkáno, že přišel věc oznámit pozdě, že jeho údaje jsou nepřesné a rozporné a proto nezasluhují důvěry.

Uvedeným postupem je oběť právem roztrpčena, cítí se být zkrácena ve svých právech a zaujímá negativní stanovisko k policii jako celku.

B) Oběť je neoprávněně narčena z toho, že si oznamovaný delikt vymyslela nebo ho dokonce zinscenovala.

Je-li toto podezření neoprávněné, cítí se oběť dotčena a uražena, pociťuje jako hlubokou křivdu, že byla nejen poškozena trestným činem, ale navíc i nespravedlivě osočena. Takové jednání má bezesporu na psychiku oběti ještě negativnější vliv než odmítání tvrzení, že se stala předmětem útoku trestného činu (17).

C) Přílišný tlak a naléhání na osobu oběti k podání jejího svědectví v situacích, kdy si to sama nepřeje.

Důvodem k jejímu negativnímu postoji může být:

- Blízký vztah oběti k pachateli a z toho vyplývající přání, aby nedošlo k jeho trestnímu postihu.

S uvedenou situací počítá i samotný zákonodárce tzv. institutem trestního stíhání se souhlasem poškozeného, nebo na jeho návrh. Jde o ustanovení § 163a trestního řádu, kde se v taxativně uvedených případech uznává individuální zájem oběti za natolik závažný, že mu zákonodárce dává přednost před celospolečenským zájmem na postihu trestných činů.

V praxi se však lze občas setkat i s chybou, že v konkrétním případě, v němž jsou splněny předpoklady pro postup podle zmíněného zákonného institutu, vyvíjí orgány činné v trestním řízení na poškozeného určitý tlak, aby ke stíhání souhlas udělil. Názor, že zájem státu na stíhání deliktů je vždy silnější než zájem oběti, je nesprávný.

- Přání oběti, aby v trestním řízení nebyly odhaleny skutečnosti, které ji samou, nebo osobu blízkou kompromitují nebo vystavují nebezpečí postihu.

Nejčastěji tehdy, jestliže se oběť sama, nebo osoby jí blízké dopustili trestného činu a hrozí jim postih. Na tuto situaci zákonodárce rovněž pamatuje v ustanovení § 100 odst. 2 trestního řádu (26) a umožňuje oběti svědectví odepřít. Kromě těchto případů existuje i mnoho různých způsobů, které spadají pod tzv. viktimologické zavinění, tedy kdy byla oběť nebo osoby jí blízké zapojeny do geneze a průběhu trestného činu (např. oloupení oběti jejím homosexuálním partnerem, prostitutkou, pasákem, delikty v souvislosti s manželskou nevěrou oběti, konzumace drog apod.). V takovýchto případech je však třeba, aby orgán činný v trestním řízení trval na podání výpovědi, protože skutečnosti kompromitující oběť jsou často relevantní pro spravedlivé posouzení otázky viny a trestu obviněného.

➤ Strach z pachatele a obavy ze msty.

Jde většinou o situace, kdy pachatel oběť zná (15), nebo jsou v příbuzenském vztahu a je zde tedy reálné nebezpečí, že se jí bude za poskytnuté svědectví mstít. Vynucování výpovědi představuje pro oběť velkou psychickou zátěž, její neochota vypovídat je o to závažnější, že možnost utajení identity svědka, tak jak je zakotvena v ustanovení § 55, odst. 2 a § 209 trestního řádu je v praxi jen malou pomocí. Orgány činné v trestním řízení musí tedy citlivě zvažovat, do jaké míry mají trvat na svědectví oběti v situacích, kdy se tato reálně obává o svou bezpečnost.

Lze uvést i další faktory, které mohou přispět k sekundární viktimizaci při výslechu, jejichž příčinou je nevhodný postup vyslychajícího:

- netaktní, necitlivý a lhostejný přístup k oběti;
- nevhodné mentorování;
- opakované výslechy, dlouhou dobu trvající výslechy;
- nedůvěra k výpovědím obětí;
- konfrontace oběti s obviněným.

Samotné trestní řízení by tedy mělo být vedeno co nejrychleji, aby se oběť nemusela k události trestného činu znovu vracet. Každý jednotlivý výslech by měl být do nejmenšího detailu připraven, aby netrval zbytečně dlouhou dobu, nebo aby nedocházelo k jeho zbytečnému opakování, neboť právě tyto úkony přinášejí pro oběť velkou psychickou zátěž.

Je zřejmé, že výslech oběti trestného činu patří k nejobtížnějším úkonům v trestním řízení. Je nepostradatelným zdrojem informací a již z toho důvodu mu musí orgány činné v trestním řízení věnovat zvýšenou pozornost, navíc oběti trestných činů zasluhují zvláštní ohledy, které musí být při samotném výslechu respektovány. Je proto jistě oprávněné požadovat, aby výslechem obětí byli pověřováni nejzkušenější pracovníci orgánů činných v trestním řízení, vybavení rozsáhlými poznatky z oblasti psychologie, kriminalistiky a viktimologie.

K dalším zdrojům sekundární viktimizace, kromě již uvedených, potom můžeme zařadit také např.:

- nevhodná reakce sociálního okolí oběti, nedůvěra k jejímu tvrzení až snaha vše popřít;
- bezohledné zveřejňování okolností spáchaného trestného činu sdělovacími prostředky (honba za senzacechtivostí novinářů).

I tyto faktory mohou svou podstatou sehrát při vyšetřování negativní roli, neboť oběť poskytuje následně informace v psychickém rozpoložení a pod tlakem negativních prožitků a jiných stavů.

1.8.6 Věrohodnost poskytování informací

Cílem výslechu oběti je tedy získat od ní co nejvíce relevantních a věrohodných informací o spáchaném trestném činu. Jako žádný jiný druh důkazu, ani svědectví oběti však není zbaveno rizika omylu a chyb, které ohrožují zjištění pravdy. Nastupuje tedy otázka, do jaké míry jsou získané informace od oběti trestného činu pravdivé nebo smyšlené.

Věrohodnost informací, tedy jejich shoda se skutečností, které poskytují oběti trestného činu je komplikovaným problémem. Oběť sice byla bezprostředním účastníkem činu, což je pro kvalitu informace pozitivní, ale zároveň při činu prožívá stavy silných emocí, které mohou způsobit výpadky paměti, potíže s časovým odhadem a v posloupnosti událostí. U některých osob dochází k neúmyslnému přeceňování nebezpečnosti pachatele, zveličování vlastního odporu a obrany, zveličování utrpěné újmy.

K rozporům se skutečností tedy může u oběti docházet nevědomě – neúmyslně, ale také záměrně, vědomě – úmyslně (např. snížit míru svého zavinění, krýt pachatele, zakrýt kompromitující událost, nebo se obohatit uvedením ne vzniklé, či nepravdivě vysoké škody atd.).

Věrohodnost informací je možné prověřovat různými způsoby, jednak znaleckými zkoumánými (psychologické, psychiatrické), dále na základě komparace s objektivně získanými informacemi o osobě oběti a jejím způsobu života, který může

o fingování leccos napovědět (sklony k užívání alkoholu, drog, velké dluhy, gamblerství apod.), také o jejím vztahu k údajnému pachateli (ukončení partnerského vztahu, závist, nepřátelství apod.) a v neposlední řadě na základě zajištěných stop a vztahů mezi nimi (existence tzv. negativních okolností). Na jejich základě lze potom odhalit různé pokusy o inscenaci trestného činu, dojít k závěru, zda se oznámená událost vůbec stala, popř. zda měla uvedený průběh.

Prověření věrohodnosti informací je tedy nezbytné pro realizaci dalších opatření v průběhu vyšetřování, neboť jestliže vyšetřovatel pracuje s nepravdivými informacemi, vytyčuje verze o neexistujících okolnostech případu a pak nemůže dospět k objasnění skutečnému stavu věci. Navíc je takováto situace spojena s vynakládáním nemalých finančních prostředků a mnohdy rovněž s vážným zásahem do práv a svobod bezúhonných občanů.

V praxi se k prověření věrohodnosti informací podaných obětí vytyčuje verze o možném fingování trestného činu, při jejíž prověrce se pak od oběti požaduje vysvětlení existence tzv. negativních okolností (např. došlo-li k násilnému vniknutí do objektu přeříznutím třmenu visacího zámku umístěného na mříži, měli bychom nalézt ocelové piliny pocházející z tohoto třmenu, pokud je však nenalezneme, docházíme k závěru, že třmen zámku nebyl přeříznut na mříži, ale jinde, rovněž nemohou být daktyloskopické stopy či stopy použitých nástrojů nalezeny na vnitřní straně dveří, které byly údajně zabezpečeny a útok měl být veden z venku).

1.8.7 Význam kriminalistické viktimologie

Využití získaných poznatků při vypracování metod odhalování, vyšetřování a prevence trestné činnosti.

Oběť trestného činu je, jak již jsem uvedl nenahraditelným zdrojem kriminalisticky relevantních informací o trestném činu. Je nositelem jak materiálních tak paměťových stop ze kterých jsou uvedené informace získávány. Nejobecněji lze říci, že poznatky získané o oběti trestného činu, její roli v trestném činu a v průběhu vyšetřování mají pro kriminalistiku značný význam. Jsou cennou informační bází a to jak z hlediska taktického tak důkazního. Na základě jejich potřeby jsou vypracovávány

vhodné postupy, metody, prostředky a operace s cílem získat co největší množství relevantních a zároveň věrohodných informací, které povedou k úspěšnému odhalování a vyšetřování.

Kriminalistika se potom snaží na základě získaných poznatků z oblasti kriminalistické viktimologie, jejich zobecněním a za pomoci poznatků z dalších disciplín, mezi něž patří zejména soudní psychologie, soudní psychiatrie, soudní sexuologie, soudní lékařství, apod. detailně rozpracovat jednotlivé postupy a metody a přispět tak k jejich úspěšné aplikaci při odhalování a vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů v praxi (18).

Uvádí tak řadu doporučení jak správně klást otázky, jak odhalit lživá a mylná tvrzení, jak napomoci vyslychanému při rozpominání, dále v jakém prostředí a za pomoci jakých technických prostředků by měl být výslech prováděn atd.

V jednotlivých případech by potom měl orgán činný v trestním řízení na základě takto vypracovaných metodických doporučení a návodů u různých druhů trestných činů zvolit tu nejvhodnější taktiku výslechu osoby poškozeného a rovněž tak taktiku dalších vyšetřovacích postupů, kterých se tato osoba účastní. Vždy přitom musí mít na paměti, že oživování nepříjemného zážitku je pro oběť velmi psychicky náročné a že v případě špatné taktiky či nesprávného postupu může ohrozit získání tolik potřebných relevantních a zároveň věrohodných informací o samotném trestném činu.

Získané poznatky z kriminalistické viktimologie se mimo oblast odhalování a vyšetřování trestných činů rovněž uplatňují při prevenci trestné činnosti. Ukazuje se totiž, že mnohé trestné činy by nebyly spáchány, kdyby se oběť nechovala neopatrně, lehkomyšlně či provokativně, a to ať již vědomě nebo nevědomě. Každý občan může v určité míře zabránit viktimizaci své osoby.

Úkolem kriminalistické viktimologie v uvedené oblasti je potom zobecňovat poznatky o okolnostech spáchaných trestných činů a zprostředkovat je občanům formou doporučení, rad a návodů:

- jak se vyhýbat nebezpečným situacím a jak je rozpoznávat,
- jak se chovat v případech bezprostředního ohrožení,
- **jak se chovat v případě napadení, aby utrpěná újma byla co nejmenší (19).**

1. 9 Intervenční centra

1.9.1 Právní postavení intervenčních center v České republice

Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky byl dne 14. března 2006 s účinností od 1. ledna 2007, přijat zákon číslo 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Přijetím tohoto zákona se Česká republika zařadila mezi státy Evropské unie, které ve svém právním řádu mají komplexně upravenou ochranu před domácím násilím, a to nejen v institutech civilního a trestního práva, ale vytvářejí zároveň i podmínky pro následnou pomoc osobám ohrožených domácím násilím.

Došlo ke změně zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení a zákona č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení.

Podle § 74a zákona o sociálním zabezpečení se osobám, které jsou ohroženy násilným chováním ze strany osob blízkých nebo osob žijících s nimi ve společném bytě nebo domě, poskytuje bezprostřední individuální psychologická a sociální pomoc ambulantní nebo azylové povahy. Těmto osobám se rovněž zprostředkuje poskytnutí následné pomoci zejména sociální, lékařské, psychologické a právní. Pro poskytování pomoci těmto osobám se **zřizují intervenční centra**. Součástí pomoci je i spolupráce a vzájemná informovanost mezi orgány sociálně právní ochrany dětí, obcemi, útvary Policie České republiky a obecní policie, nestátními a charitativními organizacemi. Intervenční centra plní koordinační úlohu mezi zúčastněnými institucemi při pomoci osobám ohroženým násilným chováním a vyhodnocují vzájemnou spolupráci.

Zaměstnanci intervenčních center jsou při pomoci osobám ohroženým násilným chováním povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se při výkonu své činnosti dozvěděli. Sdělit takové skutečnosti mohou jen se souhlasem osob, kterých se tyto údaje týkají, nebo pro účely trestního řízení orgánům činným v trestním řízení i bez takového souhlasu.

Podle § 74b se pomoc osobám ohroženým násilným chováním poskytuje převážně na základě podnětu doručeného intervenčnímu centru Policií České republiky podle zvláštního právního předpisu; tímto podnětem je opis rozhodnutí o vykázání nebo o zákazu vstupu do společného obydlí a opis úředního záznamu o provedených

úkonech. Pomoc intervenčního centra může být poskytnuta na základě žádosti osob ohrožených násilným chováním i bez takového podnětu.

Stejně jako zákon o ochraně před domácím násilím nabyt dnem 1. ledna 2007 účinnosti též zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. V platném znění tohoto zákona je činnost intervenčních center vymezena v § 60a jako specializovaná sociální služba.

Podstatou přijaté zákonné úpravy je včasná intervence policie jako první krok státu vyjadřující postoj k násilí v soukromé sféře a primární zájem ochránit osoby ohrožené domácím násilím. Možnost zasáhnout v raném stádiu rozvoje domácího násilí a vykázat násilnou osobu na určitou dobu ze společného obydlí vytvářející právní rámec pro navazující opatření zejména sociální povahy. To umožní komplexní řešení jednotlivých případů domácího násilí dříve, než by mohlo dojít k závažnému násilnému trestnému činu.

1.9.2 Sociální služby, které poskytuje intervenční centrum

Podle § 60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, došlo ke změně části čtvrté o ochraně před domácím násilím, poskytuje intervenční centrum tyto sociální služby:

- Osobám, které jsou ohroženy násilným chováním ze strany osob blízkých nebo osob žijících s nimi ve společném obydlí, tedy osobě ohrožené chováním vykázané osoby, poskytuje bezprostřední individuální psychologickou a nehmotnou sociální pomoc. Těmto osobám rovněž zprostředkovává poskytnutí lékařské, poradenské, psychologické a právní pomoci.
- Součástí služby je i zajištění spolupráce a vzájemná informovanost mezi orgány intervenčních center, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně

právní ochrany dětí, obcemi, útvary Policie České republiky a obecní policie, jakož i ostatními orgány veřejné správy.

- Pomoc ohroženým osobám je poskytována převážně na základě podnětu doručeného intervenčnímu centru Policií České republiky podle zákona o ochraně před domácím násilím. Tímto podnětem je opis rozhodnutí o vykázání nebo o zákazu vstupu do společného obydlí a opis úředního záznamu o provedených úkonech.
- Intervenční centrum je povinno kontaktovat osobu, která byla v rozhodnutí o vykázání ze společného obydlí označena za osobu ohroženou, a to ve lhůtě nejpozději do 48 hodin od doručení podnětu, jinak vždy bezodkladně poté, co se dozví o ohrožení osoby násilným chováním.
- V rámci prvního kontaktu s osobou ohroženou násilným chováním intervenční centrum zjišťuje, zda tato osoba porozuměla všem informacím poskytnutým příslušníky Policie České republiky a zda jí byla zajištěna dostatečná ochrana a bezpečí.
- Intervenční centrum je povinno oznamovat příslušnému krajskému úřadu počet osob ohrožených násilným chováním, kterým byla pomoc poskytnuta.

1.9.3 Specializovaná poradenská centra pro oběti domácího násilí

Ve většině případů poskytují specializované služby pro oběti či osoby ohrožené domácím násilím nestátní neziskové organizace. Jejich činnost a rozsah poskytovaných služeb se velmi liší a jsou určovány zejména stanovami organizace, standardy poskytování sociálních služeb, které byly vydány Ministerstvem práce a sociálních věcí

ČR a vnitřními standardy organizace. Na specializované poradny se oběti obracejí ve všech fázích rozvoje násilí v rodině.

Z praxe poradenských center můžeme rozlišit tyto typy prvních kontaktů:

- Oběti v krizové situaci bezprostředně po napadení.
- Oběti, které zvažují odchod od násilného partnera.
- Oběti, které nechtějí ukončit vztah, ale chtějí ukončit násilí (osoba je ohrožená násilím, ale neidentifikuje se jako oběť, násilí v rodině podceňuje a chce poradit, jak má změnit své chování, aby k násilným situacím či ponižování nedocházelo).
- Oběti, které se rozhodly ukončit násilný vztah, ale hrozí jim riziko pokračování násilí.
- Oběti, které od násilného partnera odešly, ale násilí pokračuje dál v podobě **stalkingu**.

Služby poskytované obětem domácího násilí mohou mít ambulantní i pobytový charakter a dále se mohou dělit na krizovou intervenci, poradenství a terapii. Oběti domácího násilí by měly mít možnost vybrat si délku i rozsah poskytovaných služeb.

Služby poskytované obětem by měly splňovat následující základní charakteristiky:

- Mlčenlivost.
- Bezplatnost.
- Straníci poradenství (ochrana oběti, neutrální postoj je vůči oběti viktimizující).
- Možnost užívání služby anonymně (kromě pobytu v azylovém domě).
- Bezpečí oběti musí být hlavní prioritou.
- Vyhodnocení rizik opakování násilí.
- Vypracování a aktualizace bezpečnostního plánu.
- Spolupráce s dalšími institucemi a organizacemi.

Základními cíly specializovaných poradenských center by mělo být:

- Zvýšení informovanosti oběti o jejích právech.
- Zvýšení informovanosti oběti o možnostech řešení její situace.
- Psychologická a sociálně právní podpora oběti.
- Podpora samostatnosti a možnosti volby.

1.9.4 Spolupráce intervenčního centra s Policií České republiky

Ze zákona i z povahy věci vyplývá, že zvláštní roli mezi spolupracujícími institucemi hraje Policie České republiky. Policie ČR plní v systému pomoci osobám ohroženým domácím násilím ústřední roli, jelikož je jedním ze dvou subjektů oprávněných rozhodnout o vykázaní násilné osoby. V porovnání s možností tak učinit v rámci předběžného opatření civilního soudu však bude oprávnění vykázat využíváno ze strany policie bezesporu častěji.

Klasické schéma, které ze zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, vyplývá a předpokládá intervenci policisty do násilného vztahu, přičemž i zákonodárce si uvědomuje, že pouhé vykázaní násilníka ze společného obydlí na 10 dní nepostačuje ke skutečnému řešení problému. Řešení bude vždy závislé na ochotě ohrožené osoby se vypořádat se svou dosavadní životní situací.

Dosavadní policejní zkušenosti ukazují, že samotná policejní ingerence, někdy i opakovaná, nemůže problém vyřešit, a naopak jej může prohlubovat, a to ze dvou důvodů:

- Na straně ohrožené osoby způsobuje ztrátu naděje, že policie zvrátí eskalaci násilí. Jehož je právě policie poslední instancí, na kterou se ohrožená osoba často obrací, způsobuje tento pocit zároveň ztrátu naděje na řešení problému jako takového a následně až apatii a smíření se s dalším násilím.

- Na straně policistů vytváří frustraci z neřešitelnosti problému v důsledku neochoty samotné ohrožené osoby se z násilného vztahu vymanit. Obdobnou frustraci pak zažívají i vyšetřovatelé, kteří se setkávají se zdráhavým nebo vyloženě negativním postoje oběti k postihu násilníka.

Aby mohl být tento trend zastaven, je nutné navázat na vykázaní dalším proaktivním opatřením, kterým je posláni intervenčního centra. Jehož úkolem je poskytnout ohrožené osobě nejen podporu, ale také informace o možných cestách k řešení současné situace. Taková kombinace značně zlepšuje vyhlídky na to, že se ohrožená osoba rozhodne skutečně aktivně se podílet na zastavení násilí a zvrátí dosavadní trend charakteristickým pocitem beznaděje na straně její a jejího okolí.

Jelikož je zmíněná spolupráce mezi policií a intervenčním centrem jedním z hlavních předpokladů efektivní pomoci, je v základní rovině výslovně předpokládána a upravena zákonem. Z hlediska systematiky lze spolupráci mezi intervenčním centrem a policií rozdělit do dvou oblastí:

a) spolupráce obligatorní (na základě povinnosti stanovené zákonem)

- Povinnost informovat ohroženou osobu o možnosti využití psychologických, sociálních a jiných služeb v oblasti pomoci obětem domácího násilí.
- Policista poučí ohroženou osobu o tom, že bude kontaktována do tří dnů pracovníkem intervenčního centra, a o službách poskytovaných ze strany intervenčního centra, aby se na tuto skutečnost mohla osoba psychicky připravit.
- Povinnost zaslat na intervenční centrum záznam o vykázaní a úřední záznam o úkonech a opatřeních provedených v souvislosti s vykázaním (30).

b) spolupráce fakultativní (nad rámec povinnosti stanovené zákonem)

- Informace ze strany policie o dalším průběhu řízení v případě, že je násilné jednání kvalifikováno jako přestupek či trestný čin.

- Informování policie pracovníky intervenčního centra o zjištěných případech porušení vykázaní ze strany násilné osoby.
- Poskytnutí informací ohrožené osobě o jejich právech a dalším postupu v rámci trestního řízení či řízení o přestupku pracovníky intervenčního centra.
- Pracovníci intervenčního centra osobu ohroženou domácím násilím informují o možnosti podání návrhu na vydání předběžného opatření, kdy do občanského soudního řádu byl včleněn speciální typ **předběžného opatření na ochranu osoby ohrožené domácím násilím**, je-li vážným způsobem ohrožen její život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost.

Řešení bude vždy závislé na ochotě ohrožené osoby se vypořádat se svou dosavadní životní situací. Bude-li ohrožená osoba se chtít vypořádat se svou dosavadní životní situací, pracovníci intervenčního centra s ohroženou osobou spolupracují na sepsání návrhu na vydání předběžného opatření. O výsledku informují policii.

Na návrh ohrožené osoby, který nepodléhá povinné kauci za podání návrhu na vydání předběžného opatření, může být rozhodnutím soudu násilní osobě uloženo, aby na jeden měsíc opustila obydlí, zdržela se navazování kontaktu s navrhovatelem. Obě formy lze přitom vzájemně kombinovat. Při zahájení řízení ve věci samé může být na návrh ohrožené osoby předběžné opatření opakovaně prodlouženo, a to až na jeden rok od prvotního rozhodnutí o vykázaní v dané věci.

K formám spolupráce je třeba uvést, že míra její realizace a kvalita bude především závislá na vzájemných vztazích mezi pracovníky intervenčního centra a vedením Policie ČR na místní úrovni.

1. 10 Systém psychologické pomoci obětem trestné činnosti a obětem mimořádných událostí v Policii České republiky

Zprostředkování psychologické pomoci obětem trestné činnosti a obětem mimořádných událostí v Policii České republiky je zajišťována krizovým interventem, kterým je příslušník policie zabezpečující psychologické činnosti v policii nebo zaměstnanec policie speciálně vyškolený k poskytování akutní psychologické pomoci oběti v její životní krizi a tento je jmenovitě určený ředitelem ředitelství pro řízení lidských zdrojů Policejního prezidia České republiky. Obětí je fyzická osoba, která byla postižena trestnou činností či jinou mimořádnou událostí (31).

Psychologická pomoc spočívá zejména ve zprostředkování kontaktu mezi obětí a externí organizací k následné psychologické, psychosociální nebo sociálně-právní pomoci a předání osobních údajů.

Systém psychologické pomoci je uplatňován zejména ve vztahu:

- ✓ k pozůstalým po obětech úmyslných násilných trestných činů s následkem smrti;
- ✓ k oběti pokusu trestného činu vraždy nebo zabití;
- ✓ k oběti, které byla jiným úmyslným násilným trestným činem způsobena těžká újma na zdraví;
- ✓ k oběti trestného činu znásilnění;
- ✓ k dítěti nebo senioru, na kterém je nebo byla páchána úmyslná trestná činnost;
- ✓ k hendikepované, případně jiné sociálním vyloučením ohrožené osobě, na níž je nebo byla páchána úmyslná trestná činnost;
- ✓ k oběti trestných činů obchodování s lidmi;
- ✓ k oběti trestných činů páchaných z nenávisti;
- ✓ k oběti mimořádných událostí;
- ✓ k oběti dopravních nehod s těžkou újmou na zdraví nebo pozůstalým po obětech nehod s následkem smrti;

- ✓ k rodinným příslušníkům pohřešované osoby, zejména pohřešovaného dítěte;
- ✓ k oběti domácího násilí či nebezpečného pronásledování;
- ✓ k osobě, již je poskytována krátkodobá ochrana.

Krizový intervent v rámci zprostředkování akutní psychologické pomoci zejména:

- a) informuje oběť o možnosti poskytnutí psychologické, psychosociální nebo sociálně-právní pomoci příslušnou externí organizací;
- b) předá oběti, pokud to uzná za vhodné, pracovní kontakt na svou osobu, aby mohl být v případě potřeby telefonicky k dispozici;
- c) informuje o poskytnuté krizové intervenci pracovníka skupiny krizové intervence vykonávajícího službu v rámci nepřetržité telefonické podpory;
- d) při poskytování psychologické pomoci na místě trestného činu nebo mimořádné události spolupracuje s příslušníky policie, psychologickou službou a zasahujícími pracovníky Hasičského záchranného sboru České republiky, pracovníky zdravotnické záchranné služby, případně s dalšími pracovníky ostatních složek Integrovaného záchranného systému České republiky.

O požadavku na poskytnutí psychologické pomoci je krizový intervent vyrozuměn pracovníkem operačního střediska Policejního prezidia České republiky nebo integrovaného operačního střediska krajského ředitelství policie. Jestliže pracovník operačního střediska nemůže z objektivních důvodů krizového interventa vyrozumět, zabezpečí v těchto případech psychologickou pomoc prostřednictvím skupiny krizové intervence, se kterou je oprávněn konzultovat vzniklé problémy v souvislosti s poskytováním této pomoci. Skupinou krizové intervence je oddělení vedoucího psychologa ředitelství pro řízení lidských zdrojů Policejního prezidia České republiky.

Skupina krizové intervence zejména:

- a) koordinuje systém psychologické pomoci;
- b) ve spolupráci s externími organizacemi zajišťuje výcvik a průběžné školení lektorů;
- c) zabezpečuje nepřetržitě telefonickou podporu systému psychologické pomoci;
- d) jmenuje lektory (31).

Administrativní pomůcky, mezi které patří, protokol událostí, vede pracovník skupiny krizové intervence vykonávající službu v rámci nepřetržité telefonické podpory. Do protokolu událostí se pod pořadovými čísly a v časové posloupnosti zaznamenávají:

- informace od krizového intervenanta o poskytnuté krizové intervenci;
- souhlas oběti s předáním osobních údajů;
- provedená opatření;
- převzetí a předání služby pracovníků skupiny krizové intervence, svěřeného materiálu a pomůcek pro výkon služby; je-li protokol událostí veden elektronicky, záznam o předání i převzetí se vytiskne, opatří podpisy, zaeviduje a založí;
- další události související s činností skupiny krizové intervence podléhající evidenci s odkazem na číslo jednacích v jednacím protokolu.

Předání osobních údajů oběti externí organizaci lze učinit jen v případě, jeli mezi policií a externí organizací uzavřena dohoda o předávání osobních údajů při zprostředkování psychologické pomoci. Věcně příslušným k vydání dohody na celostátní úrovni je policejní prezident, na krajské nebo nižší úrovni ředitel krajského ředitelství policie. Návrh na uzavření dohody se vždy zasílá ke stanovisku ředitelství pro řízení lidských zdrojů Policejního prezidia České republiky. Předání osobních údajů příslušné externí organizaci uskutečňuje krizový intervent pouze na základě písemného souhlasu oběti, který bezodkladně zasílá skupině krizové intervence k zaevidování a uložení. Krizový intervent nabídne možnost zprostředkování kontaktu s externí

organizací formou předání osobních údajů s přihlédnutím k aktuálnímu psychickému stavu oběti, tak aby souhlas splňoval veškeré náležitosti právního úkonu a byl svobodným a vědomým projevem vůle oběti (31).

2. CÍLE PRÁCE A HYPOTÉZY

2.1 Cíle práce

Cílem práce je sestavit materiál poskytující souhrnné informace k ochraně obyvatelstva, oběti. Problematika oběti je velmi významnou oblastí, která byla dříve opomíjena a v policejní práci je znalost uvedené problematiky nepostradatelná, je součástí mé práce vymezení pojmu a podstaty viktimologie. Vysvětlit co je nebezpečné pronásledování (stalking) a jaká je spolupráce intervenčních center s Policií České republiky při ochraně oběti a řešení mimořádných událostech v domácnostech.

Dílčím cílem je zpracování návrhu na vydání metodického pokynu pro postup policisty po oznámení mimořádné události související s nebezpečným pronásledovatelem a metodika postupu příslušníků Policie České republiky při poskytnutí krátkodobé ochrany osobě, které hrozí závažné riziko.

2.2 Hypotézy

Ochrana obyvatelstva, oběti nebezpečného pronásledování je společensky závažným jevem, na jehož řešení se podílí i Policie České republiky.

3. METODIKA

Pro získání potřebných údajů k dosažení vytyčených cílů spočívala metodika ve sběru informací z knih, odborných časopisů, závazných a metodických pokynů.

Z trestních spisů vedených na Policii ČR, Územním odboru Služby kriminální policie a vyšetřování v Českých Budějovicích jsme za období od 1. ledna 2007 do konce roku 2009 provedli:

- analýzu účinnosti § 215a trestního zákona – trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě a institutu vykázání;
- vyhodnocení statistickou metodou počtu trestných činů podle ustanovení § 215a trestního zákona a vykázání z analyzovaných trestních spisů;
- charakteristika obětí a osobnosti pachatelů z analyzovaných trestních spisů;
- porovnání statistických výsledků okresu České Budějovice, Jihočeského kraje a České republiky.

4. VÝSLEDKY

Služba kriminální policie a vyšetřování Územního odboru v Českých Budějovicích v období od 1. ledna 2007 do konce roku 2009, zahájila trestní stíhání podle § 160 odst. 1) trestního řádu a sdělila obvinění konkrétní osobě ze spáchání trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle § 215a trestního zákona celkem u 25 případů. U všech případů bylo prověřování ukončeno a byl podán návrh na podání obžaloby.

V době, kdy jsem prováděl analýzu trestních spisů, tak u 18 trestních věcí nabyt právní moci rozsudek Okresního soudu v Českých Budějovicích. A proto jsem se u těchto 18 případů zaměřil:

- na strukturu pravomocně odsouzených pachatelů ze spáchání trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle § 215a trestního zákona;
- přehled obětí u pravomocně odsouzených případů domácího násilí;
- věk oběti a pachatele domácího násilí;
- vzdělání oběti a pachatele domácího násilí;
- délku manželství/partnerství;
- formy násilí;
- uložené tresty.

V 17 případech byl pravomocně odsouzeným pachatelem muž, což je 94,44% u analyzovaných případů a v 1 případě sedmnáctiletá žena, což je 5,56%. V 17 případech byla obětí žena a v 1 případě muž.

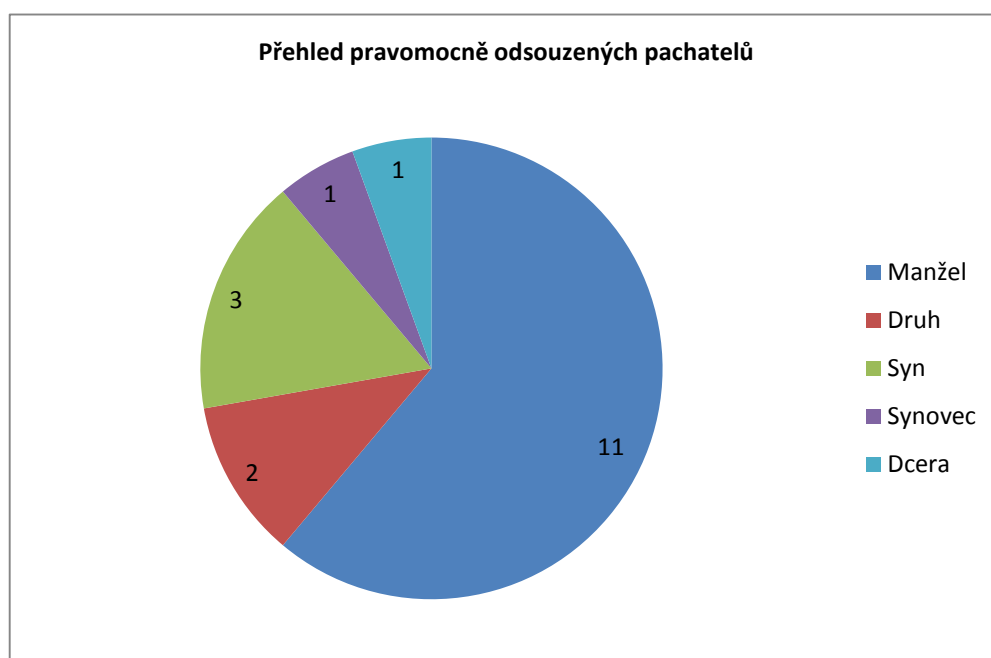
V 11 případech byl pachatelem manžel a obětí manželka, ve 2 případech byl pachatelem druh a obětí družka, v jednom případě pachatel dcera a oběť matka, v jednom případě pachatel syn a oběť otec, v jednom případě pachatel synovec a oběť teta a ve dvou případech pachatel syn a oběť matka.

Tabulka č. 1 Přehled pravomocně odsouzených pachatelů ze spáchání trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle § 215a trestního zákona.

	Pachatel
Manžel	11
Druh	2
Syn	3
Synovec	1
Dcera	1

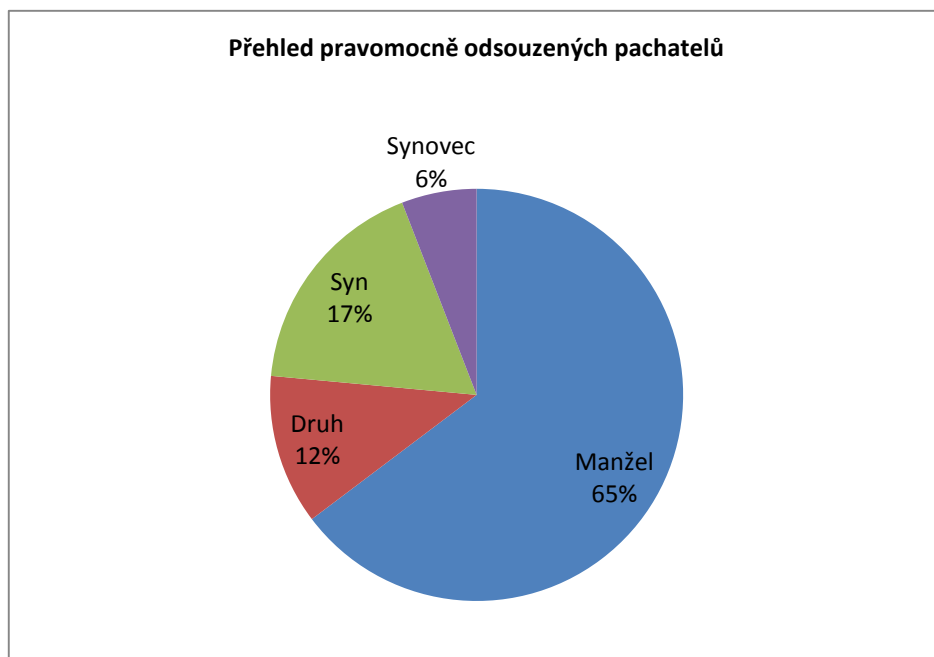
Zdroj: Policie ČR, Územní odbor České Budějovice

Graf č. 1.1: Přehled pravomocně odsouzených pachatelů

Zdroj: Policie ČR, Územní odbor České Budějovice

Graf č. 1.2: Přehled pravomocně odsouzených pachatelů (v %)

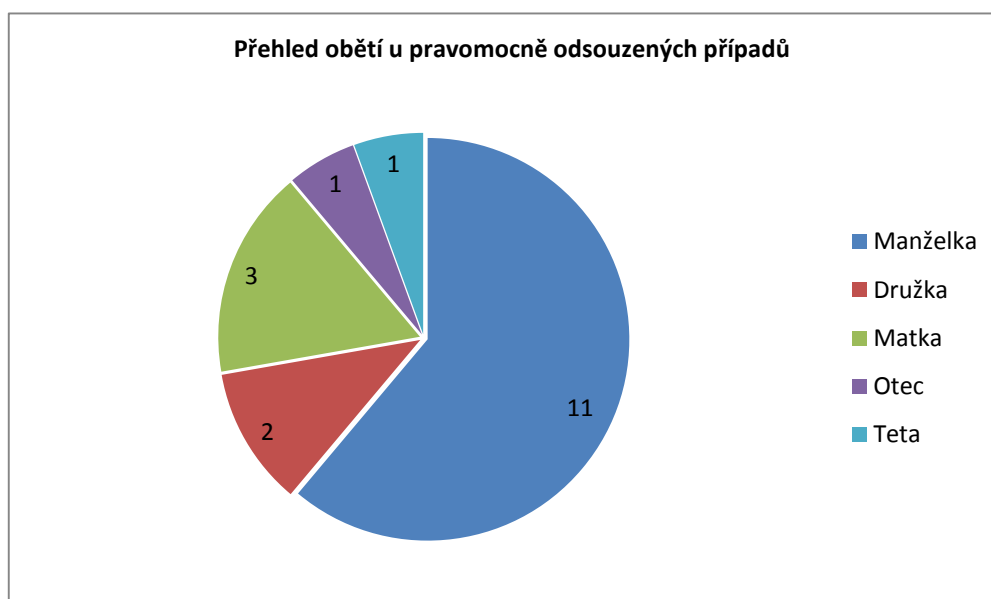
Zdroj: Policie ČR, Územní odbor České Budějovice

Tabulka č. 2 Přehled obětí u pravomocně odsouzených případů domácího násilí.

	Oběť
Manželka	11
Družka	2
Matka	3
Otec	1
Teta	1

Zdroj: Policie ČR, Územní odbor České Budějovice

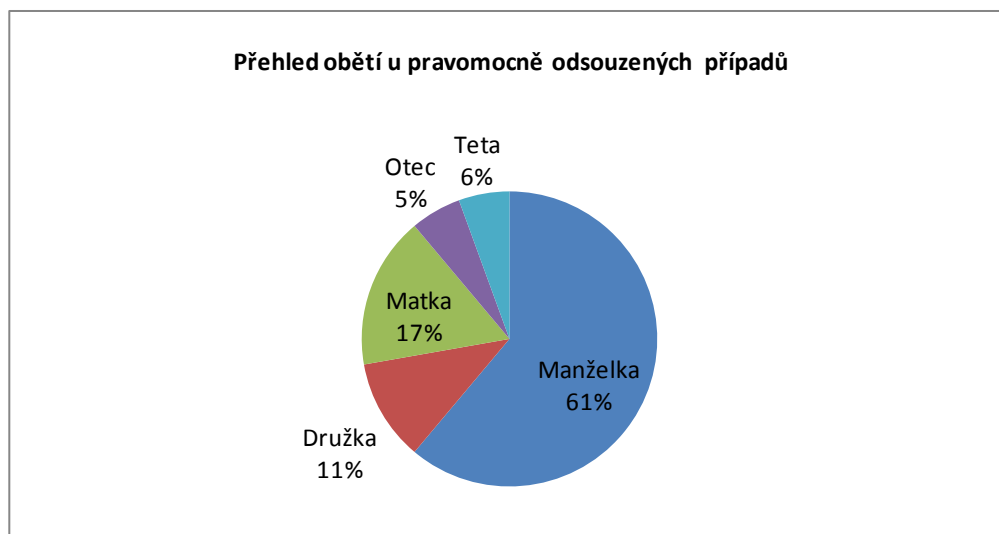
Graf č. 2.1: Přehled obětí u pravomocně odsouzených případů

Zdroj: Policie ČR, Územní odbor České Budějovice

Graf č. 2.2: Přehled obětí u pravomocně odsouzených případů (v %)

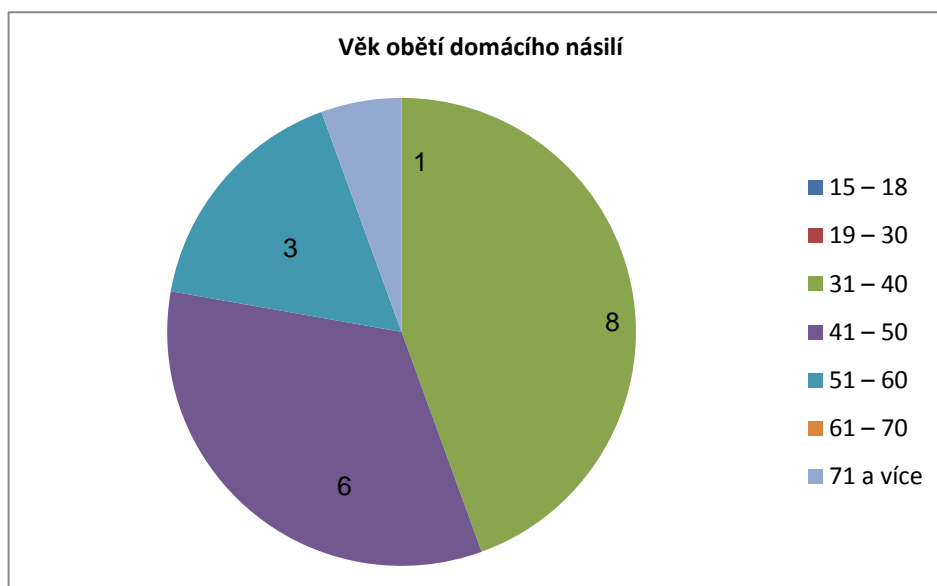
Zdroj: Policie ČR, Územní odbor České Budějovice

Tabulka č. 3 Věk obětí a pachatelů domácího násilí

Věk	Oběti	Pachatele
15 – 18	0	1
19 – 30	0	3
31 – 40	8	7
41 – 50	6	4
51 – 60	3	0
61 – 70	0	3
71 a více	1	0

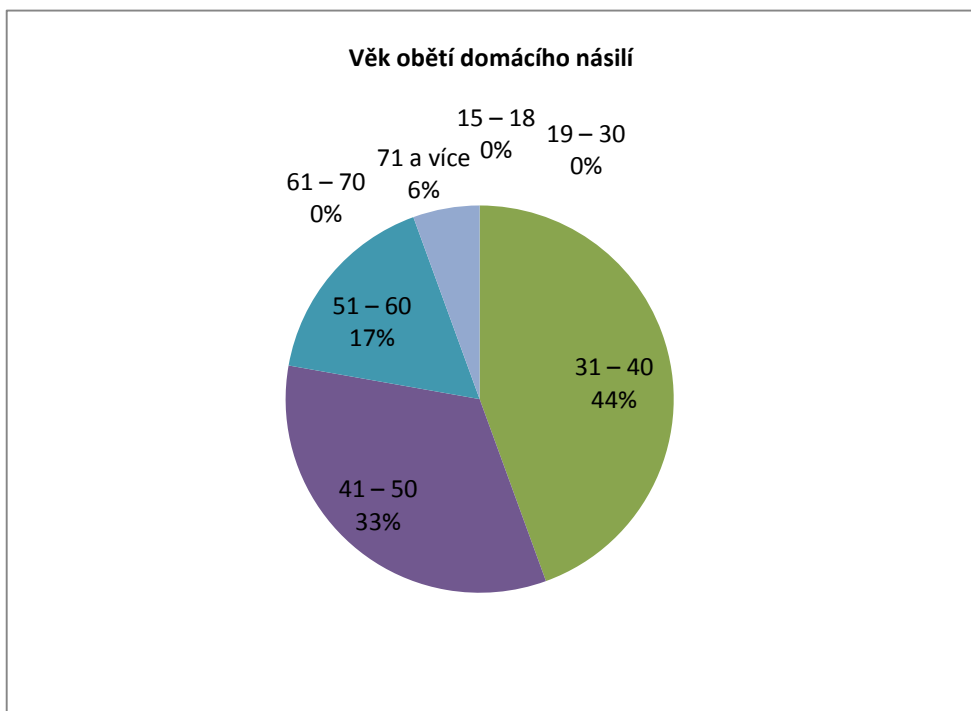
Zdroj: Policie ČR, Územní odbor České Budějovice

Graf č. 3.1: Věk obětí domácího násilí

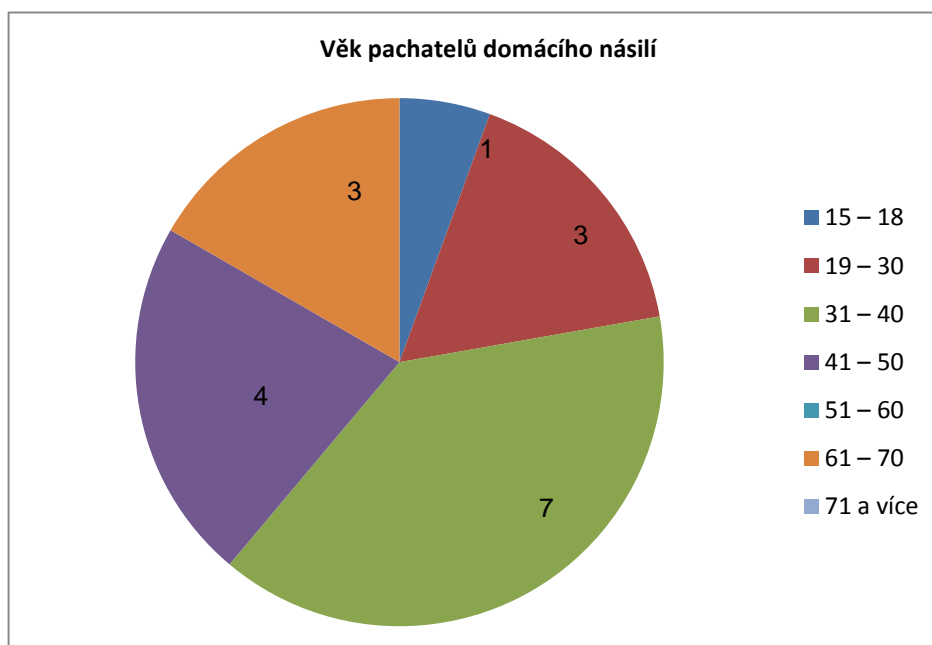
Zdroj: Policie ČR, Územní odbor České Budějovice

Graf č. 3.1.1: Věk obětí domácího násilí (v %)

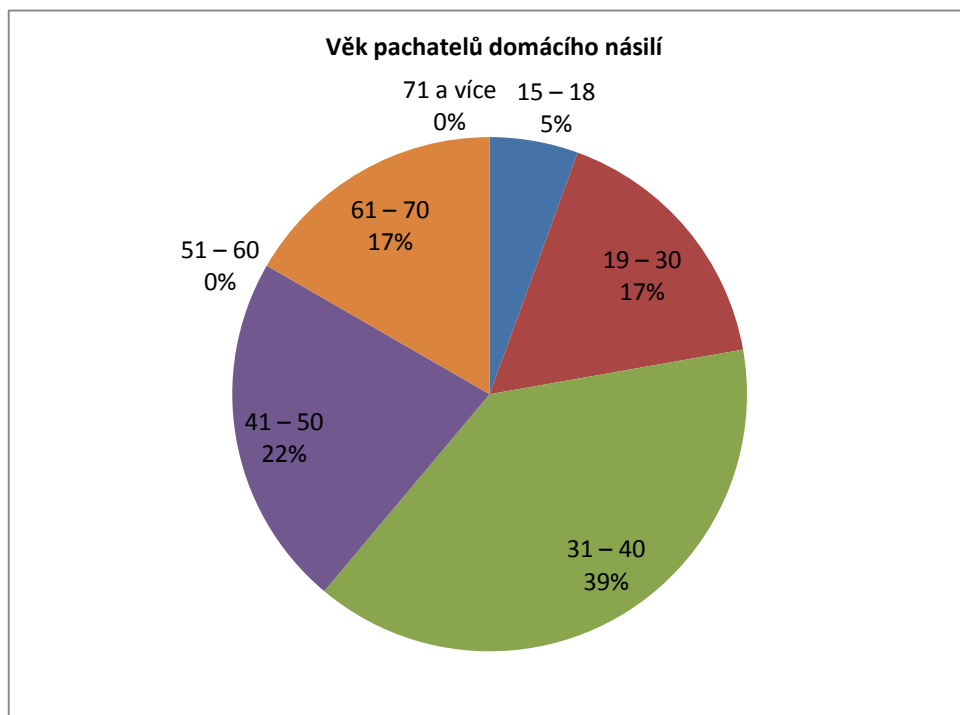
Zdroj: Policie ČR, Územní odbor České Budějovice

Graf č. 3.2: Věk pachatelů domácího násilí

Zdroj: Policie ČR, Územní odbor České Budějovice

Graf č. 3.2.1: Věk pachatelů domácího násilí (v %)

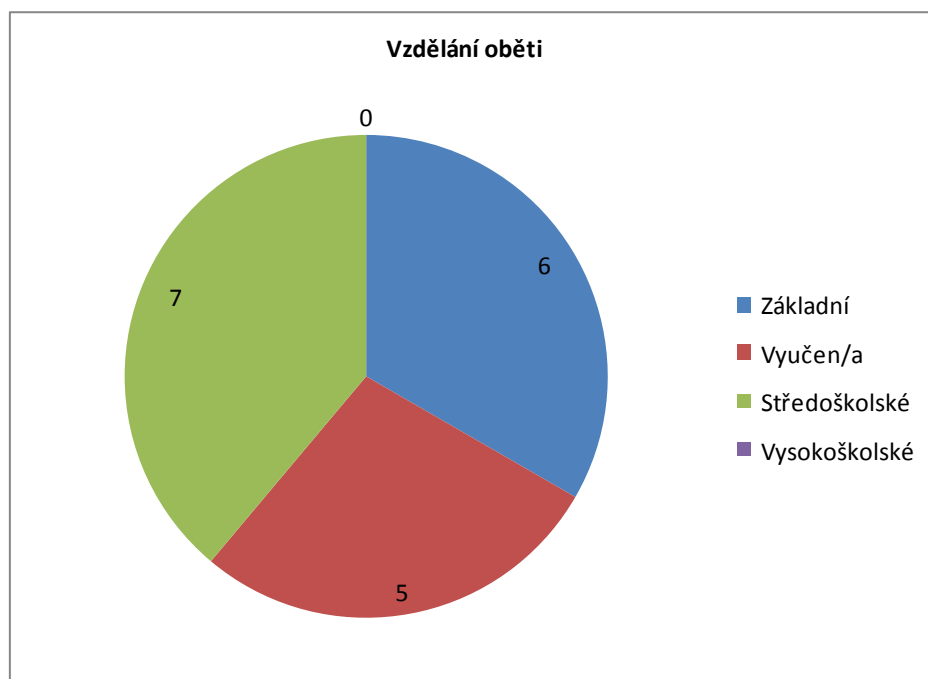
Zdroj: Policie ČR, Územní odbor České Budějovice

Tabulka č. 4Vzdělání obětí a pachatelů domácího násilí

Vzdělání	Oběti	Pachatele
Základní	6	6
Vyučen/a	5	9
Středoškolské	7	3
Vysokoškolské	0	0

Zdroj: Policie ČR, Územní odbor České Budějovice

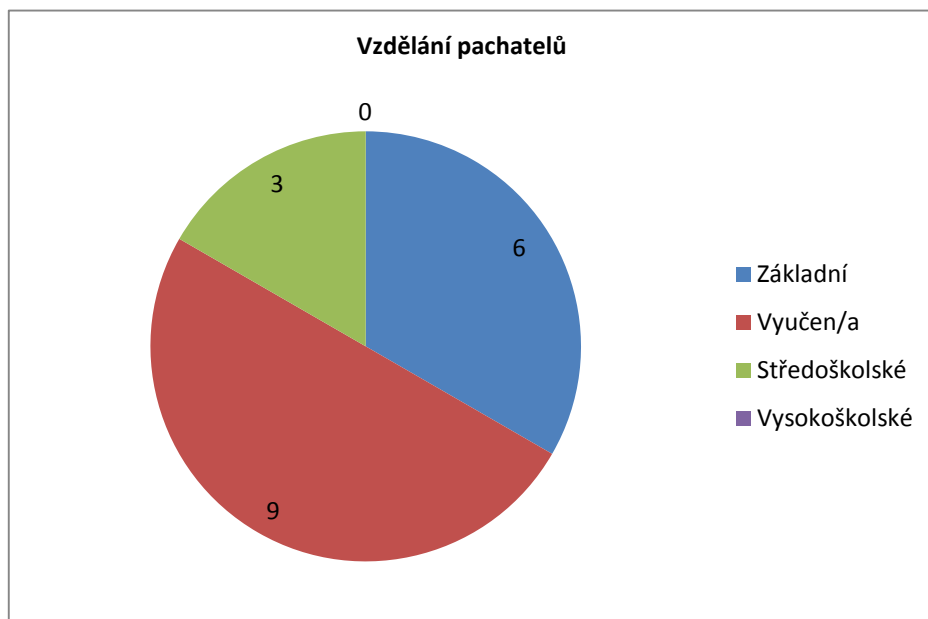
Graf č. 4.1: Vzdělání obětí

Zdroj: Policie ČR, Územní odbor České Budějovice

Z provedené analýzy vyplynulo, že 33% obětí mají základní vzdělání, 28% obětí jsou vyučené a 39% obětí mají středoškolské vzdělání.

Graf č. 4.2: Vzdělání pachatelů

Zdroj: Policie ČR, Územní odbor České Budějovice

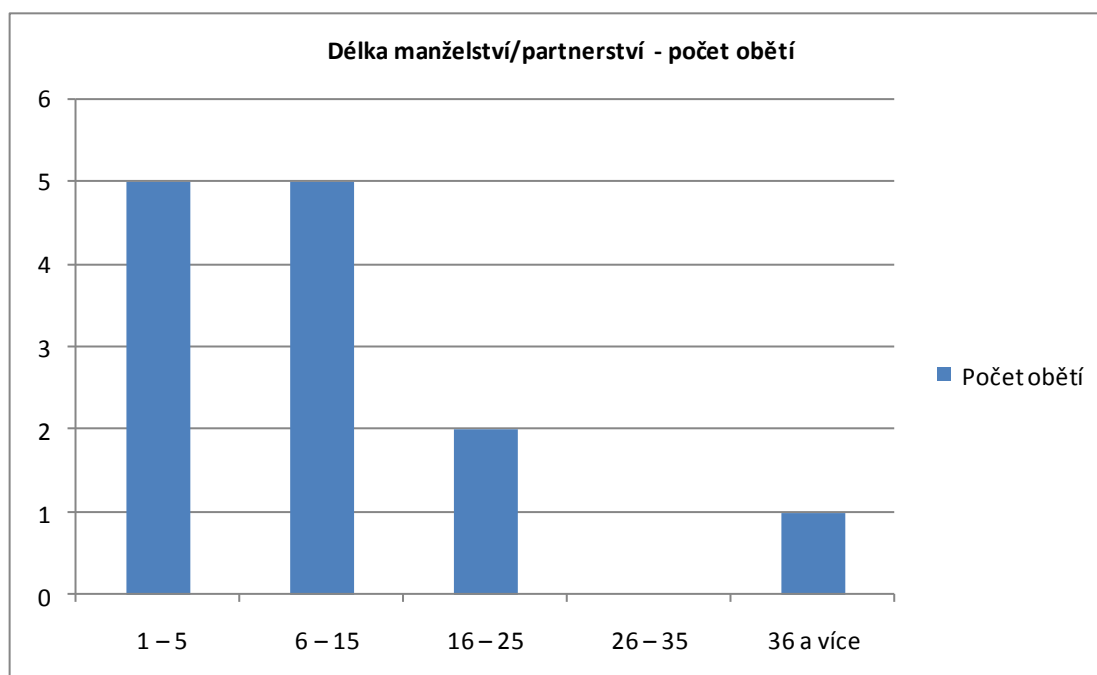
Z provedené analýzy vyplynulo, že 33% pachatelů mají základní vzdělání, 50% pachatelů je vyučena a 17% pachatelů mají středoškolské vzdělání.

Tabulka č. 5Délka manželství/partnerství

Let	Počet obětí
1 – 5	5
6 – 15	5
16 – 25	2
26 – 35	0
36 a více	1

Zdroj: Policie ČR, Územní odbor České Budějovice

Graf č. 5.1: Délka manželství/partnerství – počet obětí

Zdroj: Policie ČR, Územní odbor České Budějovice

Formy násilí:

U všech 18 analyzovaných případů bylo zjištěno, psychické násilí – ponižování, vulgarismy, nadávky, ale i fyzické násilí – bití, rány pěstí do hlavy, obličeje, kopání, škrcení.

Trest:

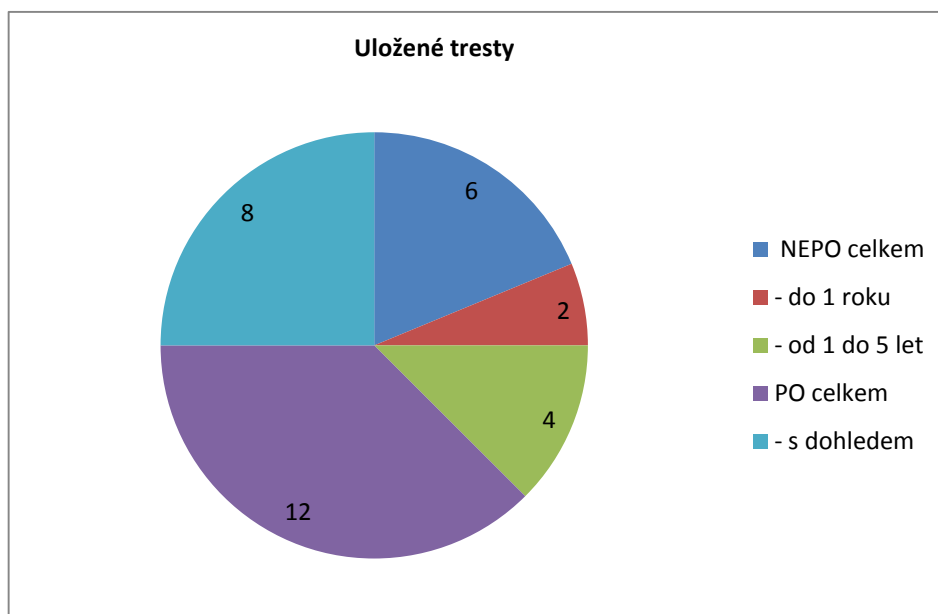
U 18 analyzovaných případů bylo u 12 případů uloženo podmíněné uložení k trestu odnětí svobody a u 6 případů byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody.

Tabulka č. 6 Uložené tresty pachatelům trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle § 215a trestního zákona.

Uložený trest	Počet
NEPO celkem	6
- do 1 roku	2
- od 1 do 5 let	4
PO celkem	12
- s dohledem	8

Zdroj: Policie ČR, Územní odbor České Budějovice

Graf č. 5.1: Uložené tresty

Zdroj: Policie ČR, Územní odbor České Budějovice

Z provedené analýzy vyplynulo, že v 33% byl pachatelům uložen nepodmíněný trest odnětí svobody a v 67% byl pachatelům uložen podmíněný trest.

Vykázání:

Než bylo zahájeno trestní stíhání, tak u 6 případů byl využit institut vykázání, což je 33% u analyzovaných případů.

Pronásledování:

Při provádění analýze jsem zjistil, že u 5 případů pachatel svým jednáním naplnil také znaky nebezpečného pronásledování, což je 27,77% u analyzovaných případů, kdy oběť obtěžoval opakovaným telefonováním na její mobilní telefon, když se oběť odstěhovala, tak tuto sledoval při cestě do práce, z práce, sledoval jí, kdy přichází domů a s kým. Posílal, nejdříve srdcervoucí e-maily, a když oběť s pachatelem nekomunikovala, tak tuto začal urážet, ponižovat, zastrašovat a vyhrožovat zabitím.

Porovnání statistických výsledků okresu České Budějovice, Jihočeského kraje a České republiky je uvedeno v kapitole PŘÍLOHY – viz tabulka č. 7, č. 8, č. 9, č. 10, č. 11, č. 12.

Závěrem bych chtěl uvést, že trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí ***podle § 215a*** trestního zákona měl účinnost do 31. prosince 2009, neboť dnem 1. ledna 2010 nabytí účinnosti zákon číslo 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve kterém je trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí citován jako § 199.

5. DISKUZE

V mé diplomové práci s názvem „Ochrana obyvatelstva při mimořádných událostech v domácnostech“, jsem poskytl souhrnné informace o ochraně obyvatelstva, ale především o ochraně oběti při mimořádných událostech v domácnostech. Problematika oběti je velmi významnou oblastí, která byla dříve opomíjena a v policejní práci je znalost uvedené problematiky nepostradatelná, je součástí mé práce vymezení pojmu a podstaty viktimologie.

Při studiu případů domácího násilí jsem zjistil, že v tomto kontextu má násilí ještě druhou, a často velmi přehlíženou podobu. Jedná se o opakované obtěžování, slídění a pronásledování jedné osoby druhou a proto jsem v práci objasnil pojem nebezpečné vyhrožování (stalking) a jaká je spolupráce intervenčních center s Policií České republiky při ochraně oběti a řešení mimořádných událostech v domácnostech.

V odborné literatuře na téma domácí násilí je hlavním cílem ochrana oběti. Několik let se připravovalo opatření o vykázaní násilné osoby ze společného obydlí a zákazu vstupu do něj. Rozhodnutí o vykázaní je opatřením netrestního charakteru, jež je preventivní reakcí na nebezpečné chování násilné osoby z hlediska rizika hrozby budoucích útoků, a které nenahrazuje sankci za chování násilné osoby. Při vykázaní je upřednostněno právo na ochranu života, zdraví a lidské důstojnosti před právem vlastnickým a právem na nedotknutelnost obydlí, ale jak dále budeme chránit oběť, když vykázaní skončí? O tom se již v odborné literatuře moc nepíše a taky se oběť jako první obrací na Policii České republiky a ta hledá, jak oběť chránit.

Odborná literatura uvádí, že o nebezpečné pronásledování se jedná, když jsou naplněny následující znaky:

- 1) *opakované a dlouhodobé* přetrvávající pokusy pachatele o kontakt s obětí, eventuálně pokusy se k ní přiblížit, ale již nehovoří, co je myšleno pod pojmem dlouhodobě (týden, měsíc, tři měsíce)?
- 2) které svou *délkou trvání a intenzitou* překračují běžné normy sociální interakce,
- 3) doplněné o *zjevné výhrůžky* ublížením na zdraví směřující proti oběti nebo oběti osobám blízkým,
- 4) oběť nemůže tyto pokusy o kontakt ovlivnit,

5) a tím u ní vzniká *důvodný* strach, který se mimo jiné projevuje omezováním obvyklého způsobu života na straně oběti. Až praxe a vznikající judikatura ukáže, co si lze představit pod pojmem intenzitou překračující běžné normy a pod pojmem zjevné výhružky.

Odborná i laická veřejnost se opírá o nepodloženou představu, že nebezpečí fyzického útoku hrozí oběti od cizího, neznámého pachatele, který koná anonymně. Tam, kde se oběť i pachatel dobře znají a jsou dokonce v kontaktu, bývá riziko pro oběť podceňováno. Ve skutečnosti představuje pronásledování bývalým partnerem jednu z největších podskupin tohoto deliktu, která je navíc relativně značně zatížena rizikem fyzického napadání oběti. Vylučovat tedy tuto variantu z nebezpečného pronásledování je zcela zavádějící a z hlediska prevence zločinu přímo osudné.

Psychologické studie se většinou kloní k závěru, že pronásledování je více ovlivněno osobností pachatele než situačními faktory. Z toho plyne, že chování oběti má na spuštění pronásledování nepatrný nebo žádný vliv. Jednoduše řečeno, problém tkví v osobnosti pachatele, nikoli v oběti.

V případech stalkingu **spojeného s domácím násilím** můžeme očekávat výskyt deziluzí, převážně žárlivého typu, dále poruchy nálad i látkového zneužívání, poruchy antisociální osobnosti a hraniční osobnosti.

Závěrem lze konstatovat, že teoretické přístupy k vysvětlení příčin stalkingu se zatím pohybují na úrovni hypotéz. Je nesporné, že stalkeré reagují na běžné životní situace, jako je získání blízkého vztahu, odmítnutí projeveného zájmu, rozchod v pracovním či intimním vztahu nápadným a z normy vybočujícím chováním.

6. ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce s názvem „Ochrana obyvatelstva při mimořádných událostech v domácnostech“ bylo sestavit materiál, který poskytne souhrnné informace o ochraně obyvatelstva, ale především o ochraně oběti při mimořádných událostech v domácnostech, kdy pachatelem a obětí je člen domácnosti. Problematika oběti je velmi významnou oblastí, která byla dříve opomíjena a v policejní práci je znalost uvedené problematiky nepostradatelná a proto je součástí mé práce vymezení pojmu a podstaty viktimologie. Co se rozumí pod pojmem „oběť“, chování oběti a její vliv na způsob spáchání trestného činu. Oběť trestného činu je, jak již jsem uvedl nenahraditelným zdrojem kriminalisticky relevantních informací o trestném činu. Je nositelem jak materiálních tak paměťových stop ze kterých jsou uvedené informace získávány. Nejobecněji lze říci, že poznatky získané o oběti trestného činu, její roli v trestném činu a v průběhu vyšetřování mají pro kriminalistiku značný význam. Jsou cennou informační bází a to jak z hlediska taktického tak důkazního.

Při studiu případů domácího násilí jsem zjistil, že v tomto kontextu má násilí ještě druhou, a často velmi přehlíženou podobu. Jedná se o opakované obtěžování, slídění a pronásledování jedné osoby druhou, ale nejsou vyloučeny ani jiné určité formy přetrvávající fixace, a proto součástí práce je vysvětlení, co je nebezpečné pronásledování - stalking, druhy a oběti nebezpečného pronásledování, posuzování nebezpečnosti a přístupy k řešení nebezpečného pronásledování, neboť od 1. ledna 2010 nabyl účinnosti nový trestní zákoník, ve kterém je zakotvena nová skutková podstata trestného činu nebezpečné pronásledování. V práci je popsána obecná, ale i právní definice nebezpečného pronásledování. V odborné literatuře jsou studie, výzkumy i odborné články na dané téma, v nepoučené laické, ale i odborné veřejnosti však o problému stalkingu stále vznikají určité, mylné představy. Falešné mýty mohou přitom adekvátním jednáním policie a justice s obětí stěžovat, nebo dokonce vést k chybným postupům v případě. V České republice měly do konce roku 2009 orgány činné v trestním řízení zatím omezené právní možnosti, jak řešit trýznivou situaci obětí pronásledování. Na rizika pro její bezpečnost je tudíž vhodné myslet již při přijímání trestního oznámení. Z uvedených důvodů jsou v práci popsány a uvedeny falešné mýty

o pronásledování. Řešení případů stalkingu v praxi označuje literatura jako „management případu“. Ten je založen na **individuálním přístupu**. To znamená, že každý případ je nezbytné nejdříve individuálně posoudit a vyhodnotit. Druhou zásadou je **pragmatismus**. Tím je myšleno, že navržené postupy musí přihlížet ke skutečným potřebám oběti, k dostupným zdrojům a také k ovlivnitelnosti pronásledovatele.

Hlavním cílem při managementu případu je zajistit fyzickou bezpečnost oběti a stalking pokud možno zastavit. V managementu případů, je nutné, abychom tyto případy brali velmi vážně. Řešení případů je obtížné. Již od počátku musíme sobě i oběti potvrdit, že tento typ stalkingu bude obtížné vykořenit. Konfrontace nebo oslovení pronásledovatele nevedou ke změně jeho chování. V práci jsou popsány rizikové faktory a motivace pronásledovatelů.

Obětí stalkingu se může stát kdokoli nezávisle na věku, pohlaví, sociálním statusu, kulturním zázemí, vzhledu či sexuální orientaci. Ze statistického hlediska je typickou obětí spíše svobodný člověk žijící bez partnera nebo osoba krátce po partnerském rozchodu. U obětí se často vyskytuje sklon, že je pro něj obtížnější jednoznačně a přesvědčivě sdělit ex partnerovi nebo nápadníkovi, že o kontakt nemají zájem. Riziko, že další aktivity budou následovat, je značné, oběť se cítí permanentně ohrožena.

V otázce pronásledování jsem zaznamenal názory, jak na odborné, tak i legislativní úrovni, že stalking lze postihovat současnými právními úpravami a že není potřeba vyvíjet nové právní ustanovení trestního zákona. Názor, že obtěžování, které v oběti vyvolává odůvodněnou obavu o zdraví a život, lze postihovat v dikci platného trestního zákona, je zcela jasným nepochopením principu pronásledování. Nejsou zohledněny případy, kdy hrozby jsou implicitní, vyplývající ze situace. Problém nastává již v základních principech naší trestně právní úpravy, která zastává pozici represivní, tedy postihuje skutky již vykonané a zcela pomíjí preventivní působení. Dostáváme se do situace, že postihujeme vraždu, ublížení na zdraví a podobné skutky, i když bylo zcela zjevné, že předešlé chování jasně implikovalo možné budoucí následky.

Při ochraně oběti je důležitá spolupráce Policie České republiky s intervenčním centrem. V práci uvádím formy spolupráce intervenčních center s Policií České republiky při ochraně oběti a řešení mimořádných událostech v domácnostech.

Zpracovaná metodika postupu příslušníků Policie České republiky při poskytnutí krátkodobé ochrany osobě, které hrozí závažné riziko, bude mít přínos pro zkvalitnění práce příslušníků Policie České republiky. V souladu s cílem práce byla potvrzena hypotéza, neboť ochrana obyvatelstva, oběti nebezpečného pronásledování je společensky závažným jevem, na jehož řešení se podílí i Policie České republiky. Prvořadým cílem je odtabuizování problému mimořádných událostí v domácnostech a nebezpečného pronásledování, a to mezi laickou i odbornou veřejností. Příslušníci policie, lékaři a sociální pracovníci, kteří se s případy setkávají, by měli vědět, jak pomoci lidem ohroženým násilnými incidenty.

Vhodné je ukázat osobám, které jsou ohrožené násilím a stalkingem, jakými možnými prostředky se mohou bránit, čeho mohou využít. Uvědomuji si, že se jedná pouze o základní informace, neboť problém vyžaduje daleko více času, větší studie, výzkumy a přesáhl by zdaleka rámec této práce.

Od 1. ledna 2010 nabyl účinnosti zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve kterém je v § 354 zakotvena nová skutková podstata trestného činu nebezpečné pronásledování.

Z pohledu domácího násilí, které se do popředí zájmu dostalo nedávno a vedlo trnitou a nelehkou cestou. Očekávám, že stejné obtíže nás čekají i v oblasti pronásledování a v poskytování lepší ochrany obětem, ať již se jedná o ženy či muže.

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- 1) BEDNÁŘOVÁ, Z. et col., *Domácí násilí, manuál ke kurzům*. Psychosociální centrum. Acorus za podpory Open society fund. Praha: 2003.
- 2) BLÁHA, K., *Ochrana obyvatelstva I a II*. Jihočeská univerzita, 2007.
- 3) BOON, J., SHERIDAN, L., *Stalking and Psychosexual Obsession. Policing and Treatment*. Chichester: Wiley 2002.
- 4) ČÍRTKOVÁ, L., *Psychologické poznatky k nebezpečnosti pronásledování (stalking)*. Kriministika č. 4. Praha: 2004.
- 5) ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky*. Domácí násilí, stalking, predikce násilí. Praha: Grada 2008. s. 50 - 110. ISBN 978-80-247-2207-8.
- 6) ČÍRTKOVÁ, L., *Forenzní psychologie*. Plzeň: Nakladatelství Čeněk, 2004. ISBN 80-864733-86-4.
- 7) ČÍRTKOVÁ, L., *Policejní psychologie*. Praha: Portál 2000. s. 242 ISBN 80-7178-475-3.
- 8) ČÍRTKOVÁ, L., *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounio, 1998. s. 108 – 110.
- 9) ČÍRTKOVÁ, L., *Soužití s násilným partnerem*. Právo a rodina, č. 10/2006, s. 1-5.
- 10) ČÍRTKOVÁ, L., - VITOUŠOVÁ, P., *Pomoc obětem trestných činů*. Praha: Grada 2007. 65 s. ISBN 80-86328-18-4.
- 11) ČÍRTKOVÁ, L., - MACHÁČKOVÁ, R., - VITOUŠOVÁ, P., *Domácí násilí: přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Bílý kruh bezpečí, 2002. ISBN 80-86284-19-0.
- 12) DUFKOVÁ, I., - ZLÁMAL, J., *Domácí násilí se zaměřením na problematiku oběti*. Praha: AGIS 2004. pracovní manuál.
- 13) FORMÁNKOVÁ, L., - RYTÍŘOVÁ, K., *Abc feminismu*. Open society fund Praha. Brno: Nesehnutí, 2004. ISBN 80-903228-3-2.
- 14) HOUBOVÁ, D. a kol., *Psychologie pro právníky*. Masarykova univerzita, Brno: 1998. s. 234 ISBN 80-210-1896-8.
- 15) LOVAŠ, L., *Sociální psychologie násilí*. Praha: Grada, 2001, ISBN 80-147-0042-5.
- 16) MELOY, J. R. – ed. *The Psychology of Stalking. Clinical and Forensic Perspective*. San Diego: Academic Press, 1998.

- 17) MUSIL, J., *Více pozornosti obětem trestných činů*. Ostrava: Atlas, Informační a vzdělávací servis, 1992, s. 31-40.
- 18) MUSIL, J., aj. *Kriminalistika*. Praha: Naše vojsko, 1995. s. 40.
- 19) MUSIL, J., aj. *Úvod do kriminalistiky*. Praha: Policejní akademie ČR, 1998. s. 113-117.
- 20) NAVRÁTIL, L., *Ochrana obyvatelstva*. JU České Budějovice: 2006. s. 62 ISBN 80-7040-880-4.
- 21) SHERIDAN, L., „*What is Stalking? The Match Between Legislatio and Public Perception*.“ Criminal Justice the Australian: Sydney, 2000.
- 22) ŠÍROVÁ, L., *Domácí násilí In sociální politika*. Praha: 12/2003.
- 23) VERNEROVÁ, E., *Vybrané viktimologické problémy*. Praha: Kriminalistika, 1997. s. 300 – 310.
- 24) Úplné znění: *Ústava ČR, Listina základních práv a svobod*. Praha: Sagit, 2005. 191s. ISBN 80-7208-525-5.
- 25) Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník.
- 26) Zákon č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).
- 27) Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.
- 28) Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších změn a doplňků.
- 29) Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.
- 30) Závazný pokyn policejního prezidenta č. 166/2009 o provádění vykázaní.
- 31) Závazný pokyn policejního prezidenta č. 97/2010 o systému psychologické pomoci obětem trestné činnosti a obětem mimořádných událostí.
- 32) Závazný pokyn policejního prezidenta č. 11/2011 o provádění krátkodobé ochrany osob.

8. KLÍČOVÁ SLOVA

domácí násilí

intervenční centra

krátkodobá ochrana

legislativa

mimořádná událost

nebezpečné pronásledování

oběť

ochrana obyvatelstva

9. PŘÍLOHY

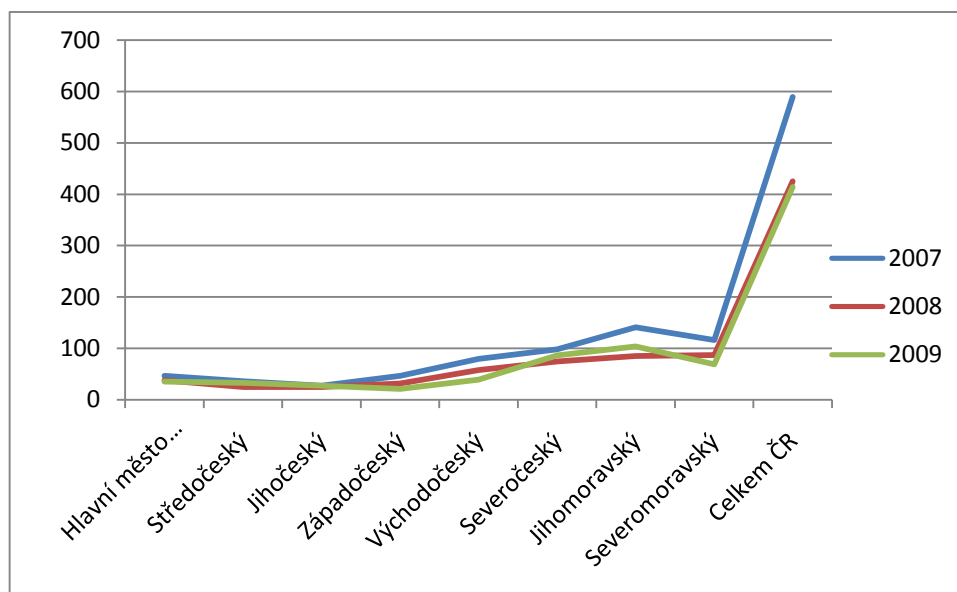
9.1 Porovnání výsledků okresu České Budějovice, Jihočeského kraje a ČR

Tabulka č. 7 Počty ukončených trestných činů dle § 215a trestního zákona podle krajů v letech 2007 – 2009

Kraj	2007	2008	2009
Hlavní město Praha	46	38	35
Středočeský	36	25	33
Jihočeský	27	25	27
Západočeský	46	32	21
Východočeský	79	58	39
Severočeský	98	75	86
Jihomoravský	141	85	104
Severomoravský	116	87	69
Celkem ČR	589	425	414

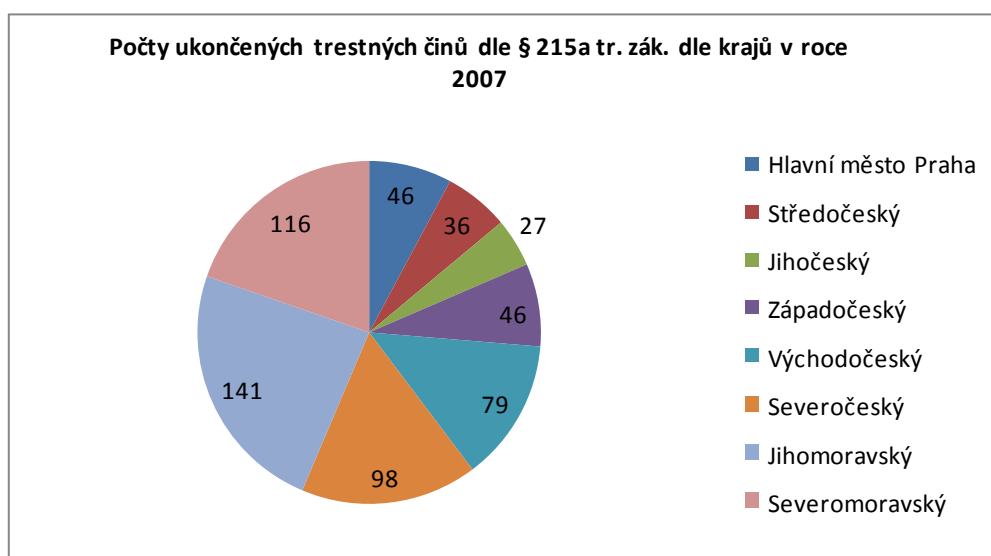
Zdroj: Policie ČR

Graf č. 7.1: Počty ukončených trestných činů dle § 215a trestního zákona podle krajů v letech 2007 – 2009

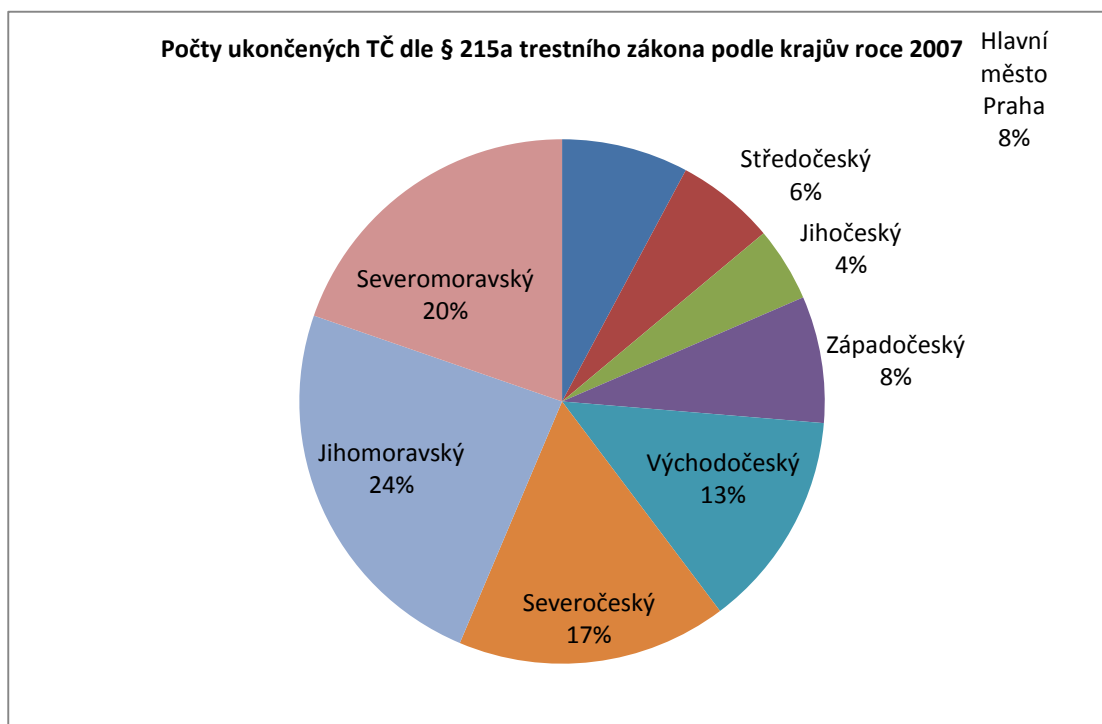
Zdroj: Policie ČR

Graf č. 7.2: Počty ukončených trestných činů dle § 215a trestního zákona podle krajů v roce 2007

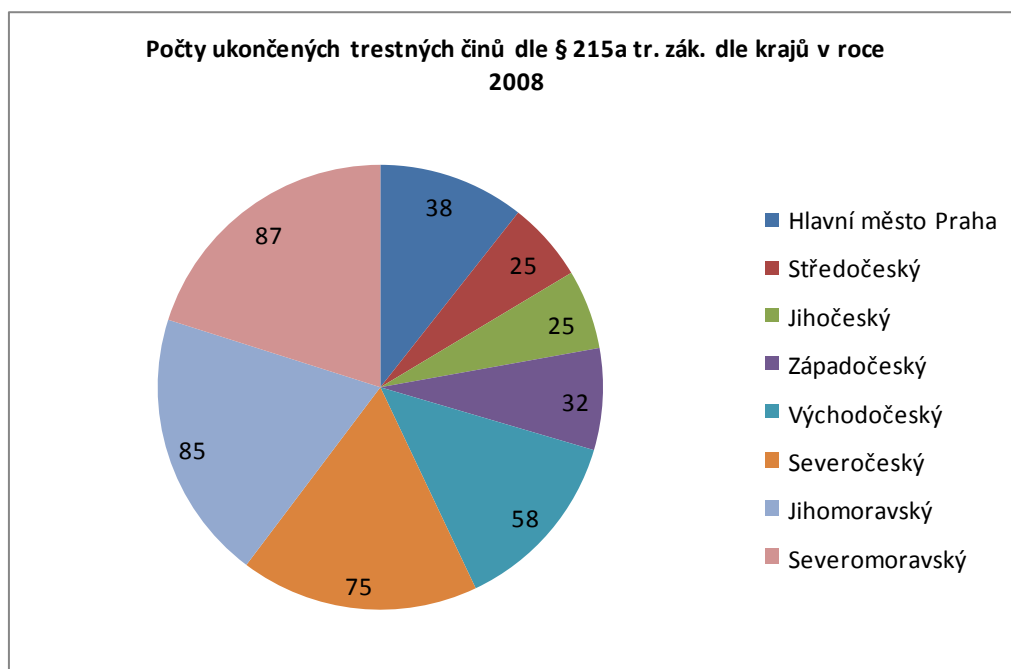
Zdroj: Policie ČR

Graf č. 7.2.1: Počty ukončených TČ dle § 215a trestního zákona podle krajů v roce 2007 (v %)

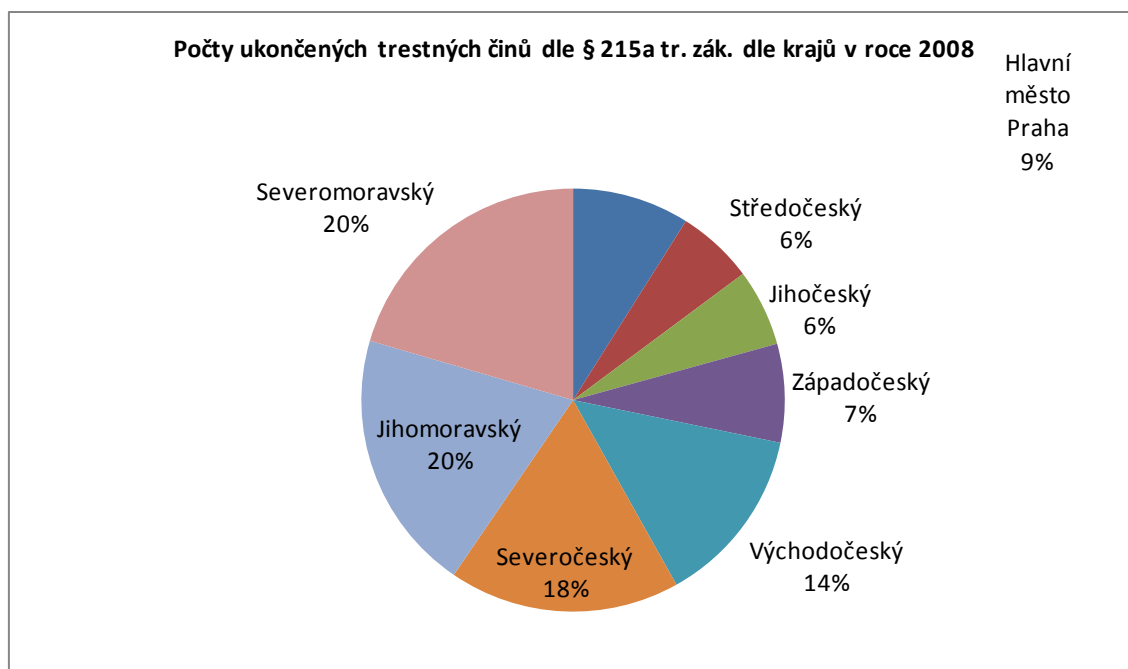
Zdroj: Policie ČR

Graf č. 7.3: Počty ukončených trestných činů dle § 215a trestního zákona podle krajů v roce 2008

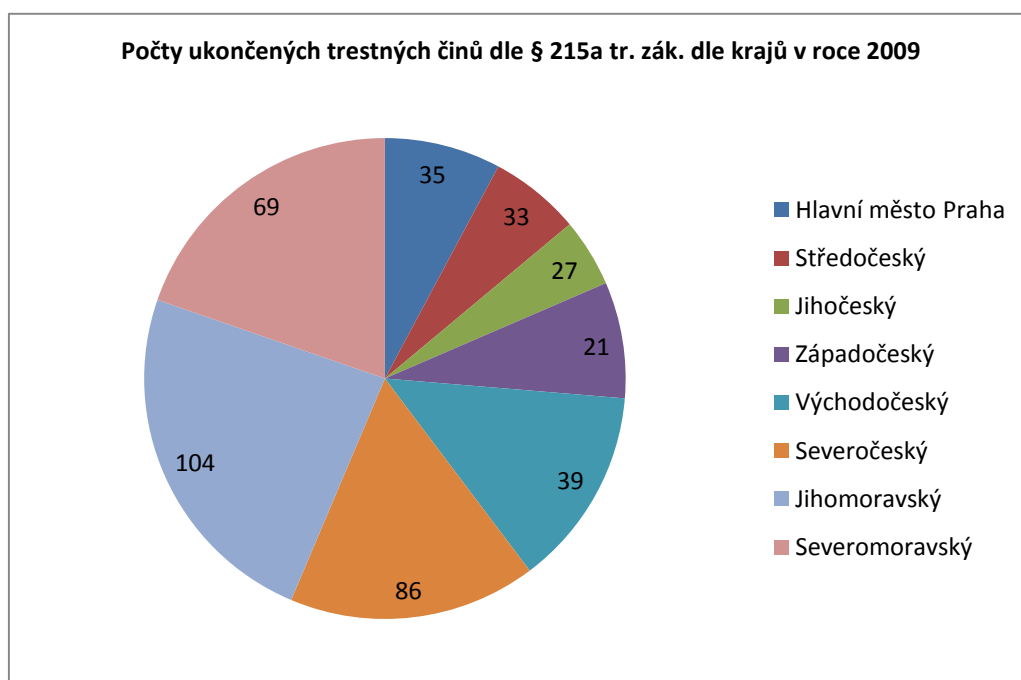
Zdroj: Policie ČR

Graf č. 7.3.1: Počty ukončených TČ dle § 215a trestního zákona podle krajů v roce 2008 (v %)

Zdroj: Policie ČR

Graf č. 7.4: Počty ukončených trestných činů dle § 215a trestního zákona podle krajů v roce 2009

Zdroj: Policie ČR

Graf č. 7.4.1: Počty ukončených TČ dle § 215a trestního zákona podle krajů v roce 2009 (v %)

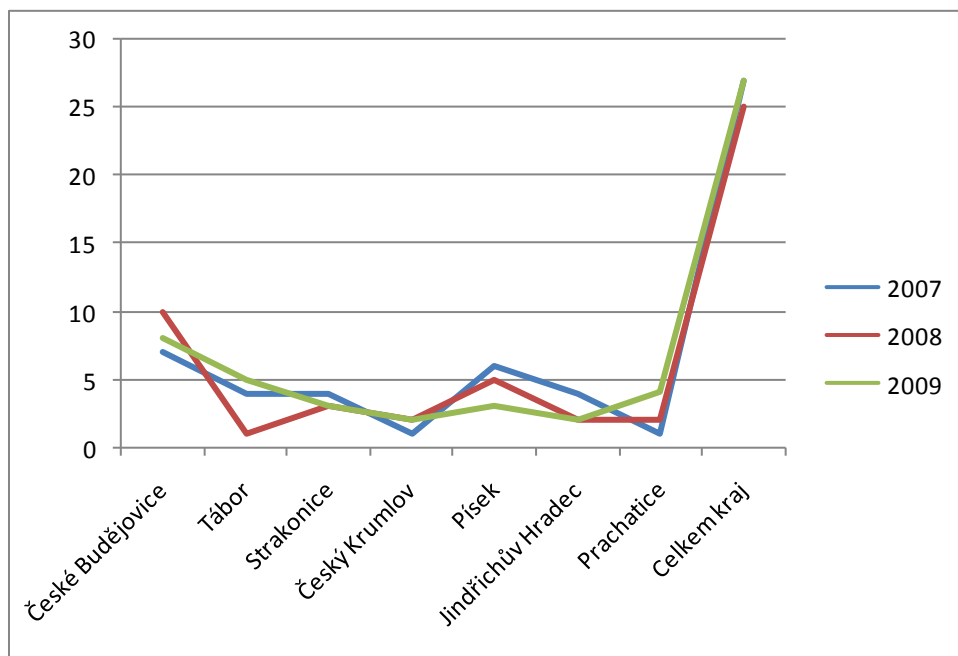
Zdroj: Policie ČR

Tabulka č. 8 Počty ukončených trestných činů dle § 215a trestního zákona dle okresů v Jihočeském kraji v letech 2007 – 2009

Okres	2007	2008	2009
České Budějovice	7	10	8
Tábor	4	1	5
Strakonice	4	3	3
Český Krumlov	1	2	2
Písek	6	5	3
Jindřichův Hradec	4	2	2
Prachatice	1	2	4
Celkem kraj	27	25	27

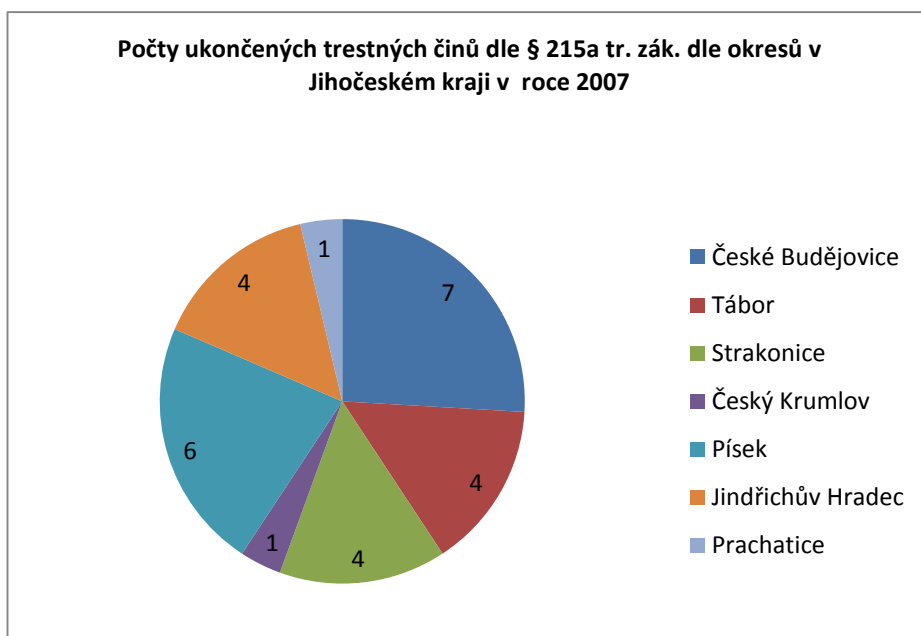
Zdroj: Policie ČR

Graf č. 8.1 Počty ukončených trestných činů dle § 215a trestního zákona dle okresů v Jihočeském kraji v letech 2007 – 2009

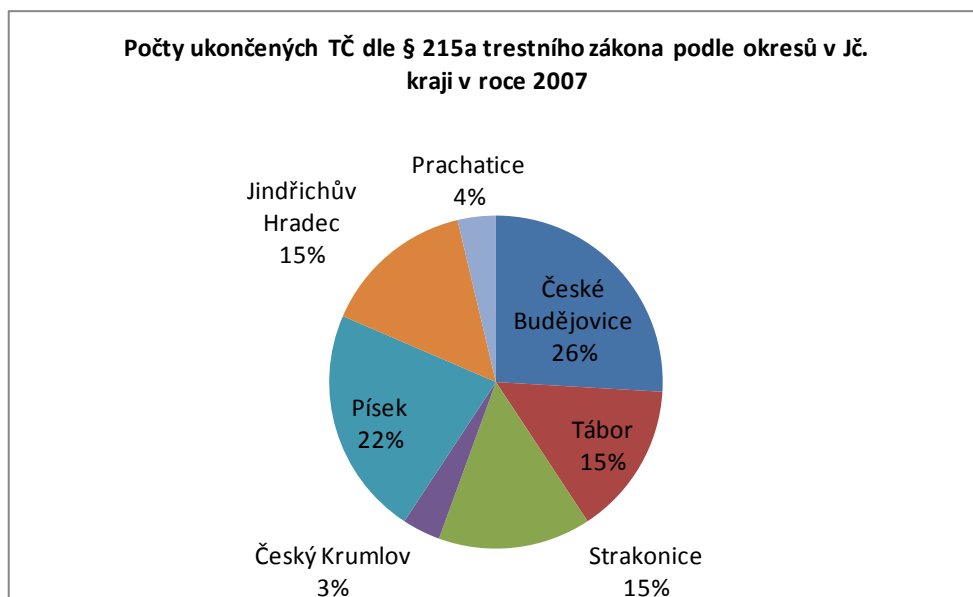
Zdroj: Policie ČR

Graf č. 8.2: Počty ukončených trestných činů dle § 215a trestního zákona podle okresů v Jihočeském kraji v roce 2007

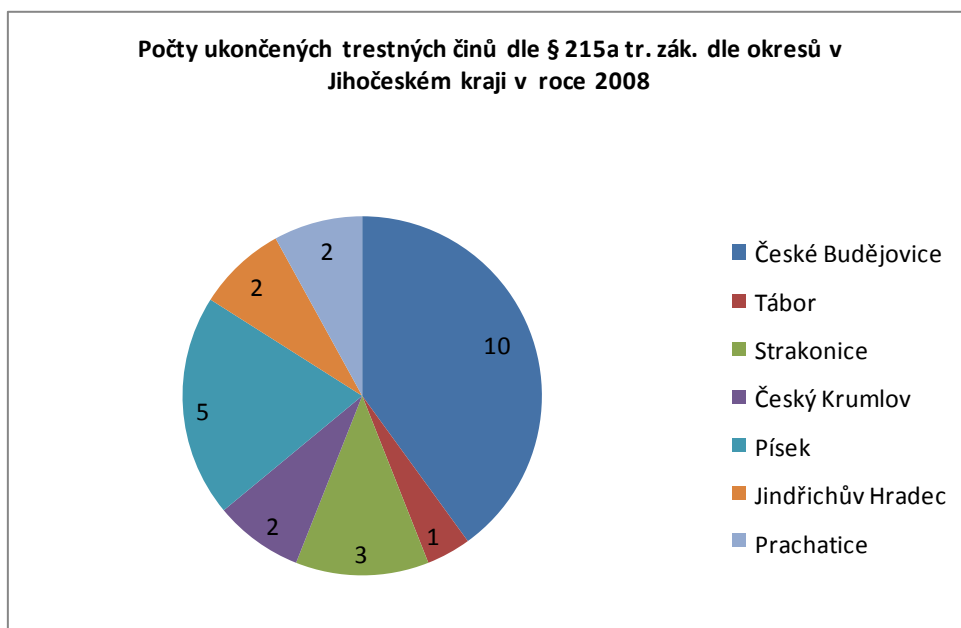
Zdroj: Policie ČR

Graf č. 8.2.1: Počty ukončených TČ dle § 215a trestního zákona podle okresů v Jihočeském kraji v roce 2007 (v %)

Zdroj: Policie ČR

Graf č. 8.3: Počty ukončených trestných činů dle § 215a trestního zákona podle okresů v Jihočeském kraji v roce 2008

Zdroj: Policie ČR

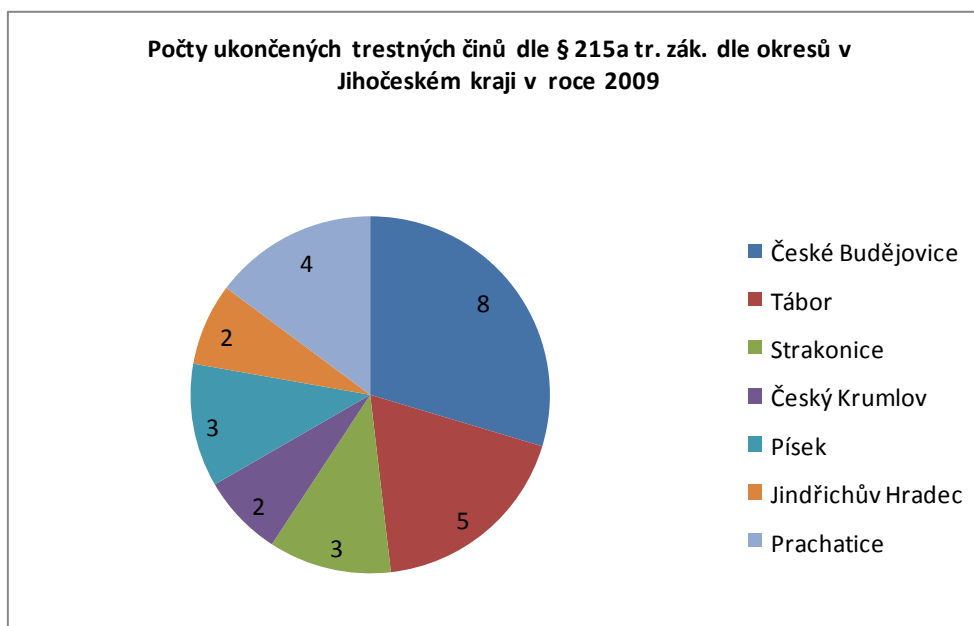
Graf č. 8.3.1: Počty ukončených TČ dle § 215a trestního zákona podle okresů v Jihočeském kraji v roce 2008 (v %)

Zdroj: Policie ČR

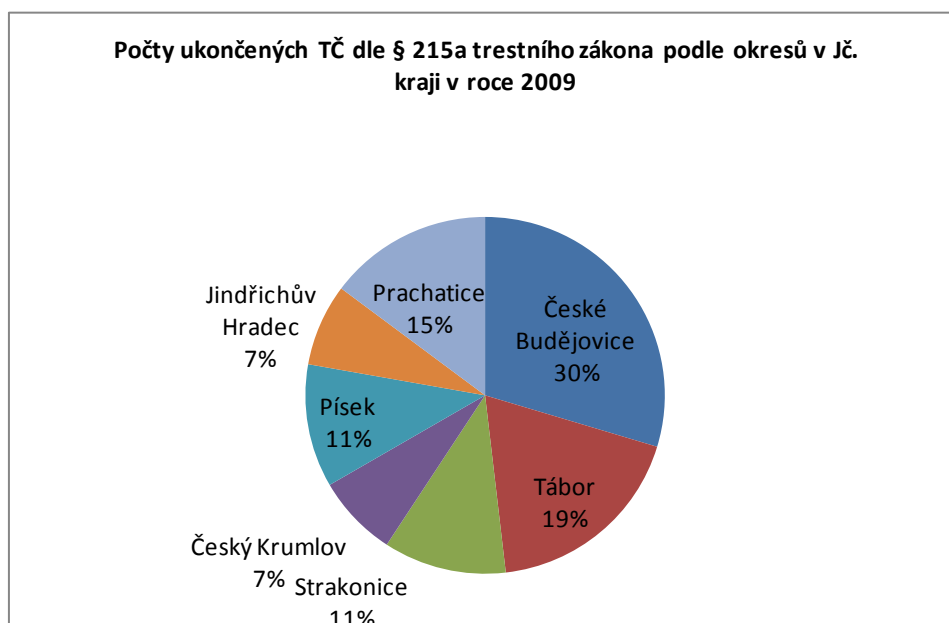

Graf č. 8.4: Počty ukončených trestných činů dle § 215a trestního zákona podle okresů v Jihočeském kraji v roce 2009

Zdroj: Policie ČR

Graf č. 8.4.1: Počty ukončených TČ dle § 215a trestního zákona podle okresů v Jihočeském kraji v roce 2009 (v %)

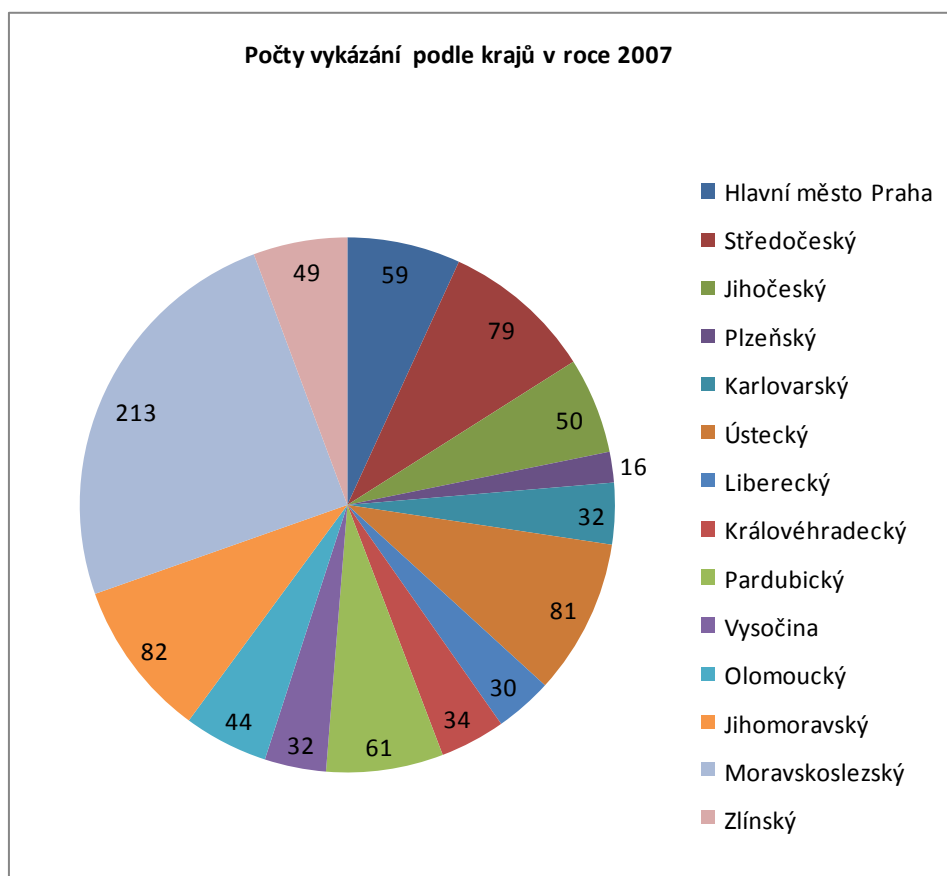
Zdroj: Policie ČR

Tabulka č. 9 Počty vykázání dle krajů v roce 2007 (v poměru k počtu obyvatel v kraji)

Kraj	Počet obyvatel	Vykázání	Index
Hlavní město Praha	1 193 270	59	1:24 000
Středočeský	1 108 465	79	1:14 000
Jihočeský	626 634	50	1:12 500
Plzeňský	552 553	16	1:34 500
Karlovarský	304 831	32	1:9 500
Ústecký	826 852	81	1:10 500
Liberecký	429 080	30	1:14 500
Královéhradecký	552 481	34	1:16 500
Pardubický	509 353	61	1:8 500
Vysočina	552 267	32	1:16 500
Olomoucký	624 961	44	1:14 500
Jihomoravský	1 138 174	82	1:14 000
Moravskoslezský	1 283 911	213	1:6 000
Zlínský	598 789	49	1:12 500
Celkem ČR	10 271 621	862	1:11 900

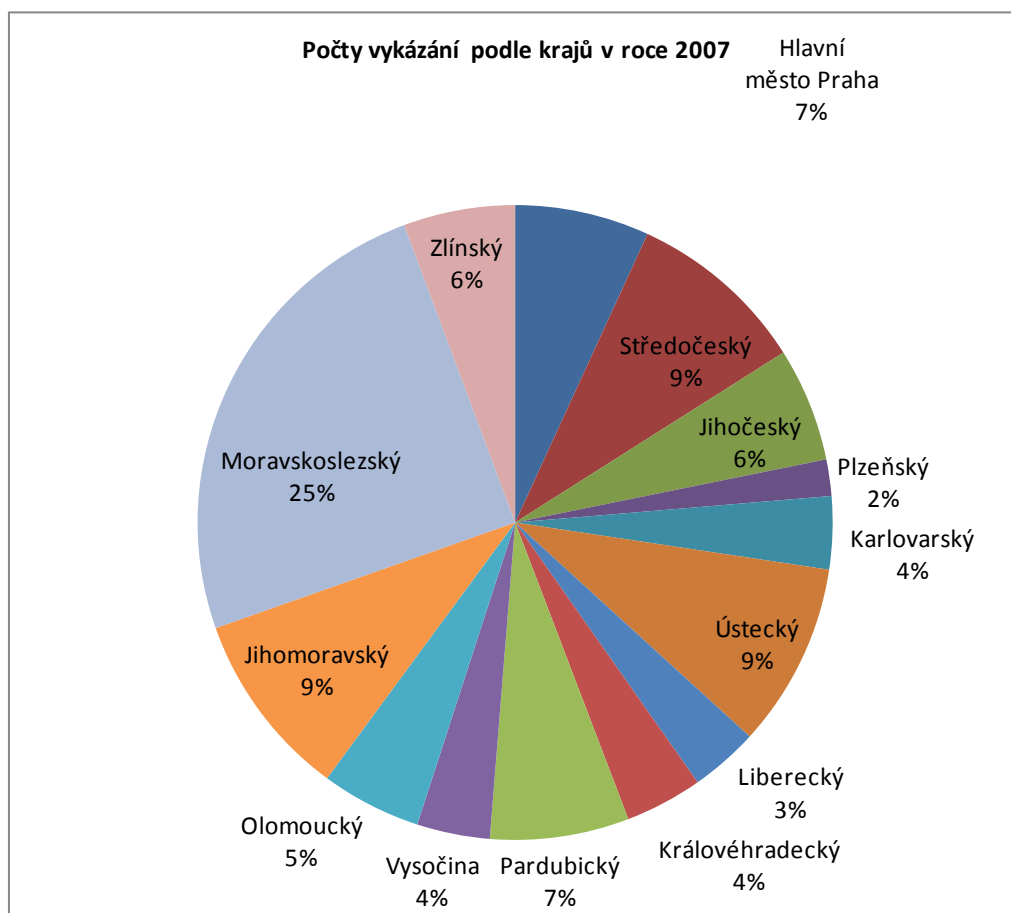
Zdroj: Policie ČR, Český statistický úřad

Graf č. 9.1: Počty vykázání podle krajů v roce 2007

Zdroj: Policie ČR

Graf č. 9.1.1: Počty vykázání podle krajů v roce 2007 (v %)

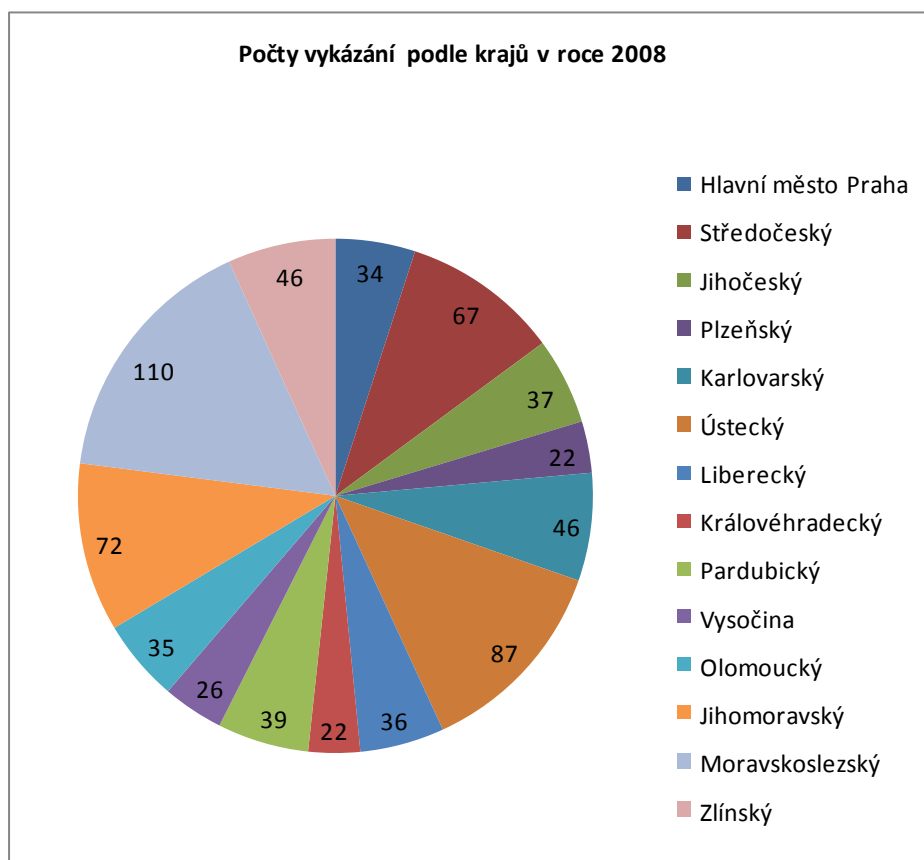
Zdroj: Policie ČR

Tabulka č. 10 Počty vykázaní dle krajů v roce 2008 (v poměru k počtu obyvatel v kraji)

Kraj	Počet obyvatel	Vykázání	Index
Hlavní město Praha	1 233 211	34	1:36 000
Středočeský	1230 691	67	1:18 000
Jihočeský	636 328	37	1:17000
Plzeňský	569 627	22	1:25000
Karlovarský	306 403	46	1:6 500
Ústecký	835 891	87	1:9 500
Liberecký	437 325	36	1:12 000
Královéhradecký	554 520	22	1:25 000
Pardubický	515 185	39	1:13 000
Vysočina	515 411	26	1:19 500
Olomoucký	642 137	35	1:18 000
Jihomoravský	1 147 146	72	1:16 000
Moravskoslezský	1 250 255	110	1:11 000
Zlínský	591 412	46	1:13 000
Celkem ČR	10 467 542	679	1:15 500

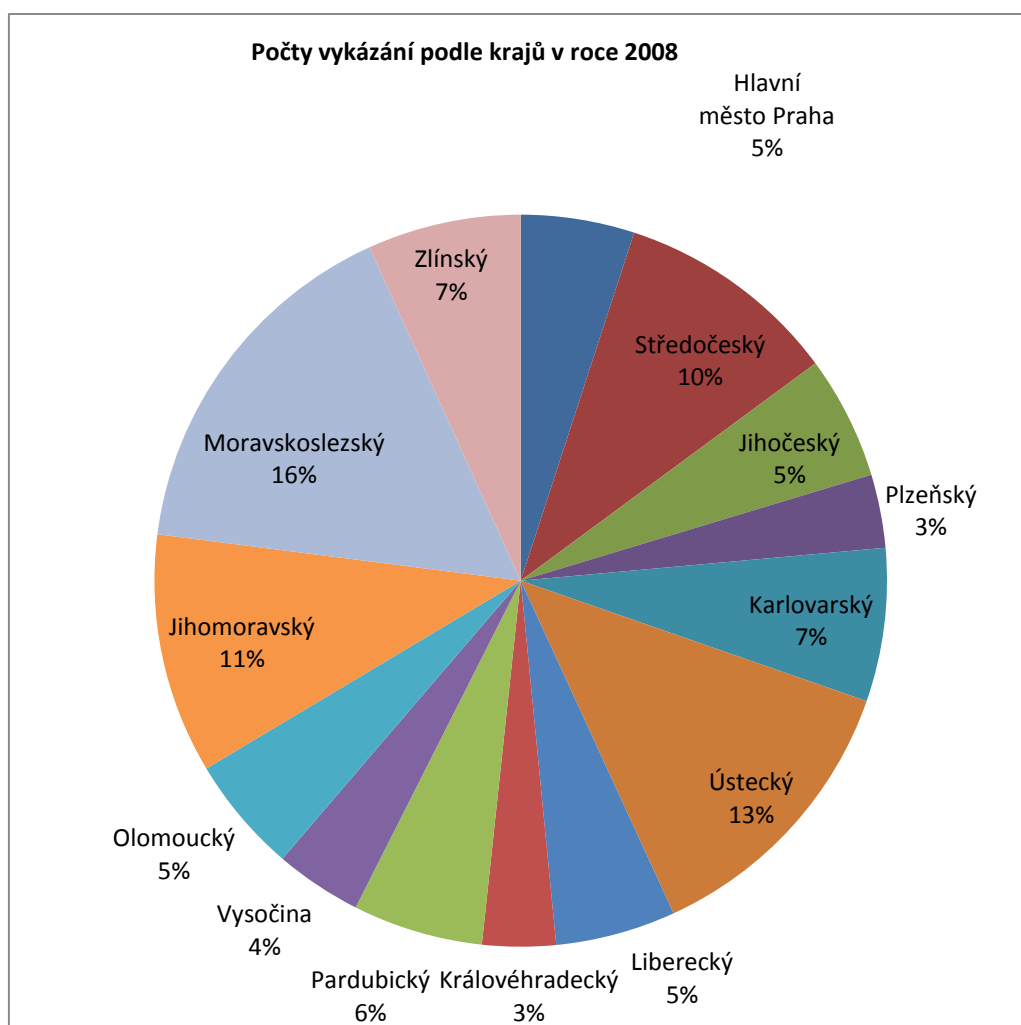
Zdroj: Policie ČR, Český statistický úřad

Graf č. 10.1: Počty vykázaní podle krajů v roce 2008

Zdroj: Policie ČR

Graf č. 10.1.1: Počty vykázání podle krajů v roce 2008 (v %)

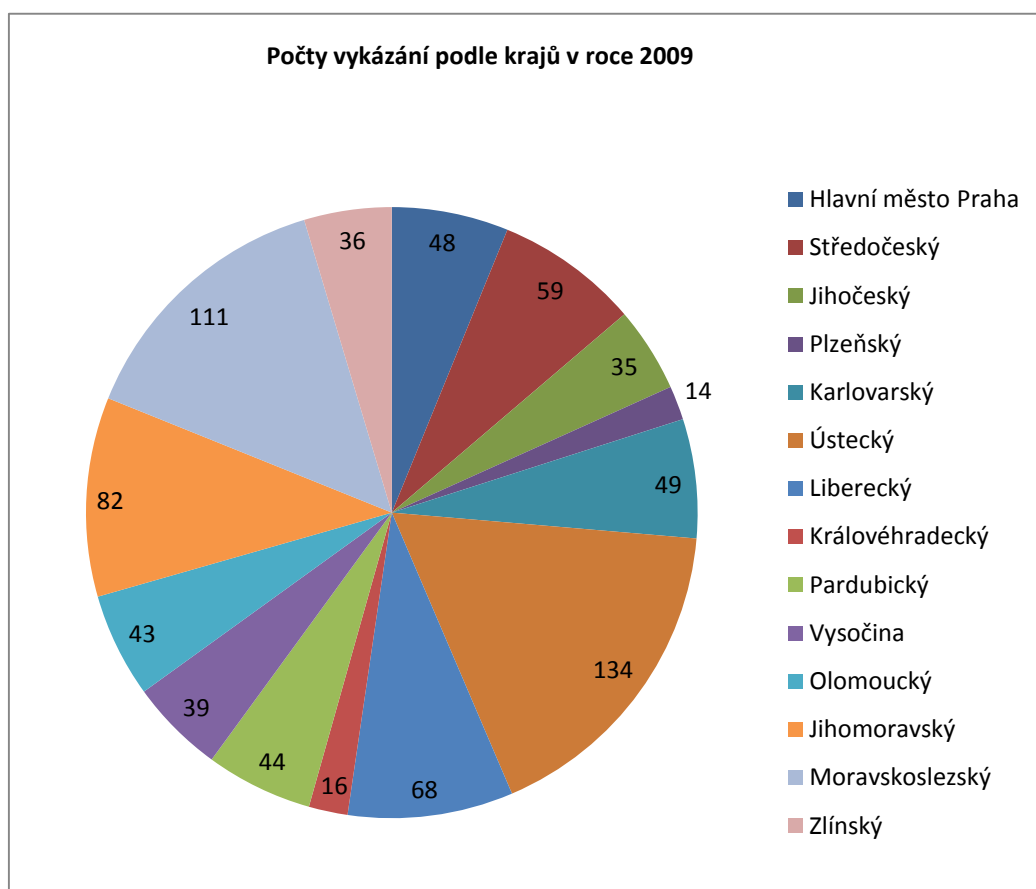
Zdroj: Policie ČR

Tabulka č. 11 Počty vykázání dle krajů v roce 2009 (v poměru k počtu obyvatel v kraji)

Kraj	Počet obyvatel	Vykázání	Index
Hlavní město Praha	1 249 026	48	1:26 000
Středočeský	1247 533	59	1:21 000
Jihočeský	637 643	35	1:18 000
Plzeňský	571863	14	1: 40 000
Karlovarský	307 636	49	1:6 000
Ústecký	836 198	134	1:6 500
Liberecký	439 027	68	1:6 500
Královéhradecký	554 402	16	1:34 500
Pardubický	516 329	44	1:12 000
Vysočina	514 992	39	1:13 000
Olomoucký	642 041	43	1:15 000
Jihomoravský	1 151 708	82	1:14 000
Moravskoslezský	1 247 373	111	1:11 000
Zlínský	591 042	36	1:16 500
Celkem ČR	10 529 342	778	1:13 500

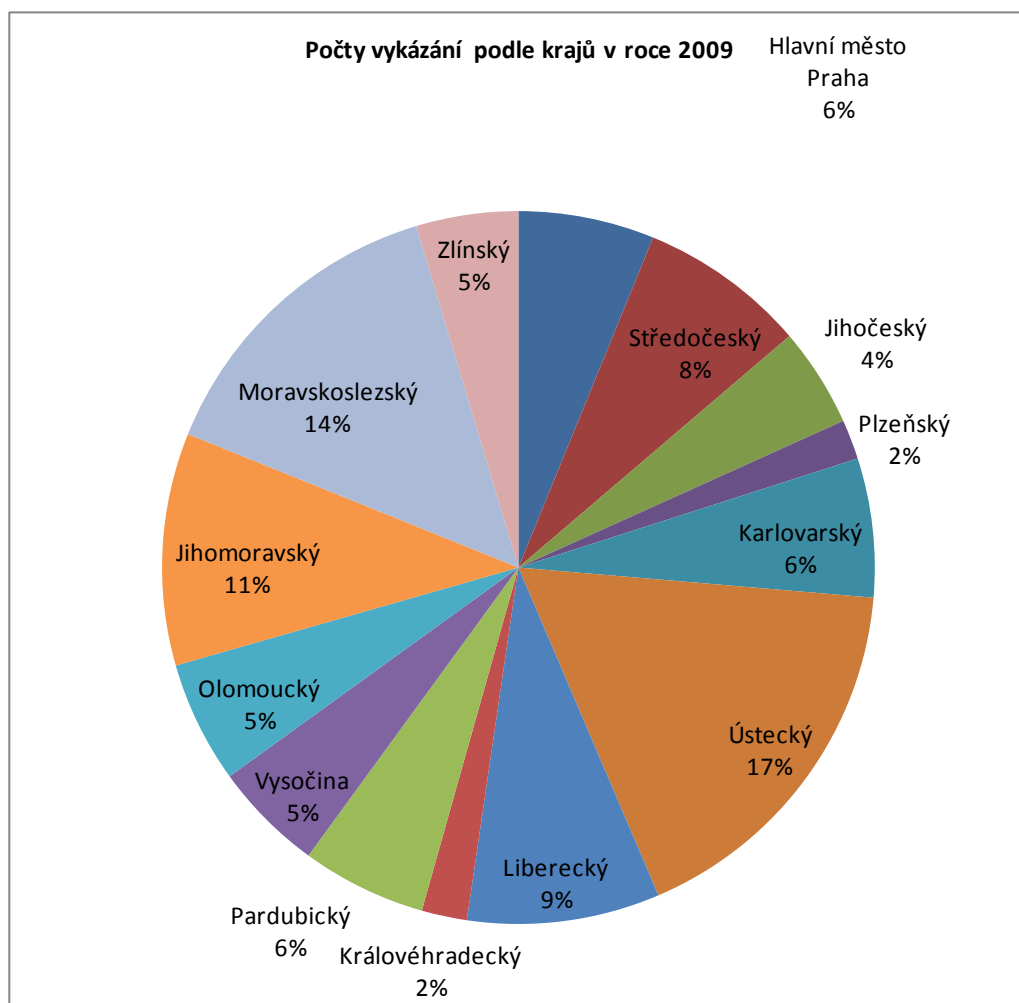
Zdroj: Policie ČR, Český statistický úřad

Graf č. 11.1: Počty vykázání podle krajů v roce 2009

Zdroj: Policie ČR

Graf č. 11.1.1: Počty vykázání podle krajů v roce 2009 (v %)

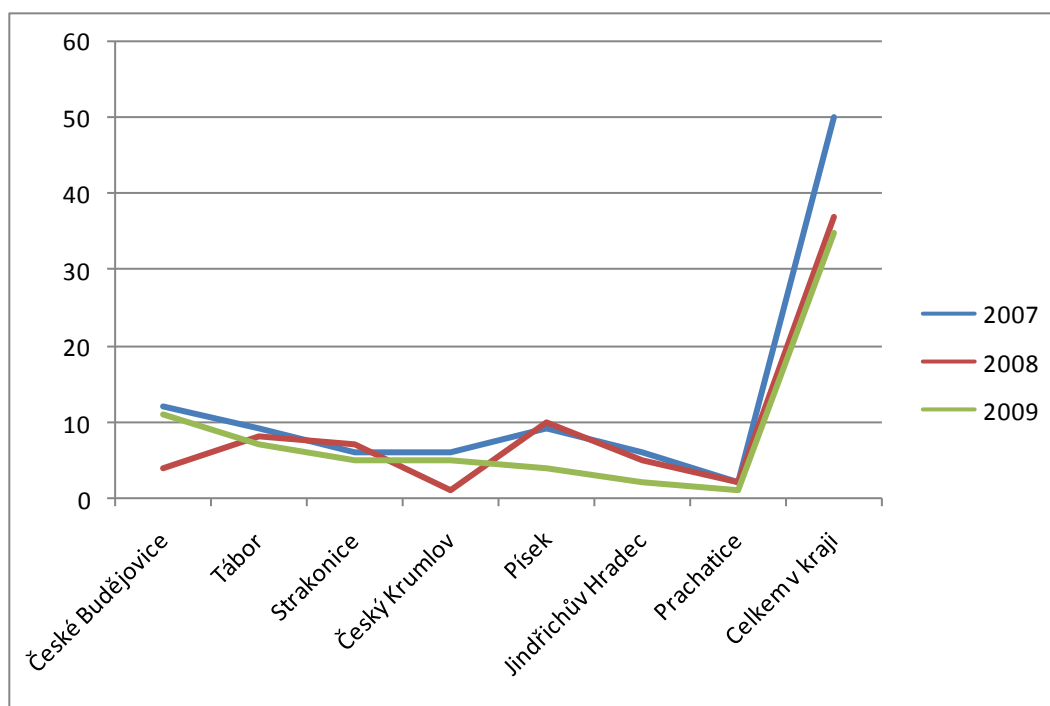
Zdroj: Policie ČR

Tabulka č. 12 Počty vykázaní podle okresů v Jihočeském kraji v letech 2007 – 2009

Okres	2007	2008	2009
České Budějovice	12	4	11
Tábor	9	8	7
Strakonice	6	7	5
Český Krumlov	6	1	5
Písek	9	10	4
Jindřichův Hradec	6	5	2
Prachatice	2	2	1
Celkem v kraji	50	37	35

Zdroj: Policie ČR

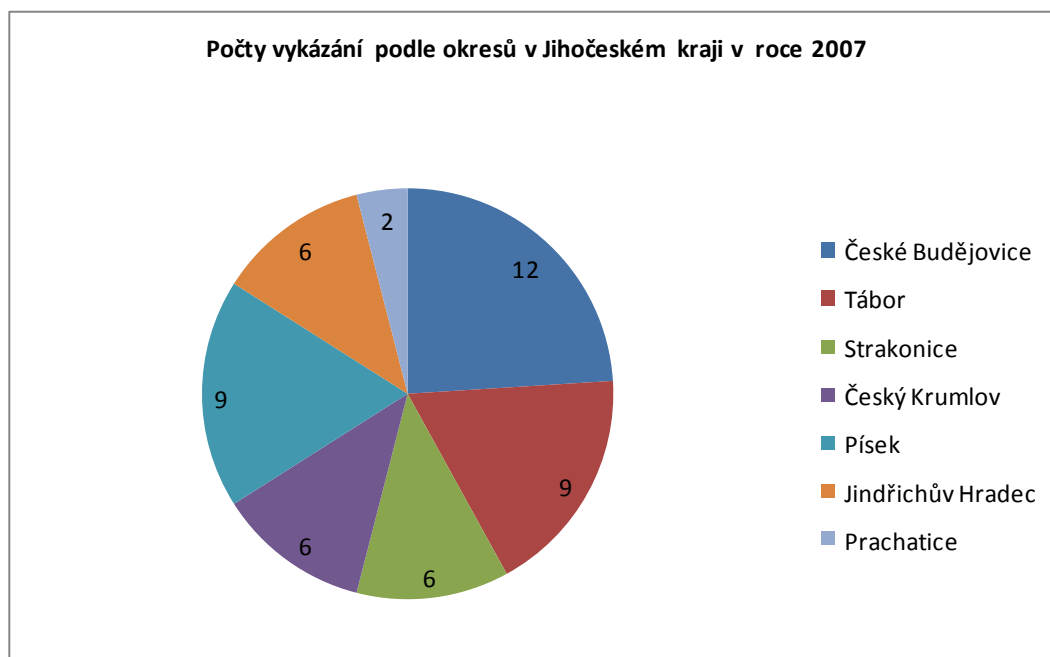
Graf č. 12.1 Počty vykázaní podle okresů v Jihočeském kraji v letech 2007 – 2009

Zdroj: Policie ČR

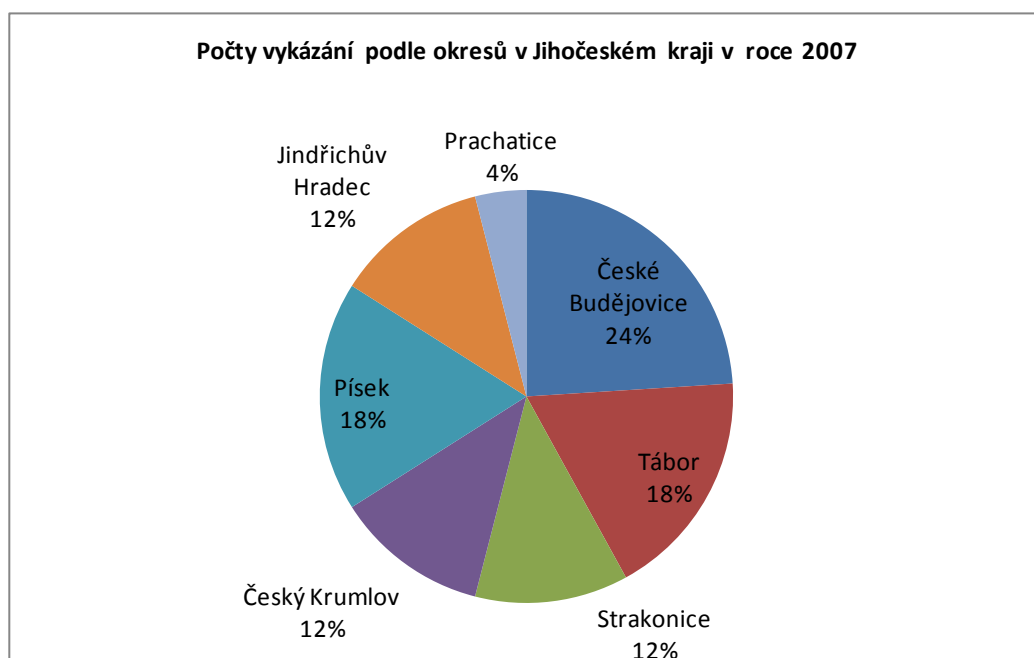

Graf č. 12.2: Počty vykázání podle okresů v Jihočeském kraji v roce 2007

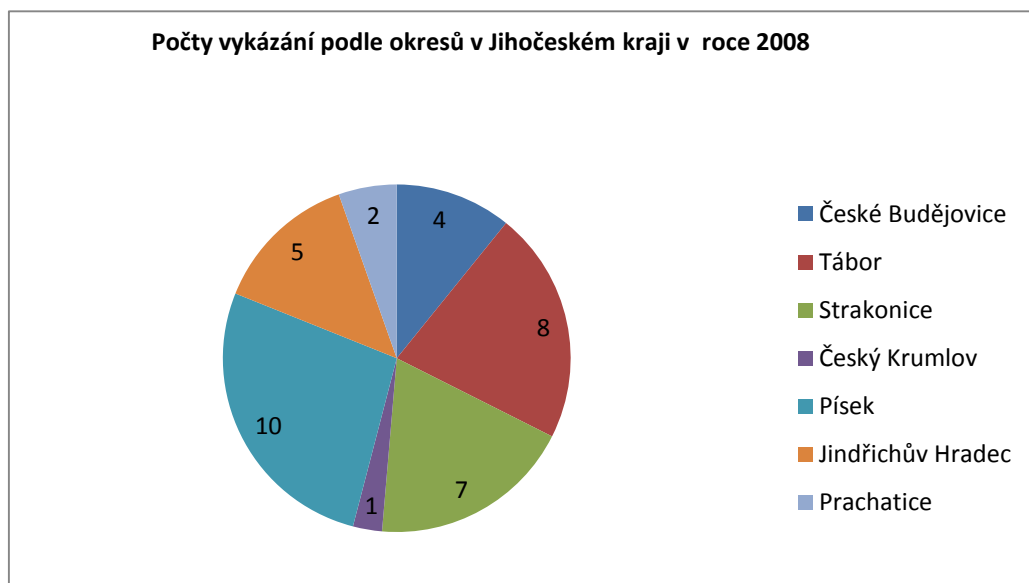
Zdroj: Policie ČR

Graf č. 12.2.1: Počty vykázání podle okresů v Jihočeském kraji v roce 2007 (v %)

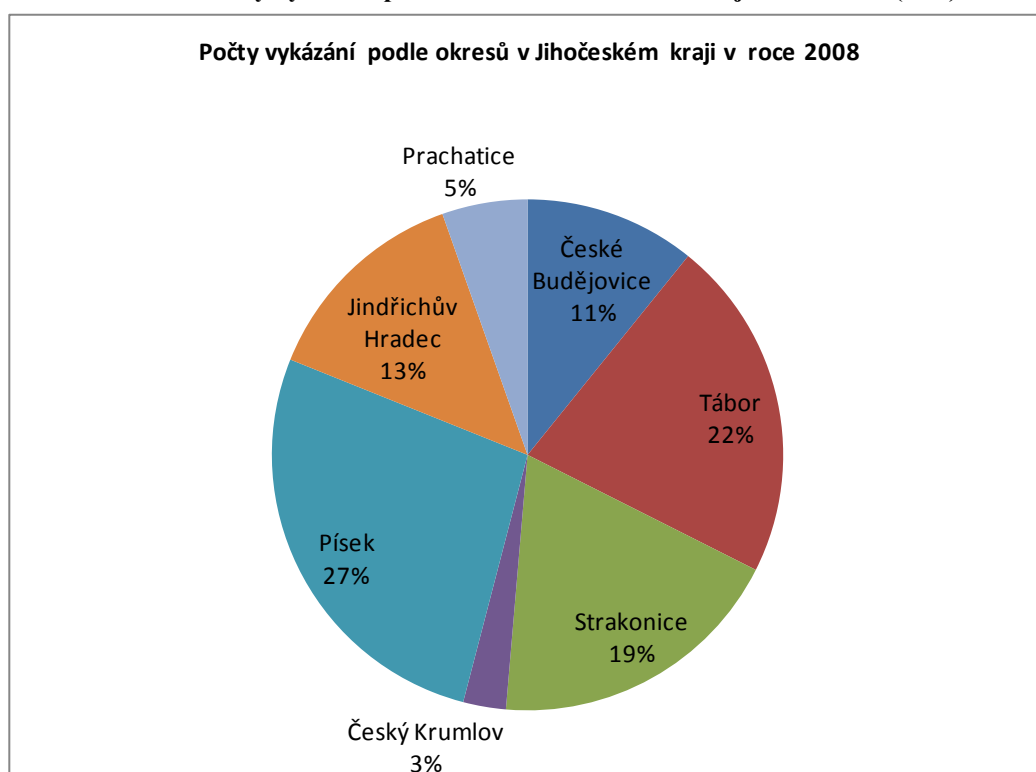
Zdroj: Policie ČR

Graf č. 12.3: Počty vykázání podle okresů v Jihočeském kraji v roce 2008

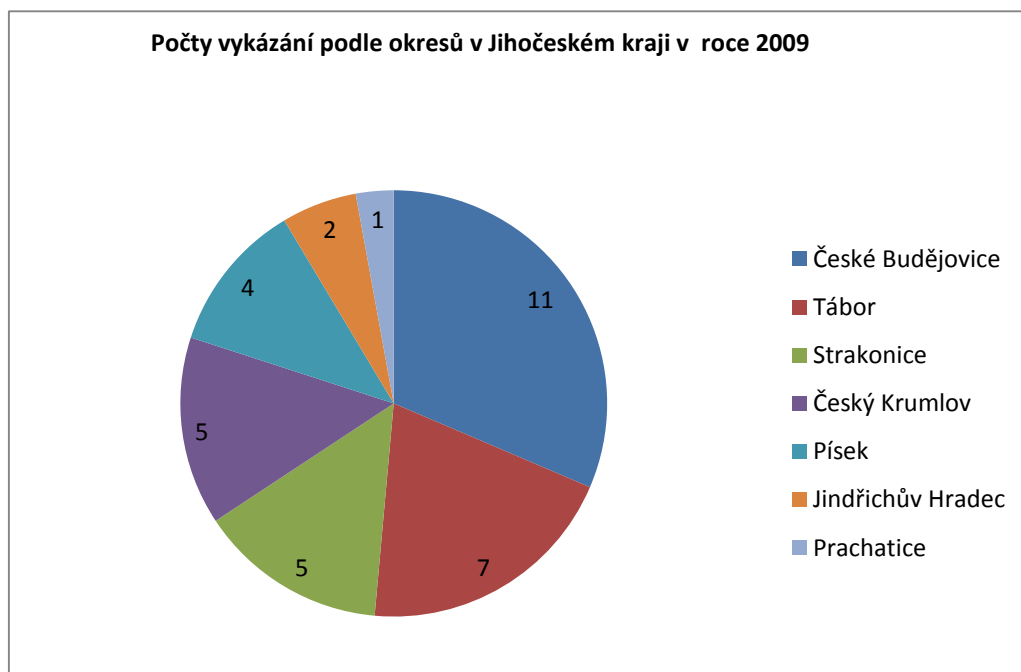
Zdroj: Policie ČR

Graf č. 12.3.1: Počty vykázání podle okresů v Jihočeském kraji v roce 2008 (v %)

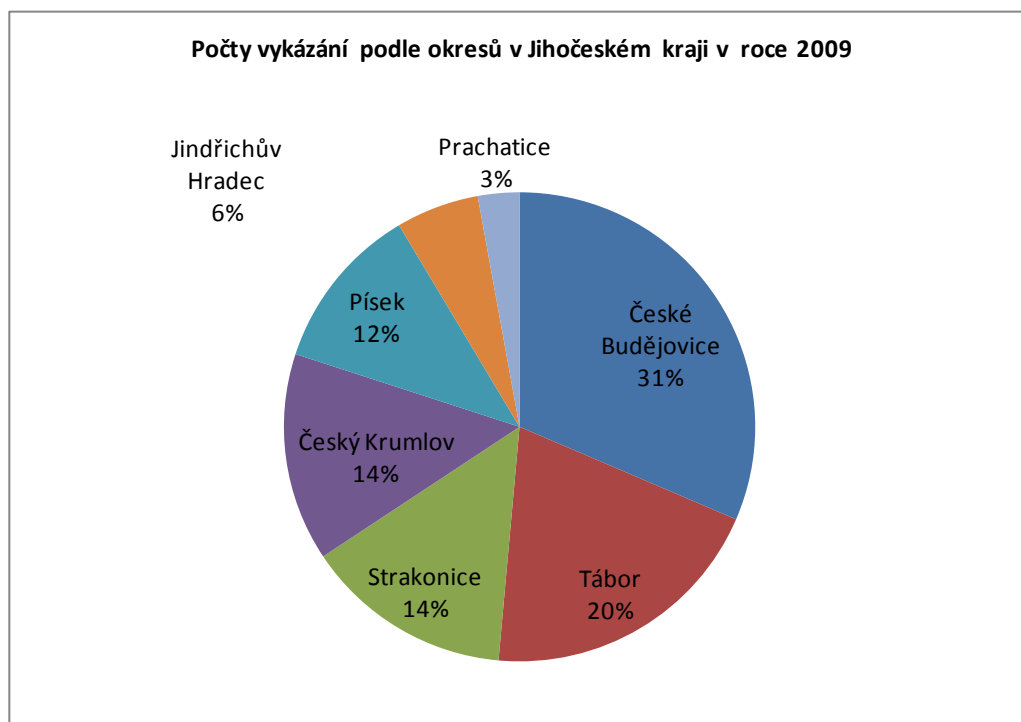
Zdroj: Policie ČR

Graf č. 12.4: Počty vykázání podle okresů v Jihočeském kraji v roce 2009

Zdroj: Policie ČR

Graf č. 12.4.1: Počty vykázání podle okresů v Jihočeském kraji v roce 2009 (v %)

Zdroj: Policie ČR

Okres České Budějovice

V roce 2007 bylo uskutečněno celkem 12 vykázaní. Z toho násilná-vykázaná osoba byl 11x muž, což je 92% a 1x žena, což jsou 8%.

V roce 2008 bylo uskutečněno celkem 4 vykázaní. Z toho násilná-vykázaná osoba byl 4x muž.

V roce 2009 bylo uskutečněno celkem 11 vykázaní. Z toho násilná-vykázaná osoba byl 11x muž.

Jihočeský kraj

V roce 2007 bylo uskutečněno celkem 50 vykázaní. Z toho násilná-vykázaná osoba byl 48x muž, což je 96% a 2x žena, což jsou 4%.

V roce 2008 bylo uskutečněno celkem 37 vykázaní. Z toho násilná-vykázaná osoba byl 37x muž.

V roce 2009 bylo uskutečněno celkem 35 vykázaní. Z toho násilná-vykázaná osoba byl 35x muž.

Česká republika

V roce 2007 bylo uskutečněno celkem 862 vykázaní. Z toho násilná-vykázaná osoba byl 854x muž, což je 99% a 8x žena, což je 1%.

V roce 2008 bylo uskutečněno celkem 679 vykázaní. Z toho násilná-vykázaná osoba byl 668x muž, což je 98% a 11x žena, což jsou 2%.

V roce 2009 bylo uskutečněno celkem 778 vykázaní. Z toho násilná-vykázaná osoba byl 762x muž, což je 98% a 16x žena, což jsou 2%.

9.2 Návrh na zpracování metodického pokynu policejního prezidenta pro postup policistů po oznámení mimořádné události související s nebezpečným pronásledovatelem

Praxe ukazuje, že aplikace nové skutkové podstaty - nebezpečné pronásledování podle § 354 trestního zákoníku přináší jisté výkladové obtíže. Vzhledem k mé dlouholeté práci u Policie České republiky a získaných zkušeností, jsem vypracoval návrh na zpracování metodického pokynu policejního prezidenta pro postup policistů po oznámení mimořádné události související s nebezpečným pronásledovatelem.

Úkolem policie je především ochrana oběti, zastavit násilí a zajistit bezpečí pronásledované osoby, případně omezit násilnou osobu na osobní svobodě. V každém případě je povinností policisty řádné zadokumentování případu nebezpečného pronásledování.

Nebezpečné pronásledování představuje problematické, neakceptovatelné vystupňování aktivit, které v normální míře běžně používáme k navazování, udržování a ukončování vztahů. Není jednoduché stanovit přesně bod zlomu, tedy hranice mezi urputnějším, ale stále ještě normálním obtěžováním na straně jedné a trestně stíhatelným nebezpečným pronásledováním podle § 354 na straně druhé. Jeho podstatou je totiž násilné a nežádoucí pronikání do privátní sféry oběti a to takovým způsobem, že u oběti vzniká důvodný pocit ohrožení. Podstatné je, že nebezpečné pronásledování se vždy točí kolem vztahů, nezávisle na tom, zda se jedná o vztahy reálné či iluzorní. V reálných vztazích vzniká nebezpečné pronásledování jako reakce na problémy či konflikty a představuje chování pro řešení vztahových krizí a kolapsů.

Jak policista v praxi rozpozná případy nebezpečného pronásledování?

Podá-li oznamovatel na Policii ČR trestní oznámení a jedná se o podezření z nebezpečného pronásledování, měly být zadokumentovány následující znaky:

- **opakované a přetrvávající pokusy** pronásledovatele o kontakt s obětí, eventuálně pokusy se k ní přiblížit, které svou **délkou trvání a intenzitou**

překračují běžné normy sociální interakce (délka minimálně 4 až 6 týdnů, intenzita od 10 nevyžádaných a nechtěných kontaktů výše);

- doplněné o více či méně zjevné výhrůžky směřující proti oběti a eventuálně i jejím blízkým;
- oběť nemůže tyto pokusy o kontakt ovlivnit;
- vzniká **důvodný strach**, který se mimo jiné projevuje omezováním obvyklého způsobu života na straně oběti.

Policista musí posoudit rizika případu.

Pod posouzením rizika případu se rozumí odhad toho, zda v krátkém časovém intervalu **od kontaktu oběti s policií** hrozí nebezpečí, že pronásledovatel fyzicky napadne oběť a ohrozí její zdraví a život. Pro takové posouzení rizika napadení oběti lze doporučit následující kritéria:

- pronásledovatel zjevně **vyhrožuje oběti** ublížením na zdraví nebo usmrcením;
- pronásledovatel se **již dříve pokusil** výhrůžky realizovat (např. na oběť najížděl autem);
- pronásledovatel **má přehled** o pohybu oběti;
- pronásledovatel i na **veřejnosti** obtěžoval či ohrožoval oběť již dříve;
- pronásledovatel má střelnou **zbraň**;
- pronásledovatel je umanutě **fixovaný na oběť**, tzn., že z jeho chování je zřejmé, že je lhostejný k následkům eventuálního činu;
- policii je známo, nebo může z dostupných skutečností dovodit, že pronásledovatel **trpí závažnou duševní poruchou**.

Policista nesmí zanedbat.

Kontakt s oběťmi nebezpečného pronásledování není vždy jednoduchý. Nebezpečné pronásledování způsobuje poměrně závažné psychické následky. Vystresovaná oběť není v takovém stavu, aby poskytla kvalitní svědeckou výpověď. Kontakt s ní vyžaduje proto od policistů pochopení a trpělivost. Na tom, co se policista od oběti dozví, záleží, jak případ vyhodnotí a také jak bude ve věci dále postupovat.

Pro kvalifikaci nebezpečného pronásledování je nutné pečlivě zadokumentovat všechny projevy, které oběť vnímá jako pronásledování a tomu nasvědčují následující znaky:

- jednání pronásledovatele jsou **jednostranné**;
- oběť jednoznačně, srozumitelně a jasně **odmítla** jeho nabídky či výzvy a nastolila požadavek na ukončení nevyžádaných aktivit;
- k jednání pronásledovatele dochází i přesto, že oběť **uplatnila strategii** „nulové reakce“ (tj. nijak nereaguje na pokusy o kontakt, např. neodpovídá na SMS zprávy, maily atd.);
- v nevyžádaných pokusech o kontakt jsou patrné motivy a cíle, které pronásledovatel sleduje. Jeho postup lze tedy vyhodnotit jako záměrný, úmyslný a specificky motivovaný;
- dochází ke **stupňování aktivit** pronásledovatele, z hlediska **frekvence** jejich výskytu či z hlediska jejich **závažnosti**.

Přehled **základních otázek**, pro oběti, které vyhledávají pomoc policie a podávají trestní oznámení u případů nebezpečného pronásledování:

1. Důležité informace o chování oběti a jejich pokusech zastavit pronásledování

- V případě známého pronásledovatele: zda a jak sdělila oběť pronásledovateli, že si nepřeje žádné kontakty?
- Jaká opatření na svou ochranu a ukončení pronásledování již oběť učinila?
- Jaké problémy a potíže ji pronásledovatel doposud způsobil?
- Jaké důvody má pro své obavy? Čeho se nejvíc obává?
- Jaké možnosti má oběť pro zajištění vlastního soukromí a bezpečí?

2. Důležité informace o pronásledovateli – v případě známého pronásledovatele

- Odkud zná oběť pronásledovatele? (partner, kolega z práce, soused)
- Měla oběť kontakt s pronásledovatelem?
- Zná oběť osobní historii, rodinu a sociální vazby pronásledovatele?

- Zažil pronásledovatel domácí násilí v původní rodině? Zažil jiné podoby násilí?
- Kdo byl nebo je pro pronásledovatele autoritou, na kterou dá - matka, kamarád atd.?
- Zná oběť zvyky, postoje, pocity a emocionální chování pronásledovatele?
- Konzumuje pronásledovatel alkohol, drogy a to ovlivňuje jeho chování?
- Má v držení zbraň?
- Jak reaguje na úřady a jejich nařízení?
- Má kriminální minulost?
- Existují okolnosti, které mohou vyhrotit situaci?

Odpovědi na naznačené otázky skýtají dostatek informací k tomu, aby policista mohl:

- vyhodnotit, zda se jedná o nebezpečné pronásledování;
- zahájit trestní řízení;
- rozhodnout, jaký bude další postup ve věci;
- řešit otázku vhodné **pomoci a ochrany oběti**.

Je třeba obecně zdůraznit, že využití možnosti trestního stíhání nemusí být vždy tím nejlepším způsobem řešení případů a to i z pohledu oběti.

Postup policie vůči pronásledovateli by měl být **rychlý a poměrně razantní**, tím mám na mysli, že policisté v praxi rychle kontaktují pronásledovatele a provádí s ním cílený rozhovor a následně výslech. Cílem „rozhovoru“ je získat důležité informace o nebezpečnosti pronásledovatele, ale také jasná výzva k ukončení problematického chování.